

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİM PROGRAMLARI VE ÖĞRETİM BİLİM DALI**

**TÜRKİYE'DE YAŞAYAN SURİYELİ MÜLTECİ
ÖĞRENCİLERİN UYUM SORUNLARI: ŞANLIURFA İLİ
ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

YUNUS AKDENİZ

DANIŞMAN

DR. ÖĞR. ÜYESİ SERHAT ARSLAN

HAZİRAN 2018

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİM PROGRAMLARI VE ÖĞRETİM BİLİM DALI

TÜRKİYE'DE YAŞAYAN SURİYELİ MÜLTECİ
ÖĞRENCİLERİN UYUM SORUNLARI: ŞANLIURFA İLİ
ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

YUNUS AKDENİZ

DANIŞMAN

DR. ÖĞR. ÜYESİ SERHAT ARSLAN

HAZİRAN 2018

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu, akademik ve etik kuralları gözeterek çalıştığımı ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt ederim.

İmza

Yunus AKDENİZ

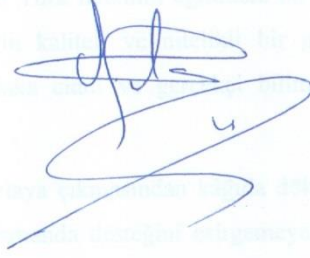
JURİ ÜYELERİNİN İMZA SAYFASI

“Türkiye’de Yaşayan Suriyeli Mülteci Öğrencilerin Uyum Sorunları: Şanlıurfa İli Örneği” başlıklı bu yüksek lisans tezi ,Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Eğitim Programları ve Öğretimi Bilim Dalı’nda hazırlanmış ve jürimiz tarafından kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Ömer Faruk TUTKUN

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Serhat ARSLAN

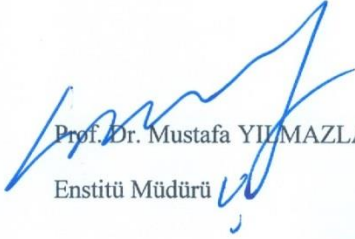

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Özlem KARAKIŞ

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylım.

28/06/2018

Prof. Dr. Mustafa YILMAZLAR
Enstitü Müdürü

ÖN SÖZ

Eğitim, toplumlara yön veren başlıca olgulardan bir tanesidir. Bugün hepimizin hayatında yer eden mültecilerin tek sorunu barınma ve beslenme gibi temel ihtiyaçlar değil aynı zamanda kaliteli bir eğitimidir. Bu husus hem mülteciler açısından hem de mültecilere ev sahipliği yapan toplumlar açısından son derece önemlidir. Kaynakları incelediğimiz zaman eğitim çağında birçok mültecinin şuan Türkiye’de yaşadığı görülmektedir. Gelecek on yıllarda hem Türk halkının eğitimsiz bir kitle ile karşı karşıya kalmaması hem de mültecilerin kaliteli ve nitelikli bir geleceğe sahip olabilmeleri için eğitim alanında mutlaka ciddi ve gerçekçi bilimsel çalışmalar yapılması elzemdir.

Bu yüksek lisans tezinin fikir olarak ortaya çıkmasından kâğıda dökülme sürecine kadar ihtiyaç duyduğum her alan ve zamanda desteğini esirgemeyen ve bana yol gösteren danışman hocam; Sayın Yrd. Doç. Dr. Serhat ARSLAN’ a, öğrencilik sürecim boyunca her zaman samimiyetleri ve içten tavsiyeleri ile bana destek olan Yrd. Doç. Dr. Zeynep DEMİRTAŞ ve Yrd. Doç. Dr. Duygu GÜR ERDOĞAN’ a, bir dönem boyunca kendisinden ders alma imkânı bulduğum ancak ders ile birlikte bir akademisyenin nasıl bir ufka sahip olabileceğini bana gösteren, öğreten Sayın Prof. Dr. Ömer Faruk TUTKUN’ a şükranlarımı sunuyorum.

Hayatım boyunca her zaman desteklerini hissettiğim babam Abbas Akdeniz ve annem Kadriye AKDENİZ’ e, bana her zaman yardımcı olan kıymetli eşim Büşra AKDENİZ’e ve kızıma, en büyük desteğim, en kıymetlim, Elif Hüma AKDENİZ’ e teşekkür ediyorum.

ÖZET

**TÜRKİYE’DE YAŞAYAN SURİYELİ MÜLTECİ
ÖĞRENCİLERİN UYUM SORUNLARI: ŞANLIURFA İLİ
ÖRNEĞİ**

Akdeniz, Yunus

Yüksek Lisans Tezi, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Eğitim Programları ve Öğretim
Bilim Dalı

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Serhat ARSLAN

Haziran, 2018. xiv+119 Sayfa.

Bu çalışmada Suriye’de iç çatışmaların başladığı 2011 yılından bu yana Türkiye’de yaşamını sürdüren Suriyeli mülteci öğrencilerin uyum sorunları ile Türk öğrencilerin mültecileri kabullenme düzeyleri araştırılmış olup cinsiyet ve sınıf düzeyi değişkenlerine göre anlamlı farklılıklar bulunup bulunmadığı incelenmiştir. Bu bağlamda Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin uygulamış olduğu mevcut eğitim politikaları ve gelecekte karşılaşılabilecek olası sorunlar ve uygulanabilecek çözüm yollarının yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığı ile ulaşılan geçici eğitim merkezi müdürlerinin fikirleri üzerinden incelenmesi amaçlanmıştır.

Çalışmanın örneklem grubu 2016-2017 eğitim-öğretim yılında Şanlıurfa Haliliye Rabia Hatun Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi, Konuklu Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Rabia Hatun İmam Hatip Geçici Eğitim Merkezi ve Milli İrade Geçici Eğitim Merkezi’nde eğitim gören 211 mülteci, 489 Türk öğrenci olmak üzere toplam 700 öğrenciden oluşturmaktadır. Bu öğrencilerin 173’ü erkek 527’si kız öğrencidir. Araştırmanın nitel boyutu için 4 farklı ilden toplam 15 geçici eğitim merkezi müdürü ile görüşme yapılmıştır. Çalışmada Türkiye’de yaşamını sürdüren Suriyeli mülteci öğrencilerin uyum sorunları ile Türk öğrencilerin mültecileri kabullenme düzeyleri araştırılmış olup cinsiyet ve sınıf düzeyi değişkenlerine göre anlamlı farklılıklar bulunup bulunmadığı ve geçici eğitim merkezi müdürlerinin bu konu ve mültecilerin eğitim durumlarıyla ilgili fikirleri incelenmiştir. Bu ilişkilerin incelenmesinde kategorik değişkenler *sayı ve yüzde* olarak özetlenmiştir. Sayısal değişkenlerin normallik testi *Kolmogrov Smirnov testi* ile kontrol edilmiştir. Bağımsız iki grup karşılaştırılmalarında sayısal değişkenlerin normal dağılım gösterdiği durumlarda

Independent Samples t test kullanılmıştır. Bağımsız ikiden fazla grup için sayısal değişkenlerin normal dağılım gösterdiği durumlarda *One-Way ANOVA* kullanılmıştır. Gruplar arasındaki farklılıklar parametrik testlerin uygulandığı karşılaştırmalar için, *Tukey testi* ile değerlendirilmiştir. İstatistiksel analizler SPSS programı ile yapılmış ve istatistik analizlerde anlamlılık düzeyi 0.05 (p-value) olarak dikkate alınmıştır. Ayrıca; değişkenleri açıklamada ortalama, standart sapma, yüzdeler dilim gibi değerlerde yansıtılmıştır. Araştırmada,

1. Suriyeli mülteci öğrencilerin cinsiyetleri bakımından ayrışma ve uyum sağlama (entegrasyon) düzeyleri açısından anlamlı farklılıklar bulunurken asimilasyon ve marjinalleşme (aykırılışma) düzeyi ortalamaları arasında cinsiyetleri açısından anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.
2. Suriyeli mülteci öğrencilerin sınıf düzeylerine göre asimilasyon, ayrışma, uyum sağlama (entegrasyon) ve marjinalleşme (aykırılışma) düzeyleri açısından anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.
3. Türk öğrencilerin cinsiyetlerine göre kabullenme, ayrışma, uyum sağlama (entegrasyon) ve dışlama düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar bulunmuştur.
4. Türk öğrencilerin sınıf düzeylerine göre kabullenme, ayrışma ve uyum sağlama (entegrasyon) seviyeleri açısından anlamlı farklılıklar bulunurken dışlama seviyesi açısından anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.
5. Geçici eğitim merkezi müdürleri ile yapılan görüşmelerde; öğrencilerinin Türkiye'ye uyum sürecinde karşılaştıkları başat sorunlar, mültecilerin Türk okullarında eğitim alması, kurumlarından mezun olacak öğrenciler ile ilgili gelecek hedefleri, örgün eğitim dışında kalan mültecilere yönelik fikirleri ve Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin Suriyeli mülteci öğrenciler ile ilgili izlemesi gereken eğitim politikaları hakkındaki görüşleri bulgular kısmında ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Mülteci öğrenciler, uyum sorunları, eğitim, eğitim durumları, eğitim politikaları, yönetici görüşleri.

ABSTRACT

SYRIAN REFUGEE STUDENTS' ADAPTATION PROBLEMS IN TURKEY: ŞANLIURFA PROVINCE SAMPLE

Akdeniz, Yunus

Master Thesis, Institute of Educational Sciences, Department of Educational
Sciences, Curriculum and Instruction

Supervisor: Assist. Prof. Dr. Serhat ARSLAN

June, 2018. xiv+119 Pages.

In this study, Syrian refugee students', who have been living in Turkey since the beginning of the Syrian civil war, adaptation problems and the level of Turkish students' adoption, are searched in terms of gender and class level. In this context, investigating Republic of Turkey's education policies, possible problems in future and solutions are aimed with the opinions of the instructors of temporary training centers with the help of semi-structured interview form.

The sample group of this study is formed of 700 students from Şanlıurfa Haliliye Rabia Hatun Girl Anatolian Religious High School, Konuklu Vocational and Technical Anatolian High School, Rabia Hatun Religious Temporary Training Center and Milli İrade Temporary Training Center, 211 of them are refugees and 489 of them are Turkish. 173 of these students are male and 527 of them are female. For the qualitative part of the study, 15 temporary education center instructors are viewed from 4 different cities. In this study, Syrian refugee students' adaptation problems and the level of Turkish students' adoption are searched in terms of gender and class level and temporary training centers' instructors' opinions on these topics and refugees' educational status are analyzed. Categorical variables are summarized as number and percentage while analyzing the relations. Numeric variables' normality test was controlled with Kolmogrov Smirnov test. For independent two groups' comparison, Independent Samples t test was used in situations that numeric variables have normal distribution. In the situation that independent groups are more than two and have normal distribution, One-Way Anova was used. Differences between the groups are analyzed with Tukey test for the comparisons which parametric tests were used. Statistical analyses were done with SPSS and significance level in statistical

analyses was considered as 0.05 (p-value). In addition to this, while explaining the variances, the figures like average, standard deviation, and percentiles were represented. In this study,

1. While there are meaningful differences from the point of the Syrian refugee students' levels of disintegration and integration there are no meaningful differences from the point of the levels of assimilation and marginalization in terms of gender.
2. There is no meaningful difference from the point of the Syrian refugee students' assimilation, disintegration, integration and marginalization levels in terms of class level.
3. There are meaningful statistical differences of Turkish students' levels of adoption, disintegration, integration and exclusion in terms of gender.
4. While there are meaningful statistical differences of Turkish students' levels of adoption, disintegration and integration, there is no meaningful difference from the point of exclusion in terms of class level.
5. The results of the reviews with temporary education center instructors about the main problems of their students during the adaptation process, the issue of refugee education in Turkish schools, future plans for the grad students, opinions on the refugees, who are out of the formal education, and the ideal policy of Turkey for refugees' education were discussed in detail in findings and result part.

Keywords: Refugee students, adaptation problems, education, educational status, education policies, instructor opinions.

İÇİNDEKİLER

Bildirim	İV
Jüri Üyelerinin İmza Sayfası	v
Ön Söz	vi
Özet	vii
Abstract	ix
İçindekiler	xi
Tablolar Listesi.....	xiv
Şekiller Listesi.....	xvi
Bölüm I, Giriş	1
1.1. Problem Durumu	4
1.2. Problem Cümlesi.....	5
1.3. Alt Problemler.....	6
1.4. Araştırmanın Önemi.....	7
1.5. Araştırmanın Amacı	9
1.6. Varsayımlar	9
1.7. Sınırlılıklar	10
1.8. Kısaltmalar	10
1.9. Tanımlar	11
Bölüm II, Araştırmanın Kuramsal Çerçevesi ve İlgili Araştırmalar	12
2.1. Araştırmanın Kuramsal Çerçevesi	12
2.1.1. Göç	12
2.1.2. Göçmen Ve Mülteci	13
2.1.4. Dünyada Mülteciler.....	16
2.1.3. Türkiye’de Mülteciler	18
2.1.5. Kültür	21
2.1.6. Kültürlenme.....	22
2.1.7. Eğitim Ve Gelişme.....	26
2.1.8. Mültecilere Yönelik Eğitim Faaliyetleri	27
2.1.9. Geçici Eğitim Merkezleri ve Suriyeli Mültecilerin Türkiye’deki Eğitim İmkânları.....	33
2.2. Konu ile İlgili Araştırmalar	35
Bölüm III, Yöntem	39

3.1. Araştırma Modeli	39
3.2. Çalışma Grubu	39
3.3. Veri Toplama Araçları	41
3.3.1. Etnik Kültürlenme Ölçeği	42
3.3.2. Görüşme Formu	43
3.4. Veri Toplama Süreci	43
3.5. Verilerin Analizi.....	44
Bölüm IV, Bulgular Ve Yorum.....	46
4.1. Araştırmanın Nicel Boyutuna İlişkin Bulgular	46
4.1.1 Mülteci Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Türkiye’de Yaşamış Oldukları Sosyo-Kültürel Uyum Sürecinde; Asimilasyon, Ayrışma, Uyum Sağlama (Entegrasyon) ve Marjinalleşme (Aykırılışma) Düzeylerine İlişkin Bulgular	46
4.1.2. Mülteci Öğrencilerin Sınıf Düzeylerine Göre Asimilasyon, Ayrışma, Uyum Sağlama (Entegrasyon) Ve Marjinalleşme (Aykırılışma) Düzeylerine İlişkin Bulgular	47
4.1.3. Türk Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Mültecileri Kabullenme, Ayrışma, Uyum Sağlama (Entegrasyon) ve Dışlama Düzeylerine İlişkin Bulgular	48
4.1.4. Türk Öğrencilerinin Sınıf Düzeylerine Göre Mültecileri Kabullenme, Ayrışma, Uyum Sağlama (Entegrasyon) ve Dışlama Düzeylerine İlişkin Bulgular	49
4.2. Araştırmanın Nitel Boyutuna İlişkin Bulgular	51
4.2.1 Geçici Eğitim Merkezleri Müdürlerinin Mülteci Öğrencilerin Türkiye’ye Uyum Sürecinde Yaşadığı Sorunlar ile İlgili Görüşlerine İlişkin Bulgular	
4.2.2. Geçici Eğitim Merkezleri Müdürlerinin Mülteci Öğrencilerin Türk Okullarında Eğitim Alması Konusundaki Görüşlerine İlişkin Bulgular	54
4.2.3. Geçici Eğitim Merkezleri Müdürlerinin Çalışmakta Oldukları Kurumlardan Mezun Olacak Mülteci Öğrenciler ile İlgili Gelecek Hedeflerine İlişkin Bulgular	58
4.2.4. Geçici Eğitim Merkezleri Müdürlerinin Örgün Eğitim Dışında Kalan Mülteciler ile İlgili Görüşlerine İlişkin Bulgular	60
4.2.5. Geçici Eğitim Merkezleri Müdürlerinin Mültecilerin Eğitimleri Konusunda Türkiye'nin İzlemesi Gereken Politikayı Belirlerken Dikkat Edilmesi Gereken Husurlara Dair Görüşlerine İlişkin Bulgular	63

Bölüm V, Sonuç, Tartışma ve Öneriler.....	70
5.1. Suriyeli Mülteci Öğrencilerin Cinsiyet ve Sınıf Seviyelerine Göre Asimilasyon, Ayrışma, Uyum Sağlama (Entegrasyon), Marjinalleşme (Aykırılışma) Düzeylerine İlişkin Sonuç ve Tartışma.....	70
5.2. Türk Öğrencilerin Cinsiyet ve Sınıf Seviyelerine Göre Mültecileri Kabullenme, Ayrışma, Uyum Sağlama, Dışlama Düzeylerine İlişkin Sonuç ve Tartışma.....	74
5.3. Geçici Eğitim Merkezi Müdürlerinin Türkiye’de Yaşayan Mülteci Öğrencilerin Kültürlenme Süreçleri ve Eğitim Hayatları Bağlamında Gelecek Hedeflerine Yönelik Görüşlerine İlişkin Sonuç ve Tartışma.....	75
5.4. Öneriler	82
5.4.1. Araştırma Sonuçlarına Dayalı Öneriler.....	82
5.4.2. İleride Yapılabilecek Araştırmalara Yönelik Öneriler.....	82
Kaynakça.....	84
Ekler	105
Özgeçmiş ve İletişim Bilgisi	119

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. Türkiye’de Yaşayan Suriyeli Mültecilerin Yaş ve Cinsiyet Durumları	18
Tablo 2. Türkiye’de Yaşayan Suriyeli Çocukların Yaş ve Cinsiyetlere Göre Dağılımı	19
Tablo 3. Türkiye’de Yaşayan Suriyeli Mültecilerin En Yoğun Bulunduğu İller.....	19
Tablo 4. Nicel Çalışma Grubuna Katılanların Demografik Özellikleri	39
Tablo 5. Nitel Çalışma Grubunun Demografik Özelliklerine Göre Dağılımı.....	40
Tablo 6. Kullanılan Ölçek Uygulaması Sonucunda Elde Edilen Puanlara İlişkin Güvenirlik Kestirimleri Amacıyla Hesaplanan Cronbach Alfa İç Tutarlılık Katsayıları	41
Tablo 7. Çalışmadan Elde Edilen Verilerin Özetlenmesinde Kullanılan Tanımlayıcı İstatistikler	43
Tablo 8. Mülteci Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Türkiye’de Yaşamış Oldukları Sosyo-Kültürel Uyum Sürecinde; Asimilasyon, Ayrışma, Uyum Sağlama (Entegrasyon), ve Marjinalleşme (Aykırılışma) Düzeylerine İlişkin t Testi Tablosu.....	45
Tablo 9. Mülteci Öğrencilerin Sınıf Düzeylerine Göre Asimilasyon, Ayrışma, Uyum Sağlama (Entegrasyon) ve Marjinalleşme (Aykırılışma) Düzeylerine İlişkin t Testi Sonuçları	46
Tablo 10. Türk Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Mültecileri Kabullenme, Ayrışma, Uyum Sağlama (Entegrasyon) ve Dışlama Düzeylerine İlişkin t Testi Sonuçları	47
Tablo 11. Türk Öğrencilerinin Sınıf Düzeylerine Göre Mültecileri Kabullenme, Ayrışma, Uyum Sağlama (Entegrasyon) ve Dışlama Düzeylerine İlişkin Anova Testi Sonuçları.....	48
Tablo12. Geçici Eğitim Merkezleri Müdürlerinin Mülteci Öğrencilerin Türkiye’ye Uyum Sürecinde Yaşadığı Sorunlar ile İlgili Görüşleri.....	52
Tablo 13. Geçici Eğitim Merkezleri Müdürlerinin Mülteci Öğrencilerin Türk Okullarında Eğitim Alması Konusundaki Görüşleri.....	54
Tablo 14. Geçici Eğitim Merkezleri Müdürlerinin Çalışmakta Oldukları Kurumlardan Mezun Olacak Mülteci Öğrenciler ile İlgili Gelecek Hedefleri	58

Tablo 15. Geçici Eğitim Merkezleri Müdürlerinin Örgün Eğitim Dışında Kalan Mülteciler ile İlgili Görüşleri	60
Tablo 16. Geçici Eğitim Merkezleri Müdürlerinin Mültecilerin Eğitimleri Konusunda Türkiye'nin İzlemesi Gereken Politikayı Belirlerken Dikkat Edilmesi Gereken Hususlara Dair Görüşleri.....	63

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Kamplarda ve Kamp Dışında Kalan Suriyeli Mülteci Oranları.....	20
Şekil 2. Geçici Eğitim Merkezleri Müdürlerinin Mülteci Öğrencilerin Türkiye'ye Uyum Sürecinde Yaşadığı Sorunlar ile İlgili Görüşleri.....	52
Şekil 3. Geçici Eğitim Merkezleri Müdürlerinin Mülteci Öğrencilerin Türk Okullarında Eğitim Alması Konusundaki Görüşleri.....	55
Şekil 4. Geçici Eğitim Merkezleri Müdürlerinin Çalışmakta Oldukları Kurumlardan Mezun Olacak Mülteci Öğrenciler ile İlgili Gelecek Hedefleri	58
Şekil 5. Geçici Eğitim Merkezleri Müdürlerinin Örgün Eğitim Dışında Kalan Mülteciler ile İlgili Görüşleri	61
Şekil 6. Geçici Eğitim Merkezleri Müdürlerinin Mültecilerin Eğitimleri Konusunda Türkiye'nin İzlemesi Gereken Politikayı Belirlerken Dikkat Edilmesi Gereken Hususlara Dair Görüşleri.....	65

BÖLÜM I

GİRİŞ

Göç, yaratılışın doğasında bulunan bir gerçeklik. Öyle ki, dünyanın yaratılışından bu yana sadece insan değil birçok varlık isteyerek veya istemeyerek sürekli yer değiştirdi ve değiştirmeye devam ediyor. İnsanın cennetten dünyaya sürgününü ilk göç olarak sayarsak eğer, milyonlarca, belki de milyarlarca yıldır göç devam ediyor. İnsanlar bazen daha iyisini aramak bazen de yaşadığı ortam ve şartlar yaşanamaz hale geldiği için bir yer değişikliği arayışında olmak durumunda kalıyorlar. Hatta bu durum bazı toplulukların kültürü haline dahi gelebiliyor. Gerek küçük toplulukların göçleri gerek kavimler halinde yaşanan göçler dünyayı ve dünyada devam eden yaşamı olumlu veya olumsuz yönde değiştirmeye devam ediyor. Yıllardır arayış içerisinde olan insan bundan sonra da aynı arayışlara devam edecek ve bizler aslen kendisi de bir yolculuk olan hayatımız boyunca dünyadan göçene kadar bu göç hareketlerine şahit olmaya devam edecek belki de dâhil olacağız.

Savaş, siyaset, ekonomi, vesayet ve güç kavgaları, enerji kaynakları, yeniden çizilmek istenen sınırlar, ihtilaller, darbeler ve dahası... Dünya gündeminin değişmez kavram ve kavgalarının arkasında çaresiz insanlar ve masum çocuklar... Açlık ve donma kaynaklı çocuk ölümleri, yetersiz beslenme, yetersiz sağlık gereçleri ve ilaç kıtlığı sebebiyle her gün ölen binlerce insan... Halk arasında mülteci teriminin karşılık bulduğu bu ifadeler ne tamamıyla yeterli ne de kavramı tam manası ile karşılayabilen ifadelerdir. Son dönemde Türkiye’de “Suriyeli” kavramı ile özdeşleşmiş olan “mülteci” kavramı son zamanlarda tüm insanlığın gündeminde yer etmiş durumdadır. Yaşanan iç savaşlar, yapılan baskılar ve kitlesel katliamlar ile insanlar kendi ülkelerinden başka ülkelere göç etmek zorunda bırakılmıştır (Döner, 2016). Aslında yıllardır var olan ancak Suriye krizi ile birlikte ayyuka çıkan ve Türkiye’nin de gündeminde ciddi manada yer eden göç ve mülteci ifadeleri,

irdelenmesi, çözümlenmesi ve çözülmesi gereken bir kavram olarak önümüzde durmaktadır.

TDK (2016)'ye göre göç; ekonomik, toplumsal, siyasi sebeplerle bireylerin veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme işi, taşınma, hicret olarak tanımlanmaktadır. Özyakışır (2013) ise göç kavramını; isteyerek veya istemeyerek politik, ekonomik, toplumsal ve sosyokültürel faktörler gibi çeşitli nedenler ile daha iyi yaşam şartlarına sahip olmak amacıyla bir yerden başka bir yere doğru yapılan geçici veya kalıcı yer değişikliği olarak tanımlamaktadır.

Halk arasında genellikle aynı manayı ifade ettiği zannedilmekle birlikte “mülteci” kavramını “göçmen” kavramından mutlaka ayırmak gerekiyor. Kısaca ülkesini çeşitli sebeplerden dolayı terk etmek zorunda kalan insanlar mülteci olarak tanımlanmaktadır. Mültecileri göçmenlerden ayıran temel ifade ülkelerini kendi istekleri ile değil mecburen terk etmek durumunda kalmalarıdır. Türkiye İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün (2016) tanımına göre, vatandaşı olduğu ülke dışında olan ve “ırkı, dini, tabiiyeti, belirli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncesi nedeniyle zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu” için vatandaşı olduğu ülkeye dönemeyen veya dönmek istemeyen kişilere mülteci denir. Deniz (2014), bu farkı; bulunduğu ülkeden çoğunlukla ekonomik nedenler olmak üzere çeşitli nedenlerle kendi isteği ile ayrılarak başka bir ülkeye yasal yollardan giriş yapan ve yasal olarak o ülkede yaşayan kişilere göçmen denir. Çeşitli sebeplerden dolayı can ve mal güvenliğini tehlikede görerek ve haksızlığa uğrayacağı korkusu ile vatandaşı olduğu ülkeden ayrılan, bulunduğu ülkenin korumasından yararlanamayan ve ülkesine dönmek istemeyen kişiler ise mülteci olarak kabul edilmektedir şeklinde açıklamıştır.

Yaşanan iltica sürecinin öncesinde olumsuz şartların mevcut olduğu ülkelerde yaşanan birçok dram medya ve sosyal medya yoluyla tüm insanlığın gözleri önüne serilmektedir. İltica etmeyi başarabilen insanları ise gittikleri yerlerde bambaşka sıkıntılar beklemektedir. Gerek mülteci kamplarında yaşayanlar gerekse gittikleri ülkelerde dağınık olarak yaşayan mülteciler temel ihtiyaçlarını dahi karşılamakta güçlük çekmektedirler. Aslında bu süreç hem mülteciler hem de iltica ettikleri ülkelerin vatandaşları açısından ele alınması gereken bir süreçtir. Birbirinden farklı kültürel yapıları ve değerlere sahip bireylerin karşılaşması ile kültürel uyum

sorunlarının da ortaya çıkması kaçınılmazdır. Dil, din, gelenek-görenek ve kültürel değerler açısından farklı bireyler aynı ortamda yaşamlarını sürdürmek durumunda kalmaktadırlar (Aksoy, 2012). Dolayısıyla karşılıklı olarak etkileşim ve sosyal ilişkiler kurmak durumunda olan tarafları tek taraflı değil, birbirleriyle birlikte değerlendirmek daha sağlıklı olacaktır. Uyum ve bütünleşme sürecinden sadece mülteci grup değil aynı zamanda ev sahibi ülkenin devlet kurumları, sivil toplum kuruluşları ve halkı da sorumludur. Bu sayede mültecilerde sağlıklı bir uyum süreci gerçekleşecek, kendine güvenen ve kişiliğini tanımlayabilmiş bireyler ortaya çıkacak dolayısıyla bu kişiler toplum tarafından daha kolay kabul görecektir (Yavuz, 2013).

Mültecilerin maruz kaldıkları olumsuz şartlar toplumlarda bir süre sonra duyarsızlaşmaya neden olmakta ve mültecilere sadece beslenme ve barınma ihtiyaçlarının karşılanması gereken ve bunun dışında hiçbir ihtiyaçlarının olmadığı kabulüyle bakılmasına sebep olabilmektedir. Dolayısıyla duyarlı olan toplumlar bile bir müddet sonra iyi niyetle de olsa mültecilere beslenme ve barınma hakkından sonrasını fazla görmekte en azından böyle bir farkındalığa sahip olmamaktadırlar. Hâlbuki mülteciler de her insan gibi hislere ve ihtiyaçlara sahip olan kişilerdir. Bununla birlikte gelecek yıllarda hem mültecileri hem de mültecileri barındıran ülkelerin vatandaşlarını çok daha büyük ve karmaşık bir eğitim sorunu beklemektedir. UNESCO (1994), Dünya Eğitim Konferansı'nda yayınladığı raporda temel eğitimi yaşam boyu süren ve insan gelişimine katkı sunan bir süreç olarak tanımlamıştır. Yine aynı raporda eğitim; daha güvenli, sağlıklı ve müreffeh bir çevreyle birlikte bireylerin sosyal, ekonomik ve kültürel gelişimini de destekleyen bir süreç olarak ifade edilmiştir. Bugün sayıları milyonlarla ifade edilen çocuk yaştaki mülteciler gerekli tedbirler alınmadığı ve ciddi bir planlama yapılmadığı takdirde bir süre sonra eğitimsiz ve her türlü yönelime açık bir kitle olarak toplumların içerisinde yer alacaktır. Bu sebeple mültecilerin ihtiyaçları beslenme ve barınma ile sınırlandırılmamalı, onların da her insan gibi eğitimden sanata, beslenmeden barınmaya kadar tüm ihtiyaçları planlı bir şekilde karşılanmalıdır. Kişisel gelişimlerine katkı sağlanarak toplumlara uyum sağlamaları, ülkelerine geri dönebilecekleri şartları oluşturmaları için kendilerine yardımcı olunmalı ve geleceğe yönelik eğitim hayatları profesyonel ve bilimsel bir bakış açısıyla planlanmalıdır. Uluslararası koruma görevini üstlenen devletlerin görevi sadece fiziksel güvenliği

sağlamak değil aynı zamanda bireylerin insani değerlere sahip olduğu bir yaşam sürdürebileceği ortamı oluşturmaktır (Ökmen, 2010).

1.1 PROBLEM DURUMU

Geçmişten günümüze kadar tüm insanlık tarihi boyunca somut bir olgu olarak karşımıza çıkan savaşlar birçok mağduriyeti de beraberinde getirmektedir. Bununla birlikte teknoloji, ulaşım ve haberleşme imkânlarının gelişmesi ile birlikte bu mağduriyetlerin konuşulması ve çözüm yolları daha fazla gündeme gelmeye başlamıştır. Silahlar üzerine kurgulanmış savaşlar ile birlikte ekonomik sıkıntılar, açlık, salgın hastalıklar ve doğal afetler gibi farklı etmenler de aynı sıkıntılara sebep olabilmektedir. Mülteci kavramının temelini oluşturan ana sıkıntı olarak insanların yaşam alanlarını terk etmelerine sebep olan etmenlerin tümünü ele almak yerinde olacaktır. Dolayısıyla hangi sebeplerle ve ne şartlar altında iltica sürecinin yaşandığı mülteciler üzerinde önemli bir etkiye sahiptir ve yapılacak çalışmaların bu süreci de kapsayacak şekilde baştan sona ele alınması gerekmektedir (Çakır, 2011).

Son yıllarda çok fazla duymaya başladığımız mülteci sorunu temelli tartışmalar yakın tarihimizde sistematik bir hale gelmiş ve insanlar büyük kitleler halinde mülteci konumuna düşmeye başlamıştır. AFAD (2016)'nın verilerine göre Suriye'de yaşanan iç çatışmalardan dolayı ilk olarak 2011 yılında 252 kişinin Türkiye'ye giriş yapmasından itibaren hızla artmış ve bu sayı milyonları bulmuştur. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (2018) rakamlarına göre Türkiye'deki biyometrik verileriyle kayıt altına alınan sadece Suriyeli mülteci sayısı toplam 3.561.707 kişidir.

Özellikle Ortadoğu olarak tabir edilen bölgede yaşanan savaşlar ve iç çatışmalar sonucunda dünya çapındaki mülteci oranı birçok ülkenin nüfusunu dahi aşmıştır. Elbette mültecileri sadece Ortadoğu ve savaşlar ile sınırlamak mümkün görülmemektedir. Dünyanın farklı bölgelerinden farklı sayıda insanlar çeşitli sebeplerle birçok ülkeye iltica etmek durumunda kalmaktadırlar. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (2016) verilerine göre dünyadaki toplam mülteci sayısı 65,3 milyona ulaşmıştır. Bu dakikada 24 ve ortalama 3 saniyede bir kişinin evini terk etmeye zorlandığı anlamına gelmektedir. İnsanların mülteci olarak çıktığı ülkeler arasında ilk üç sırayı sırasıyla Suriye, Afganistan ve Somali oluşturmaktadır.

Bu üç ülkeden kaynaklı mülteci sayısı toplam mülteci sayısının %54'ünü oluşturmaktadır.

Mülteciler ülkelerinde yaşadıkları ağır şartlar dolayısıyla yaşadıkları maddi ve manevi bunalımların ardından sahip oldukları her şeyi geride bırakarak sonu belli olmayan bir yolculuğa çıkmak zorunda kalmaktadır. Bununla birlikte birçoğu aile fertlerinden bazılarını da kaybetmektedir. İltica süresince yaşanan beslenme, barınma ve sağlık gibi en temel ihtiyaçların karşılanamaması mültecilerde kalıcı fiziki ve ruhsal bozukluklara da sebep olabilmektedir.

İltica hareketleri başlı başına bir sıkıntı olmakla birlikte birçok yan etkilerini de gözlemlemek mümkündür. Sıkıntılar sadece mülteciler ile sınırlı kalmayıp iltica edilen ülkelerde yaşayan halklara da önemli ölçüde yansımaktadır. İltica hareketinde bulunan insanların yaşamış olduğu temel insani haklardan mahrum kalma durumu en büyük sorun olarak görülmekle birlikte hem kendilerinin hem de iltica ettikleri ülkelerin halklarının gelecekle alakalı yaşayabilecekleri sorunlar arka planda kalabilmektedir. Mülteciler hayatta kalabilmek için temel insani ihtiyaçları olan beslenme ve barınma ihtiyaçlarını karşıladıktan sonra haklı olarak nitelikli bir yaşam ve sosyal ilişkiler için de beklenti içerisine girmektedirler.

Bu bağlamda kurgulanan bu araştırmanın temel konusunu Türkiye'de yaşayan Suriyeli mültecilerin kültürel uyum süreçleri, eğitim hayatları için sahip oldukları imkânlar ve Türkiye'de geçirmiş oldukları eğitim süreçleri oluşturmaktadır. Bu çerçevede, mülteci kavramının mevcut alanyazından faydalanarak doğru bir şekilde tanımlanarak Suriyeli mültecilerin Türkiye'de yaşamış oldukları kültürel uyum süreçleri, ve bulgular ışığında eğitim hayatları ile ilgili yapılabilecek düzenlemeler ile mevcut sorunlara çözüm yolları araştırılmaktadır.

1.2 PROBLEM CÜMLESİ

Türkiye'de yaşayan Suriyeli mülteci öğrencilerin ve Türk öğrencilerin karşılıklı olarak yaşadıkları uyum sorunları nelerdir? Suriyeli mülteci öğrencilerin eğitim hayatlarının planlanmasında hangi yollar izlenebilir?

1.3 ALT PROBLEMLER

1. Suriyeli mülteci öğrencilerin Türkiye'ye iltica ettikten sonra kültürlenme sürecindeki asimilasyon, düzeylerinde cinsiyete bağlı anlamlı bir farklılık var mıdır?
2. Suriyeli mülteci öğrencilerin Türkiye'ye iltica ettikten sonra kültürlenme sürecindeki ayrışma, düzeylerinde cinsiyete bağlı anlamlı bir farklılık var mıdır?
3. Suriyeli mülteci öğrencilerin Türkiye'ye iltica ettikten sonra kültürlenme sürecindeki, uyum sağlama (entegrasyon), düzeylerinde cinsiyete bağlı anlamlı bir farklılık var mıdır?
4. Suriyeli mülteci öğrencilerin Türkiye'ye iltica ettikten sonra kültürlenme sürecindeki marjinalleşme (aykırılışma) düzeylerinde cinsiyete bağlı anlamlı bir farklılık var mıdır?
5. Suriyeli mülteci öğrencilerin Türkiye'ye iltica ettikten sonra kültürlenme sürecindeki asimilasyon düzeylerinde sınıf düzeylerine bağlı anlamlı bir farklılık var mıdır?
6. Suriyeli mülteci öğrencilerin Türkiye'ye iltica ettikten sonra kültürlenme sürecindeki ayrışma düzeylerinde sınıf düzeylerine bağlı anlamlı bir farklılık var mıdır?
7. Suriyeli mülteci öğrencilerin Türkiye'ye iltica ettikten sonra kültürlenme sürecindeki uyum sağlama (entegrasyon) düzeylerinde sınıf düzeylerine bağlı anlamlı bir farklılık var mıdır?
8. Suriyeli mülteci öğrencilerin Türkiye'ye iltica ettikten sonra kültürlenme sürecindeki marjinalleşme (aykırılışma) düzeylerinde sınıf düzeylerine bağlı anlamlı bir farklılık var mıdır?
9. Türk öğrencilerin mültecileri kabullenme düzeylerinde cinsiyete bağlı anlamlı bir farklılık var mıdır?
10. Türk öğrencilerin mültecilerden ayrışma düzeylerinde cinsiyete bağlı anlamlı bir farklılık var mıdır?
11. Türk öğrencilerin mülteciler ile uyum sağlama düzeylerinde cinsiyete bağlı anlamlı bir farklılık var mıdır?
12. Türk öğrencilerin mültecileri dışlama düzeylerinde cinsiyete bağlı anlamlı bir farklılık var mıdır?

13. Türk öğrencilerin mültecileri kabullenme düzeylerinde sınıf düzeylerine bağlı anlamlı bir farklılık var mıdır?
14. Türk öğrencilerin mültecilerden ayrışma düzeylerinde sınıf düzeylerine bağlı anlamlı bir farklılık var mıdır?
15. Türk öğrencilerin mülteciler ile uyum sağlama düzeylerinde sınıf düzeylerine bağlı anlamlı bir farklılık var mıdır?
16. Türk öğrencilerin mültecileri dışlama düzeylerinde sınıf düzeylerine bağlı anlamlı bir farklılık var mıdır?
17. Geçici eğitim merkezi müdürlerinin Türkiye’de yaşayan mülteci öğrencilerin kültürlenme süreçleri ve eğitim hayatları bağlamında gelecek hedeflerine yönelik görüşleri nelerdir?

1.4 ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Bu çalışma toplumumuzdaki sosyal ilişkiler, mültecilerin kültürlenme süreci ve eğitim faaliyetleri konularına yönelik yapılacak planlamalara katkı sağlaması açısından önemlidir. İnsanlık tarihi boyunca farklı boyutlarda iltica hareketi olarak tanımlayabileceğimiz durumlar ortaya çıkmışsa da özellikle son asırda ulaşım ve haberleşme olanaklarının artması ile birlikte savaş, iç çatışmalar, kıtlık ve doğal afetler gibi sebepler ile iltica hareketleri artmış ve mülteci olgusu toplumların gündeminde önemli bir yer tutmaya başlamıştır. Türkiye bu dönemde iltica hareketlerinden en fazla etkilenen ülkelerin başında gelmektedir. Türkiye’nin konumu ve Avrupa ülkeleri için bir geçiş güzergahı olması da bu durumda etkilidir. Özellikle Suriye’de yaşanan iç savaşla birlikte yoğun bir mülteci akımına maruz kalan Türkiye’de hukuk, dış politika, sağlık, güvenlik, eğitim, istihdam ve kültür gibi birçok alanda toplumsal yapıyı ciddi şekilde etkileyen durumlar ortaya çıkmıştır (Koyuncu, 2014).

Bununla birlikte güncel meseleler tahlil edildiğinde yaşanan iltica ve sığınma süreçlerinin yakın gelecekte son bulmayacağı öngörülebilir. Dolayısıyla mültecilerin ihtiyaçları konusunun sadece duygusal açıdan değil aynı zamanda bilimsel olarak da ele alınması ve bu soruna gerçekçi çözümler üretilmesi zorunlu hale gelmiştir.

Ülkemize gelen mültecilerin ilk etapta karşılanması gereken temel insani ihtiyaçların teminiyle bütün sorunların halledilmediği görülmektedir. Sonuç itibari ile bizler gibi

birer insan olan mültecileri sadece beslenme ve barınma ihtiyacına indirgemek insani bir bakış açısından uzaktır. Aksine ellerindeki her şeyi kaybetmiş, çok ağır şartlar altında ülkelerinden ayrılmak zorunda kalmış ve iltica ettikleri ülkede de birçok zorlukla karşı karşıya bulunan mültecilere özel ilgi gösterilmesi ve özel eğitim ve terapilerden geçirilmesi gerekmektedir. Brian (2002) insan hakkı kavramını hayatta olan her bireyin sahip olması gereken temel yaşam gereçleri, kişisel özgürlükler ve güvenli bir yaşam olarak tanımlamıştır. Bu tanımdan yola çıkarak temel yaşam gereçleri belli ölçülerde karşılanıyor olsa da kişisel özgürlükler ve güvenli bir yaşam için nitelikli bir eğitim mutlaka şarttır. Yetişkin olanların özel eğitimleri ile birlikte eğitim çağında olan mülteci çocuklar için mutlaka bilimsel ve gerçekçi eğitim planlarının hazırlanması ve uygulanması gerekmektedir. Çocukların eğitim sürecine dâhil edilmesi, süreçlerin takip edilmesi ve devamının sağlanması en önemlisi de gerçek manada faydalı bir eğitim sürecinin planlanması önümüzde başat sorunlar olarak beklemektedir. Bu sürecin temeline de toplumsal uyum süreçlerini kapsayan tüm sorunlarla alakalı çözüm önerileri konmalıdır. Bu çalışma, sürece dâhil olan sivil toplum kuruluşları, mülteci öğrenciler, Türk öğrenciler ve mülteci öğrenciler için kurulmuş özel eğitim merkezlerinin müdürlerinin görüşlerini ihtiva etmesi bakımından son derece önemlidir. Konuyla ilgili tüm paydaşların fikirlerinin ortaya konması bilinçli bir uyum süreci ve eğitim planlaması açısından hayati önem taşımaktadır. Aynı zamanda sahada yapılan ve güncel duruma ışık tutma amacını güden bu çalışma hazırlanacak planların gerçekçi, uygulanabilir ve sonuç odaklı olmasına katkı sağlayacak olması açısından da öneme sahiptir.

Konu ile ilgili alanyazın incelendiğinde yurtdışında bu konuyla ilgili birçok çalışmanın yapıldığı ancak bu çalışmaların hemen hepsinin mülteciler değil göçmenler ile ilgili olduğu görülmektedir. Bunun temel sebebi Avrupa ve Amerika'da mülteci nüfusun nispetle az ve göçmen nüfusun fazla olması olarak değerlendirilebilir. Ülkemizdeki alanyazın incelendiğinde mülteciler ile ilgili çalışmalar bulunmakta ancak bu çalışmaların ana gövdesini siyasal bilimler ve hukuk alanları oluşturmaktadır. Bunun sebebi olarak da mülteci olgusunun Cumhuriyet tarihi boyunca ülke gündemini ilk defa bu kadar meşgul etmesi ve eğitim imkânlarından mahrum kalan mültecilerin yetişkinlik çağları ile henüz tam manasıyla yüz yüze gelinmemiş olması gösterilebilir. Bu çalışma mültecilerin toplumsal

uyumları ve kültürlenme süreçleri özelinde eğitim hayatlarının planlanması üzerine kurgulandığı için de özel bir öneme sahiptir.

1.5 ARAŞTIRMANIN AMACI

Mültecilerin kültürlenme ve uyum süreçleri ile eğitim hayatlarını konu edinen bu çalışmanın temel amacı, Türkiye’de bulunan Suriyeli mülteci öğrenciler ile Türkler arasındaki uyum sürecini inceleyerek bunun eğitim alanındaki karşılığını araştırmak ve çözüm önerileri sunmaktır.

Ülkelerinde birçok zorlukla karşılaşmış ve yine çok ağır şartlar altında Türkiye’ye iltica etmiş bulunan mültecilerin temel yaşam ihtiyaçları ile birlikte gelecekleri ile ilgili de planlı bir süreç izlenmesi elzemdir. Bu konu hem mültecilerin istikbali hem de Türk halkının gelecekte karşılaşacağı olası sorunların temelini oluşturmaktadır. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği’nin (2018) rakamlarına göre Türkiye’de kayıtlı 3.554.496 sadece Suriyeli mülteci bulunmaktadır. Gayri resmi yollardan Türkiye’ye giriş yapanlar ve diğer ülkelerden gelen sığınmacı ve mülteciler de hesaba katıldığında meselenin boyutlarının ciddiyeti daha net bir biçimde ortaya çıkmaktadır.

Mültecilerin uyum süreçleri ve eğitim hayatları ile alakalı cevaplanması gereken birçok soru ve planlanması gereken çeşitli süreçler vardır. Kitleler halinde ülkemize iltica etmek durumunda kalan mültecilerin toplumsal uyumu ve eğitim hayatları planlanmaz ve gelişigüzel bir şekilde devam ederse kısa bir süre sonra eğitimsiz milyonlarca kişi birçok olumsuzluğa sebep olma potansiyeline sahip olacaktır. Bu çalışmanın amacı da planlama süreçlerine yardımcı olmak, ilgili tüm kesimlerin fikrini ortaya koyarak somut veriler ile sürece katkı sağlamaktır.

1.6 VARSAYIMLAR

Araştırma kapsamında 225 mülteci öğrenci ve 489 Türk öğrenci olmak üzere toplam 714 öğrenciye ölçek uygulanmıştır. Tüm öğrencilerin kendilerine yöneltilen sorulara doğru ve içtenlikle cevap verdiği varsayılmaktadır. Sayı olarak daha fazla öğrenciye

ulaşılması olmasına rağmen tüm soruların cevaplanmadığı veya hepsine okumadan aynı cevabın verildiği ölçekler araştırma kapsamına dâhil edilmemiştir.

Çalışma kapsamında yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanarak 15 geçici eğitim merkezi müdürü ile görüşme yapılmıştır. Bu kapsamdaki tüm katılımcıların da gerçekçi ve samimi bilgiler verdiği varsayılmıştır.

1.7 SINIRLILIKLAR

1. Bu araştırmada öğrencilere uygulanan ölçekler mülteci nüfusun yoğunluğu açısından ikinci sırada bulunan Şanlıurfa ili içerisinde uygulanmıştır. Tek bir il ile sınırlıdır.
2. Bu araştırmanın nicel boyutu 225 mülteci ve 489 Türk olmak üzere toplam 714 öğrenci ile sınırlıdır. Mülteci ve Türk öğrenciler aynı okulda ve aynı saatlerde eğitim görmektedirler.
3. Bu araştırma kapsamında Geçici eğitim merkezleri müdürleri ile yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla yapılan görüşme 15 kişi ile sınırlıdır.
4. Araştırmada elde edilen bulgular ölçeklerin ve görüşme formlarından elde edilen verilerle sınırlıdır.

1.8 KISALTMALAR

AFAD: Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı

BEKAM: Bilim Eğitim Kültür Araştırmaları Merkezi

BMMYK: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komisyonu

GEM: Geçici Eğitim Merkezleri

GİGM: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

PTT: Posta ve Telgraf Teşkilatı Genel Müdürlüğü

TDK: Türk Dil Kurumu

UNCHR: The UN Refugee Agency (BMMYK)

UNICEF: Birleşmiş Milletler Çocuk Fonu

YÖBİS: Yabancı Öğrenci Bilgi İşletim Sistemi

YTB: Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı

1.9 TANIMLAR

Göç: Ekonomik, toplumsal veya siyasi sebeplerle bireyler ile toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme işi, taşınma, hicret, muhaceret olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2015)

Göçmen: Ekonomik sebeplerden ötürü daha iyi yaşam koşulları elde edebilmek ve daha iyi şartlarda bir hayat kurabilmek amacıyla ülkesini kendi rızasıyla terk eden kişiler göçmen olarak tanımlanmaktadır (Başak, 2011).

Mülteci: Irk, din, milliyet, belli bir sosyal grup veya politik bir fikre sahip olmaktan dolayı zulme ve işkenceye uğrama korkusuyla ülkesinden ayrılmış veya ülkesine geri dönemeyen kişiler mülteci olarak tanımlanır (UNCHR, 1951).

BÖLÜM II

ARAŞTIRMANIN KURAMSAL ÇERÇEVESİ VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1 ARAŞTIRMANIN KURAMSAL ÇERÇEVESİ

2.1.1 Göç

Birleşmiş Milletler (2015), göç kavramını bir bireyin ikamet ettiği yerden başka bir yerde kalıcı olarak yaşamak üzere yer değiştirmesi olarak tanımlamıştır. Bu yer değişimleri çeşitli sebeplere dayanmakla birlikte genellikle gönüllü yer değiştirmelerdir (Kaypak, 2014). Bununla birlikte göç insanların yaşadıkları çevrelerdeki şartların onları oradan ayrılmaya zorlayacak hale gelmesi sonucu zorunlu bir hareket olarak da ortaya çıkabilmektedir (Yüceşahin ve Özgür, 2006) Faist (2003)'in tanımına göre göç bir siyasal veya toplumsal olgudan diğerine, bir mekândan başka bir mekana doğru kalıcı veya geçici hareketler olarak tanımlamış ve göçün sadece mekan değişikliğinden ibaret olmadığını vurgulamıştır. Öngör (1980) ise göç kavramını, insanların daha iyi yaşam şartları beklentisiyle yaşanan mekândan başka yerlere yerleşmesi olarak nitelendirmiştir. Yalçın (2012)'ın tanımına göre göç; kişisel, sosyal, çevresel, ekonomik veya siyasi sebeplerle bir yerden başka bir yere doğru uzun veya kısa dönemli yer değiştirmeler olarak ifade edilebilir. TDK (2015)'nin tanımında ise göç; ekonomik, toplumsal veya siyasi sebeplerle bireyler ile toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme işi, taşınma, hicret, muhaceret olarak tanımlanmaktadır. Castles (2003)'ün tanımında ise göç; doğal afetler, ekonomik etkenler, etnik kökenden kaynaklı nedenler, dini veya siyasi fikirlerden kaynaklı zulümler sebebi ile yaşanan yerden ayrılmak zorunda kalmak veya daha iyi bir yaşam arayışı içerisinde olmaktır. Toros (2008), insanların yaşamakta oldukları yerlerden, içerisinde buldukları sosyal yapılardan, sahip oldukları ekonomik

imkânlardan ve mal varlıklarından gönüllü veya zorunlu olarak uzaklaşarak yeni yaşam alanları aramalarını göç olarak tanımlamıştır.

2.1.2 Göçmen ve Mülteci

Öncelikle mülteci ve göçmen kavramlarının birbirinden ayrılması gerekir. Halk arasında bu iki kavram genellikle aynı anlamda kullanılmakta ve yanlış anlaşılmalara sebep olmaktadır. Ancak mültecilerin ülkelerini daha iyi bir iş veya ekonomik güvenlik sebebi ile terk eden göçmenlerden mutlaka ayrılması gerekmektedir. Schmid (2001), mültecileri politik göçmen olarak tanımlamıştır. Yine Cortes (2001) “mülteci göçmenler” kavramını kullanarak mültecileri ekonomik kaygılar ile ülkelerini terk eden göçmenlerden ayırmıştır. Kunz (1973), göçmenleri başka bir ülke tarafından cezbedilen, mültecileri ise kendi ülkelerinden kovulan kişiler olarak nitelendirmiştir. Göçmenlerin çoğu kendi seçimleri olarak farklı bir ülkede yaşamak isterler ve genellikle eğitim seviyeleri yüksek kişilerdir (Rong & Presissle, 1998). Aynı zamanda göçmenler yapacakları seçim hakkında düşünmek için zamana sahiptir ve yaşamayı düşündükleri ülkeyi daha önceki seyahatlerinde ziyaret etmiş olabilirler. Göçmenlerin çoğu yeterli ekonomik güce ve birlikte yeni bir toplumda yaşayabilecekleri aile, arkadaş ve sosyal çevreye de sahiptirler. Göç hareketlerinin birçoğu daha iyi sosyal ve ekonomik şartlara kavuşabilmek amacıyla yapılmaktadır (Cowart ve Cowart, 2002).

Göçmenlerin aksine mülteciler evlerini ve ülkelerini kendi seçimleri sonucu değil mecburi olarak terk ederler (UNCHR, 2000). Irk, din, milliyet, belli bir sosyal grup veya politik bir fikre sahip olmaktan dolayı zulme ve işkenceye uğrama korkusuyla ülkesinden ayrılmış veya ülkesine geri dönemeyen kişiler mülteci olarak tanımlanır (UNCHR, 1951). Fuhlhage (2006), herhangi bir zulüm, işkence, savaş veya doğal afet sebebi ile kendi ülkelerini terk etmek zorunda kalan insanları mülteci olarak tanımlamaktadır. Çeşitli sebeplerle ülkelerinden iltica eden insanlar geçici mülteci kamplarında yaşamlarını sürdürmek zorunda kalmaktadırlar (Cowart ve Cowart, 2002). Kamplardaki yaşam şartları genellikle kötü; beslenme, barınma ve sağlık imkânları yetersizdir (Westeyner & Wahmanholm, 1996).

Kunz (1973), mültecileri iki gruba ayırmıştır. Bunlardan birincisi öngörülü iltica diğeri ani iltica hareketidir. Bu gruplardan ilki iltica hareketinden önce plan ve

hazırlık yapma imkânına sahip olan mültecilerdir. İkinci grup ise bu zaman ve imkândan mahrumdur. Birbirleri ile karşılaştırıldıklarında öngörülü iltica imkânına sahip mültecilerin diğerlerine göre gittikleri ülkelerde her alanda daha başarılı oldukları saptanmıştır. Zhou (2001) birinci grubu elit insanlar, ikinci grubu bot insanları olarak tanımlamıştır.

Bu tanımlamalardan yola çıkarak mülteci ve göçmen kavramları arasındaki farkları şu şekilde tanımlayabiliriz:

Mültecilerin isteseler bile kendi ülkelerine dönme şansları yoktur. Kendilerini kabul eden veya bir şekilde sığındıkları ülkede kalmak mecburiyetindedirler. Ancak göçmenler istemeleri halinde kendi ülkelerine dönebilirler (Cortes, 2001).

Mülteciler genellikle sığındıkları ülkenin hükümeti veya o ülkede bulunan gönüllü sivil toplum kuruluşları tarafından finanse edilirler. Göçmenlerin ekonomik ihtiyaçları ise kendi aileleri veya işverenleri tarafından karşılanır. Dolayısıyla mültecilerin sığındıkları ülkede kendilerine ait yardım alabilecekleri etnik bir toplulukları yoktur. Bu onların sosyalleşme imkânlarını azaltır ve farklı konularda istedikleri zaman yardım alabilecekleri sosyal topluluklardan mahrum kalmalarına sebep olur.

İkamet, dil problemleri, eğitim ve iş imkânları mültecilerin yüz yüze kaldıkları en önemli sorunlardır. Özellikle mülteci çocuklar kendilerinin ve ailelerinin hayatlarında sürekli karşı karşıya kaldıkları bu problemlerden aşırı derecede etkilenmektedirler (Strekalova ve Hoot, 2008).

Mülteciler birçok konuda kontrol edilememektedir. Bu nedenle siyasetçiler ve bürokratlar belli kontrol noktaları kurularak mültecilerin kontrollü bir şekilde ülkeye yerleştirilmesi gerektiğini düşünmektedirler. Çünkü kısıtlı bir alanda aynı aileden veya tanıdık fazla sayıda mülteci olması o bölgedeki sosyal hizmetleri ve eğitimi sıkıntıya sokabilir. Aynı zamanda dağınık şekilde yerleştirilen mültecilerin toplumun değerlerine ve yaşam tarzına alışması da daha kolay olacaktır.

Sonuç olarak, mültecilerin kendi iradeleri dışında oluşan göç hareketleri, hazırlıklarının yetersiz olması, göçmenlere nispeten daha cahil kişilerden oluşmaları ve kontrol edilememeleri iltica ettikleri ülkelerde işlerini zorlaştırmaktadır (Zhou, 2001).

Dünyanın birçok yerinde mülteci bulunmaktadır ve bu insanların çoğu mülteci olmaları sebebi ile sosyal, ekonomik, politik ve psikolojik problemler ile karşı karşıya kalmaktadır. Bu problemlerin başlıca nedeni yaşadıkları yerlerden bir şekilde sürgün edilmiş olmalarıdır ve bu durum mültecilerin psikolojik sağlık durumları ile bağlantılıdır (Miller ve diğerleri, 2002). Tollefson (1989), tüm mültecilerin; yaşam tarzlarını, işlerini, ibadet hayatlarını ve ata topraklarını geride bırakmak zorunda kaldıkları için bir kimlik krizi ile karşı karşıya kaldıklarını belirtmiştir. Mülteci çocukların bazıları iltica sürecinde ailelerini kaybetmekte, sosyal yaşantıları dağılmakta ve eğitim imkânlarından yoksun kalmaktadırlar. Çocuklar ölüm veya farklı sebeplerle ebeveynlerinden ayrılmak zorunda kaldıkları için yaşamlarını kendileri sürdürmek zorunda kalmaktadır. Bununla birlikte fakirlik ve sefalet çocukları ailelerinden ayrı kalarak çalışmaya zorlamakta ve bu çocukların çoğu insan kaçakçılığının kurbanı olmaktadır. Çalışmak zorunda oldukları için eğitim hayatlarına devam edemezler. Kız çocuklar tecavüze uğrama ve seks işçisi olarak pazarlanma riskiyle karşı karşıya kalmaktadırlar. Yine tüm çocuklar cinsiyeti fark etmeksizin kaçırılma ve çocuk asker olarak kullanılma tehlikesiyle yüz yüzedir (Boyden ve diğerleri, 2002). Almanya Federal Emniyet Teşkilatı (BKA)'nın (2018) verilerine göre sadece Almanya'da 8 binden fazla mülteci çocuk kayıp durumda. Avrupa genelinde ise bu konuyla alakalı bir bilgi, belge ve çalışma bulunmuyor. Kendi ülkelerinden çıkamadan çeşitli sebepler ile kaçırılan çocuklar içinse herhangi bir tahmin bile bulunmuyor.

Mültecilerin yaşadıkları tecrübeler birbirlerinden farklılık gösterse de hepsi çok ciddi zorluklarla karşılaşmaktadır (Berman, 2001). Bu zorluklardan bazıları mültecilerin misafir olarak buldukları ülkelerdeki hizmetlere ulaşımında önlerine koyulan fiziki bariyerler ve dil, kültürel farklılıklar, güvensizlik, bilgi eksikliği, finansal zorluklar ve ulaşım engelleri gibi soyut bariyerlerdir (Behnia, 2001). Farklı bölgelerden gelmiş ve farklı yaşantılara sahip mülteciler aynı kategoride değerlendirilmemelidir çünkü muhtemelen evlerini terk etmiş olmak dışında çok az ortak noktaları vardır (Papadopoulos & Hildebrand, 1997).

Mülteciler kendilerini kabul edecek bir devlet bulana kadar yıllarca geçici mülteci kamplarında yaşamak zorunda kalabilirler. Bazı istisnai durumlar haricinde yaşayacakları ülkeyi seçme gibi bir şansları yoktur. (Coward & Coward, 2002). Kalacakları ülkeye ulaştıktan sonra anavatanlarında yaşamakta oldukları öz kültürleri

ve geldikleri ülkenin kültürü arasındaki farklar özellikle ergen mülteciler ve yaşça daha büyük aile üyeleri arasında çatışmaya sebep olabilmektedir. Mülteci çocuklar kültürel uyumsuzluktan, utangaçlık ve aşağılanmışlık hissinden ve eğitimsiz hatta okuma-yazma dahi bilmeyen aileleri dolayısıyla sıkıntı yaşayabilmektedirler (Griffiths, 2001). Bununla birlikte mülteci gençlerin çoğu yaşamaya başladıkları yeni topluma uyum sağlamak için ebeveynlerinden bekledikleri destekten mahrum kalmaktadırlar çünkü yetişkinler de tıpkı gençler gibi yaşamaya başladıkları yeni toplumlarda gençlerle benzer endişeleri taşımaktadır. İş bulma, ev geçindirme ve yaşamak durumunda oldukları yeni kültüre uyum problemleri ile başa çıkmaya çalışmaktadır. Bu sebepler dolayısıyla ebeveynler çocuklarına yeterli duygusal desteği sağlayamamaktadır (Ascher, 1989). Bu noktada bir diğer sorun ise aile içerisindeki rol değişimidir. Zhou (2001), mülteci çocukların çoğu zaman ebeveynlerinin sözcülüğünü yapmak, okulda küçük kardeşleri yerine konuşmak zorunda kaldıklarını ifade etmektedir. Bu durum değer karmaşasına dolayısıyla aile içi çatışmalara sebep olmaktadır.

Conger ve Atwell (2012) bazı bölgelerde yerel halkın mültecilerin o bölgeye gelmeleri ile birlikte buldukları bölgeyi terk ettiklerini yaşam bölgesi ve çocuklarının eğitim gördüğü okullar olarak mültecilerden ayrılmak istediklerini de belirtmektedir. Bu durum ile alakalı olarak, Birleşmiş Milletler (1965), ayrımcılığı; politik, ekonomik, sosyal, kültürel veya toplumsal yaşamın herhangi bir alanında insan hakları ve temel özgürlüklerin eşit olarak kullanılmasına ya da uygulanmasına zarar verecek veya engel olma amacı güden; ırka, renge, soya, ulusa veya etnik kökene dayalı olarak sınırlama, tercih veya yok etmeye yönelik ayrıştırma hareketi olarak tanımlamıştır.

2.1.4 Dünyada Mülteciler

Suriye 2011’de başlayan ve hala devam eden iç çatışmalar sebebi ile dünyada en çok mülteci üreten ülke konumuna gelmiştir. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (2017) rakamlarına göre 8 Eylül 2017 tarihi itibari ile toplam Suriyeli mülteci sayısı 5.225.475 olarak belirlenmiştir. Aynı rapora göre bu mültecilerden 3.181.537’ sine Türkiye, 1.001.051’ ine Lübnan, 654.582’ sine Ürdün, 244.235’ine Irak, 124.534’üne ise Mısır ev sahipliği yapmaktadır.

UNCHR tarafından yayınlanan rapora (2015) göre, 2014 verileri baz alındığında günde ortalama 42500 kişi mülteci konumuna düşmektedir ve bu mültecilerin %51'i çocuktur. Yine istatistikler incelendiğinde her 30 saniyede bir Suriyeli çocuğun mülteci konumuna düştüğü görülmektedir. Dünyadaki 65 milyonu geçen mülteci nüfusunun %86'sı gelişmekte olan ülkelerde yaşamaktadır. Suriye'de yaşanan kriz II. Dünya Savaşı'ndan bu yana yaşanan en büyük mülteci krizidir. Dünya genelinde 11 milyon Suriyeli yaşadığı yerden ayrılmak zorunda kalmış ve bunlardan yaklaşık 5 milyonu komşu ülkelere sığınmıştır. Devam eden şartlar gözlemlendiğinde ise krizin kısa vadede son bulmayacağı öngörülmektedir. Bununla birlikte Akdeniz üzerinden düzensiz yollar ve yetersiz imkânlarla Avrupa Birliği ülkelerine geçmek isteyen mültecilerin sayısında da her geçen gün artış gözlenmektedir. Aynı rapora göre bugüne kadar Akdeniz'de hayatını kaybeden mülteci sayısı 10 binin üzerindedir.

Bölge genelinde resmi olarak Birleşmiş Milletler ile birlikte 116 sivil toplum kuruluşu mültecilere insani yardım ulaştırmaktadır. 31 Temmuz 2017 tarihi itibari ile UNCHR raporuna (2017) göre, 2,5 milyon mülteci beslenme, 1,8 milyon mülteci nakit para, 1,5 milyon mülteci sağlık, 1,1 milyon mülteci temiz su, 993 bin mülteci çocuk eğitim, 548.500 mülteci toplumsal uyum, 81 bin mülteci geçim, 173 bin mülteci barınma, 25.500 mülteci ise farklı bir ülkeye yerleşim yardımından yararlanmıştır.

Mülteciler ile ilgili çözülmesi gereken ana problemler; güvenlik, sosyo-ekonomik kırılganlık, toplumsal bilinçlenme, yaş cinsiyet ve diğer farklılıklara göre muamele, çocukların korunması, mültecilerin statülerinin belirlenerek kayıt altına alınmaları, cinsel şiddet, cinsel istismar ve kaçırma, topluma kazandırma yolları başlıkları altında sınıflandırılmıştır.

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin (UNCHR) (2014) yayınlamış olduğu son rapora göre Avrupa'nın tamamında toplam mülteci sayısı 512.909 olarak belirlenmiştir. UNCHR tarafından mülteciler ile ilgili olarak şu tavsiyelerde bulunulmuştur:

1. Mültecilerin ulaştıkları ülkeler tekrar sınır dışı edilmeyeceklerini garanti etmelidir.
2. Devletler Avrupa'ya korunma talebi ile gelen mültecilere müsaade etmelidir.
3. Akdeniz'deki arama kurtarma faaliyetlerinin niteliği ve sayısı arttırılmalıdır

4. Mülteciler ülkeler arası geçiş için yasal yollara teşvik edilmelidir.
5. Ülkeler hızlı bir şekilde adil ve etkili sığınmacı yönetmelikleri çıkarmalıdır.
6. UNCHR Suriye'den kaçarak başka ülkelere sığınan insanların 1951 mülteci sözleşmesine göre mülteci statüsünde kabul edilmeleri gerektiğine inanmaktadır. Bunu kabul etmeyen devletler de benzer bir statü vermelidir.
7. Avrupa ülkeleri Avrupa'ya gelerek sığınma talebinde bulunan mülteciler için gerekli temel altyapıyı oluşturmalıdır.
8. Avrupa ülkeleri Avrupa'ya ulaşan mültecilerin engellenmesine kesin ve güvenli önlemler almalı ve alternatif çözüm yolları aramalıdır.
9. Ülkeler mülteci çocukların eğitim imkanlarından faydalanmalarını sağlamalıdır.
10. Mültecilerin acil sağlık ihtiyaçları ülkeler tarafından karşılanmalıdır.

2.1.3 Türkiye'de Mülteciler

Türkiye Cumhuriyeti sadece bölgesel anlamda değil küresel çapta en çok mülteci barındıran ülkelerin başında gelmektedir. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (2018) rakamlarına göre Türkiye'deki biyometrik verileriyle kayıt altına alınan sadece Suriyeli mülteci sayısı toplam 3.561.707 kişidir. Bu kişilerin 1.931.717'si erkek, 1.629.990'ı ise kadın olarak belirlenmiştir. Suriyeli olmayan diğer mültecilerin sayısı ise UNCHR tarafından yayınlanan rapora (2015) göre, 18.632 olarak belirlenmiştir. Suriyeli mültecilerin yaş ve cinsiyet durumlarını gösteren Tablo aşağıdaki gibidir.

Tablo 1. Türkiye'de Yaşayan Suriyeli Mültecilerin Yaş ve Cinsiyet Durumları

Yaş	Erkek	Kadın	Toplam
Toplam	1.931.717	1.629.990	3.561.707
0-4	248.588	232.067	480.655
5-9	247.509	232.043	479.552
10-18	356.499	311.012	667.511
19-24	318.156	226.620	544.776
25-34	367.764	270.014	637.778
35-44	196.827	164.196	361.023
45-59	139.987	133.690	273.677
60-90+	56.387	60.348	116.735

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün (2017) Mart ayı verilerinde yer alan, Türkiye'de bulunan Suriyeli çocukların yaş ve cinsiyetlere göre dağılımı Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 2. Türkiye'de Yaşayan Suriyeli Çocukların Yaş ve Cinsiyetlere Göre Dağılımı

Yaş	Erkek	Kadın	Toplam
0-4	186.002	172.885	358.887
5-9	219.442	206.615	426.057
10-14	166.633	153.498	319.831
15-19	136.868	115.604	252.472

Bununla birlikte Türkiye'de yaşayan Suriyeli mültecilerin en yoğun bulunduğu illere ait tablo, Tablo 3'de gösterilmiştir.

Tablo 3. Türkiye'de Yaşayan Suriyeli Mültecilerin En Yoğun Bulunduğu İller

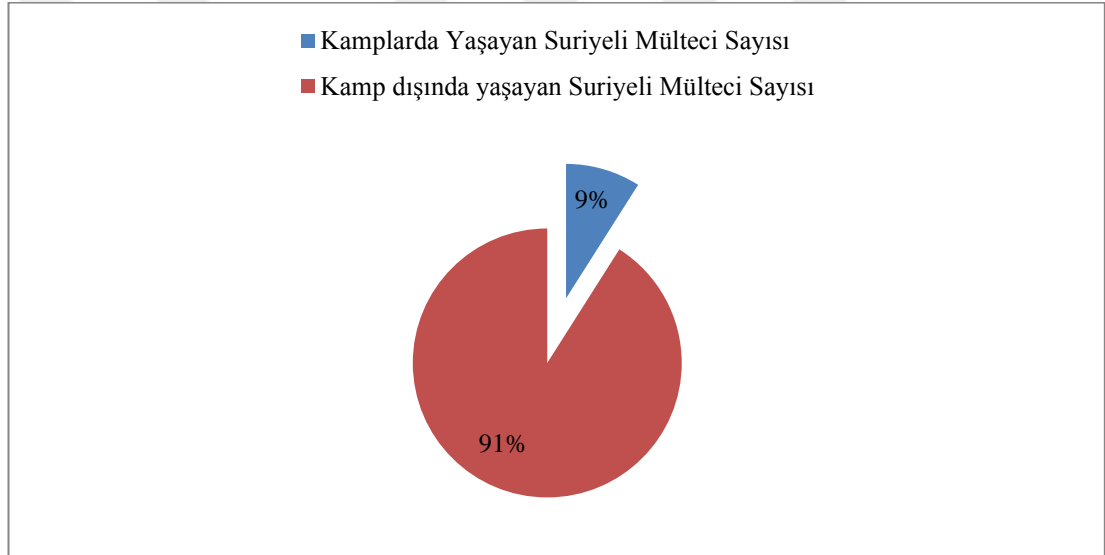
Şehir	Sayı	İl Nüfusu ile Karşılaştırma
İstanbul	549.572	%3,66
Şanlıurfa*	477.209	%24,03
Hatay*	451.058	%28,63
Gaziantep*	370.646	%18,48
Mersin	203.229	%11,33
Adana*	188.712	%8,51
Bursa	140.693	%4,79
İzmir	134.407	%3,14
Kilis*	130.375	%95,64
Konya	103.411	%4,74

* işaretli illerde Geçici Barınma Merkezi bulunmaktadır.

Milletimizin tarih boyunca olduğu gibi bugün de yaşanan dramlara seyirci kalmayıp devlet ve millet olarak elindeki tüm imkânları kullanarak mültecilere kapılarını açtığı uluslararası toplum tarafından da kabul edilen tartışılmaz bir gerçektir. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK)'nın (2018) açıklamış olduğu verilere göre Türkiye, Lübnan, Irak, Ürdün ve Mısır gibi bölge ülkelerde sığınmacı

olarak bulunan sığınmacıların sayısı 5 milyonu aşmakta ve Türkiye tek başına bu sığınmacıların 3 milyonundan daha fazlasını barındırmaktadır. Türkiye’de 50 bin ve üzerinde mülteci barındıran iller İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (2018) rakamlarına göre; İstanbul, Kocaeli, Bursa, İzmir, Muğla, Ankara, Konya, Mersin, Adana, Kayseri, Kahramanmaraş, Malatya, Adıyaman, Diyarbakır, Batman, Şırnak, Mardin, Osmaniye, Şanlıurfa, Gaziantep, Kilis ve Hatay olarak belirlenmiştir. Bu illerin coğrafi konumlarına bakıldığında mülteci nüfus yoğunluğunun metropoller ve Suriye sınırında bulunduğu görülmektedir.

Bu mültecilerden 228.197 kişi kamplarda yaşarken, 3.312.451 kişi ise kamp dışında yaşamaktadır.

Şekil 1. Kamplarda ve Kamp Dışında Kalan Suriyeli Mülteci Oranları

Taştan (2014), mültecilerin büyük bir çoğunluğunun kamp dışında yaşamayı tercih etmelerini; iş bulma isteği, etnik ve dini kökene bağlı olarak ayrımcılık riski, fiziki koşullar ve güvenlik, izolasyon ve hareket özgürlüğünün engellenmesi, kampların tarafsızlığına dair çekinceler ve cinsiyete yönelik ayrımcılık ve şiddet olarak belirlemiştir.

2.1.5 Kültür

Kültür bir kişinin çevresinden öğrendiği gelenek, görenek ve değerler olarak tanımlanabilir (Sue ve Sue, 1990). Sam (2006), kültürü bir toplumu oluşturan bireylerin paylaştığı inançlar, değerler, gelenekler, davranışlar ve sanat anlayışları olarak tanımlamıştır. Bu değerler nesilden nesile aktararak devam eder. LeVine'ye (1984) göre kültür, bir toplumun yaygın olarak kabul ettiği ve iletişim aracı olarak kullandığı fikri, ahlaki ve estetik olguların bütünüdür. Attah-Poku ise kültürü bir toplumun bilgi, inanç, sanat, tarih, hukuk ve gelenek göreneklerinin tümünü kapsayan ve nesilden nesile aktarılan bir olgu olarak tanımlamıştır. Stocking (1966), kültürü, her bir toplumun karakterini oluşturan gelenekler, inançlar ve sosyal kurumlar şeklinde açıklamıştır. Bir topluluğun mensubu olarak insanlar dünyanın ve yaşamın ne olduğuna dair algılar, duygular, düşünceler, tutumlar ve değer yargıları geliştirirler. Kültürler toplumların doğayı ve evreni idrak ettikleri temeller üzerine geliştirdikleri değer yargılarını ifade ederler (Carter, 1991). Kültür bir toplumun inanç sistemlerini, bilgi birikimini, değerlerini, fiziksel hareketlerini ve davranışları kadar duygularını da barındıran yaşam tarzıdır. Kültür doğuştan veya içgüdüsel olarak kazanılmaktan ziyade yaşayarak öğrenilir (Chinoy, 1954). Bununla birlikte kültürler canlı ve dinamiktirler, kültürleri oluşturan değerler de birbirleri ile etkileşim içerisindedir (Jackson & Meadows, 1991). Bu yüzden kültür sadece geçmiş yaşantılardan edinilen tecrübe ve geleneklerin birikimi değil aynı zamanda toplumun ileriye dönük olarak ne yönde gelişme göstereceği noktasında önemli bir etmendir (Berry ve Dasen, 1974). Vontress (1986) kültürü farklı kategorilerde incelemiş ve insanların bu kültür tiplerinden en az 5 tanesinde etkilendiklerini ileri sürmüştür. Bunlar; evrensel kültür, çevresel kültür, ulusal kültür, bölgesel kültür ve ırksal-etnik kültürdür. Evrensel Kültür: Bütün insanların temel ihtiyaç ve haklarını kapsar. Çevresel kültür insanların yaşadıkları coğrafyada doğal çevreyle nasıl ilişki kuracağını kapsar. Ulusal kültür insanların dillerini, siyasi yaşantılarını ve dünya görüşlerini kapsar. Bölgesel kültür insanların yaşadıkları bölgeye özgü oluşan kültürü kapsar. Irksal-Etnik kültür insanların mensup oldukları ırklarına ve etnik kökenlerine özgü kültürü kapsar. Bank ve Bank (1993) ise kültürleri mikro kültür ve makro kültür olmak üzere ikiye ayırmıştır. Çok uluslu devletlerde tüm vatandaşların sahip olduğu kültürel değerler makro kültür olarak sınıflandırılırken alt grupların kendine has kültürleri mikro kültür olarak sınıflandırılır. Bununla birlikte Banks

(1992) insanların kültürel bir kimliğe sahip olduğunu ve bu kimliklerin 10 ana başlıktan oluştuğunu belirtmiştir. Bunlar; etnik veya ulusal köken, aile, din, cinsiyet, eğitimsel altyapı, coğrafi bölge, dil, yaş, sosyo-ekonomik düzey ve meslektir.

2.1.6 Kültürlenme

Kültürlenme kavramı 19. Yüzyılın sonlarından itibaren sosyal bilimcilerin tartıştığı bir kavramdır (Berry,1980). Bu kavram, ilk olarak 1880 yılında ortaya çıkmıştır ve iletişim halinde olan iki farklı grup arasındaki kültür alışverişini tanımlamak için kullanılmıştır (Jasinskaja-Lahti, 2000). Kaplan ve Marks'a (1990) göre bu kadar uzun süredir tartışılan bir kavram kültürlerarası etkileşimler sonucu meydana gelen değişimleri ifade etmektedir. Kültürlenme genellikle kendisine çok yakın bir ifade olan asimilasyon ile karıştırılır. Bu iki tabirin birbirinden ayrılması gerekir. Asimilasyon kültürlenmenin aksine sadece kültürel ve davranışsal değişiklikleri değil sosyo-ekonomik anlamda tam manasıyla bir değişimi ifade eder. Kültürlenme aynı zamanda göçmenlik kavramından da ayrılmalıdır. Kültürlenmenin gerçekleşmesi için mutlaka bir fiziki yer değişimine ihtiyaç yoktur (Wells ve diğerleri, 1989). Kültürlenme kavramı; kültürel kalıplar, sosyal kurumlar, politik yapılar ve son zamanlarda psikolojik süreçler üzerinde çalışılmıştır (Padilla, 1980).Farklı kültürlere sahip topluluklar iletişime geçtikleri zaman kültürler arasında geçişler meydana gelir. Bu kültür geçişi süreci kültürlenme olarak adlandırılır (Negy&Woods, 1992). Berry (2003), kültürlenmeyi, farklı kültürler ile etkileşimde bulunan bireylerin sosyo-kültürel ve psikolojik uyum süreci olarak tanımlamıştır. Sosyo-kültürel değişiklikler bireyin geleneklerini, ekonomik ve politik yaşantılarını etkiler. Psikolojik değişimler ise bireyin kültürlenme süreci ve iletişim kurduğu kültürdeki sosyal davranışlara karşı tutumlarıyla ilişkilidir (Phinney, 2003). Ward 'a (2001) göre psikolojik kültürlenme bireyin kültürel manada bilişsel, duyuşsal ve davranışsal değişiklikleri ile ilgilidir. Sam (2006) ise bu değişimleri kültürlenme sürecinin kısa vadede görülebilen sonuçları olarak değerlendirmiştir. Lesser'e (1933) göre kültürlenme, bazı kültürel değerlerin başka bir kültür tarafından alınması ve kendisine uyarlanması süreci olarak tanımlanabilir. Bu süreç pürüzsüz bir şekilde bir toplumun başka bir toplumdan herhangi bir değer yargısını direkt olarak alıp kabullenme şeklinde gerçekleşmez. Bu iki kültür arasında benzerlikler olması gerekir. Toplumlar arasında karşılıklı benzerlikler olması gereklidir ve her zaman baskın olan kültürün aktarımı

söz konusu değildir. Azınlık durumundaki toplulukların kültürel değerlerinden bazıları da baskın kültürle çatışmaması halinde bu kültüre uyum sağlayabilir. Brown (1980) ise kültürlenmeyi 4 aşamada tanımlamıştır. Birinci aşamada yeni bir çevreye dâhil olmanın heyecan ve coşkusu yaşanır. İkinci aşamada güvensizlik hissinden ve kültürel değerlerdeki farklılıklardan kaynaklı kültür şoku yaşanır. Üçüncü aşamada bu farklılıkları kabullenme ve aşamalı olarak kabullenme başlar. Dördüncü aşamada ise yeni kültür tamamen veya büyük ölçüde kabullenilir. Bu süreçte yaşanan kültür şoku memleket özleminden fiziksel rahatsızlıklara kadar sebep olabilir. Berry (1980), kültürlenme sürecinde bireylerin yaşadığı stresi iletişim kurma, çatışma ve uyum sağlama olarak 3 aşamada incelemiştir. Birinci aşama olan iletişim kurma farklı kültürlerle sahip bireylerin düzenli bir biçimde birbirleri ile iletişim kurması ile başlar. İkinci aşama olan çatışmada, bireyler tanıştıkları yeni kültürel değerlerin kendi kültürleri ile aynı olmadığını fark eder ve kabullenme de sorun yaşarlar Dolayısıyla kültürlenme süreci bireylerde gerginliğe sebep olur. Son aşama olan uyum sağlamada ise bireyler karşılaşmış oldukları yeni kültürel değerleri benimserler.

Kültürlenme; iki veya daha fazla kültürün bir araya geldiğinde meydana gelen değişimler olarak tanımlanabilir. Daha teknik bir tabir ile bir kültürden belli karakteristik özelliklerin kişinin öz kültürüne aktarılmasıdır (Chud ve Fahlman, 1995). Kültürlenme belli bir kültürel yapı içerisinde sosyal kimliğini kazanmış bireylerin farklı bir kültür ile sürekli olarak temas haline geçtikten sonra kültürel değerlerinde yaşadığı değişiklikler olarak tanımlanabilir (Kim, 1988). Cuellar (2000), kültürlenmeyi makro ve mikro kültürlenme olarak iki sınıfa ayırmıştır. Makro kültürlenme yemek alışkanlıkları, müzik ve dil gibi daha geniş kapsamlı olguları ifade eder. Mikro kültürlenme ise algı, inançlar, değerler ve davranışlar gibi daha bireysel olguları karşılar. Berry (2001), kültürlenme süreci için dört strateji tanımlamıştır. Bunlar;

Uyum/Bütünleşme; mülteci çocuklar kendi kültürlerini yaşamaya ve yaşatmaya devam ederler. Bununla birlikte ev sahibi ülkenin dilini, normlarını ve değerlerini öğrenirler.

Ayrışma; mülteci çocuklar ev sahibi ülkenin kültürünü reddederler ve kendi kültürlerine sıkı sıkıya bağlanırlar. Ev sahibi ülke ile alakalı hiçbir kültürel değer ve yargıyı benimsemezler.

Asimilasyon; mülteci çocuklar hızlı bir şekilde ev sahibi ülkenin kültürünü benimser ve gerekli değerleri öğrenirler. Öz kültürlerine yabancılaşırlar ve bu süreç kendi kültürel kimliklerini inkar etmekle dahi sonuçlanabilir.

Ötekileştirme – Marjinalleşme; mülteci çocuklar ne ev sahibi ülkenin kültürünü ve değerlerini kabul ederler ne de öz kültürlerine ait değerleri yaşatırlar. Sosyal topluma karşı kendilerini kapatarak yabancılaşırlar ve düşmanlık duyguları geliştirirler.

Berry bunların arasında en uygun olanın uyum/bütünleşme olduğunu vurgulamıştır.

Eski çalışmalarda kültürlenme genellikle yerleşim biçimleri, yaşam tarzları ve dil gibi gözlenebilir dışa dönük olgulara yönelik olarak değerlendirilmiştir (Lennon, 1976). Aynı zamanda kültürlenme baskın kültürün azınlık durumundaki toplulukları asimile edecek şekilde tek taraflı olarak aktarımı şeklinde değerlendirilmiştir (Herskovitz, 1954). Örnek olarak Campisi (1947) yaptığı çalışmada göçmenlerin kültürlenme sürecine dâhil olabilmeleri için kendi toplumlarının kültürlerinden kurtulmaları hatta gerekirse bu değerleri reddetmeleri gerektiğini söylemiştir. 1960'lardan sonra yapılan çalışmalar kültürlenmenin tek yönlü oluşunu inkâr etmemiştir ama tüm kültürlerin sürekli bir değişim halinde olduklarını ve yerel kültüre has değerlerin terkedilmesinin sadece kültürlenme ile alakalı olmadığı üzerinde durmuşlardır (Guttentag, 1970). Kültürlenmenin psikolojik ve bireysel yönlerinin ele alınması ise 1970'lerde başlamıştır (Lennon, 1976). Kagan ve Cohen'e (1990) göre kültürlenme kavramının literatürde herkesin mutabık olduğu bir tanımı yoktur. Bu yüzden araştırmacılar bu terimi farklı anlamlarda kullanabilmektedir. Bununla birlikte genel olarak kabul edilmektedir ki, farklı kültürlere sahip toplumlar arasındaki direkt ve sürekli iletişimin sonucunda davranışsal ve düşünsel değişimler kültürlenme olarak tanımlanır (Roebbers ve Schneider, 1999). Farklı kültürleri sahip toplulukların birbirleriyle direkt olarak sürekli iletişim kurması sonucu toplulukların her birinde ayrı ayrı veya ikisinde müşterek olarak gerçekleşen kültürel değişimler kültürlenme olarak adlandırılır (Redfield, Linton ve Herskovitz, 1936, s. 149). İki farklı topluluğun belli bir zaman süresince iletişim kurması sonucu bu topluluklarda yaşanan kültürel değişiklikler kültürlenme terimiyle ifade edilir (Leong & Chou, 1996, s. 224). Berry, Trimble ve Olmedo (1986) ise kültürlenmeyi farklı toplulukların başka bir kültüre ait tutum, davranış ve değerleri öğrenme süreci olarak tanımlamışlardır.

Birbiri ile iletişime geçen farklı kültürel yapılara sahip toplumlar arasında meydana gelen kültürlenme sürecinin boyutunu ölçmek için araştırmacılar farklı öneriler ileri sürmüştür. Marcia (1980), kültürlenme oranını ölçmek için öz değerlendirme, yeni tanışılan toplum içerisinde kişinin sahip olduğu özgüven, aile ilişkileri ve sosyal ilişkiler olmak üzere dört alt başlığın incelenmesi gerektiğini söylemiştir. Phinney (1990), dil kullanımı, arkadaşlık ilişkileri, din ile ilişkiler ve ibadet, sosyal gruplara katılım, fikir dünyası ve aksiyon ve kültürel aktivitelere katılım olmak üzere altı farklı başlık belirlemiştir. Axelson (1993), sosyal ilişkiler, sosyal statü ve güvenlik olmak üzere üç başlık belirlemiştir. Topluma iyi bir şekilde uyum sağlayabilen bireyler daha iyi arkadaşlık ilişkileri kurabilirler ve insanlar ile samimi olabilirler. Topluma iyi bir şekilde uyum sağlayabilen bireyler toplum içerisinde işbirliği, özgürlük, eşitlik ve adalet gibi birçok fırsata sahip olurlar. Bu durum da kişinin saygınlığını ve toplumsal rolünü yükseltir. Topluma iyi bir şekilde uyum sağlayabilen bireyler kendilerini güvende hissederler ve dünyanın yaşanabilir güvenli bir yer olduğuna inanarak çevrelerindeki insanlara karşı güven duygusu besleyebilirler. Özet olarak farklı tabirler kullanılsa da dil kullanımı, özgüven ve sosyal ilişkiler kültürlenme seviyesinin belirlenmesinde ortak olarak ifade edilen ölçütlerdir.

Göç ile birlikte dil, din, gelenek, kültür gibi birçok etmen açısından birbirinden farklı insanlar aynı ortamda birlikte yaşamını sürdürmek durumunda kalmaktadır (Aksoy,2012). Araştırmalar kültürlenme sürecinde yaş, cinsiyet, dil, şehir kültürü, akademik basamaklar, yeni kültür içerisinde kalma süresi, sosyo-ekonomik durum, aile ilişkileri, yeni toplumun misafirperverlik ve kabullenme seviyesi, mültecilerin karakter özellikleri ve özgüvenleri etkenlerinin önemli olduğunu ortaya çıkarmıştır. Berry (1997), küçük yaştaki mülteci ve göçmenlerin kültürlenme sürecinin daha hızlı ve sorunsuz geçtiğini ileri sürmüştür. Çünkü çocuk yaşta dil daha kolay öğrenilir ve toplumdaki diğer kişilerle daha hızlı ve kolay sosyal ilişkiler kurabilirler. Tropp ve diğerleri (1999), ev sahibi kültürün diline benzer veya aynı dili kullanan mültecilerin kültürlenme sürecinin daha hızlı ve sorunsuz olduğunu söylemişlerdir. Feldman ve diğerleri (1992), ev sahibi ülkede kalma süresi ile kültürlenmenin doğru orantılı olduğunu öne sürmüşlerdir. Misafirlik süresi uzadıkça yetişkin mültecilerin kademeli bir şekilde genç nesillere ev sahibi ülkenin kültürünü aktardıklarını belirtmişlerdir. Bununla paralel olarak Berry ve diğerleri (1987), ev

sahibi kültürden yakın arkadaşı olan mültecilerin kültürlenme sürecindeki stresi daha az yaşadıklarını ortaya koymuştur. Roobers ve Schneider (1999) ise mültecilerin yaşadığı sosyal tedirginlik ile kültürlenme oranının ters orantılı olduğunu ortaya koymuşlardır. Bununla birlikte okul aracılığıyla dil kazanımlarını daha hızlı ilerleten mülteci çocuklar yeni kültüre ebeveynlerinden daha çabuk uyum sağlamaktadır. Bu durumda kuşaklar arası çatışma meydana gelebilmektedir. Bu sebeple çocuklar kültürlenme sürecini daha stresli geçirebilmektedirler (Force,2005).

Kültürler arasında farklı sosyo-ekonomik, dini, bölgesel ve tarihi faktörler gibi insan davranışlarını etkileyecek birçok etmen bulunur. Anderson ve arkadaşları (2004), mülteci öğrencilerin ihtiyaçlarının en iyi şekilde karşılanabilmesi için öğretmenlerin kültürün davranış üzerindeki etkisinin farkında olması gerektiğini belirtmişlerdir. Mülteciler için kendilerine ev sahipliği yapan ülkenin kültürü genellikle baskın kültürdür ve kültürlenme sürecinde bu kültüre veren – donör- kültür denir. Mülteciler ise alıcı konumundadır (Anderson,2004). Mültecilerin kültürlenmesi; kendilerine ev sahipliği yapan ülkede sağlıklı bir sosyal hayat kurabilmeleri için o ülkenin değerlerini, normlarını ve gerekli araçlarını öğrenmeleri şeklinde de tanımlanabilir.

Okullar mülteci çocuklar ve ev sahibi ülke arasındaki ilk bağlantı noktasıdır. Dolayısıyla mülteci çocuklar için yeni bir dil öğrenme ve akademik çalışma yapmanın çok ötesinde anlamlar ifade ederler. Çocuklar burada geldikleri ülkenin kültürüyle ilk ilişkilerini kurarlar ve bu kültüre göre hareket etmeyi, sosyal ilişkiler kurmayı ve yerel halkla iletişime nasıl geçebileceklerini öğrenirler. Bu sebeple okullar mülteci çocuklar için kültürlenme sürecinin ilk basamağını oluştururlar. Dolayısıyla okulların mülteci çocuklar için planlı bir işleyişe sahip olmaları gerekmektedir.

2.1.7 Eğitim ve Gelişme

Eğitim yaşamakta olduğumuz anın kendisidir, gelecekte yaşayacaklarımız için bir hazırlık değildir (Dewey, 1987) ve toplumlar çocuklarının kaliteli bir eğitim alması için çok güçlü bir arzuya sahiptir (Buckland, 2004). Bununla birlikte eğitim insan sermayesini arttırmak için kullanılan bir araç olarak görülür ve insanlar eğitim ile kendilerini ve yaşantılarını geliştirerek geleceğe yatırım yaparlar (Psacharopoulos,

1987). Eğitimin gelişmeyi desteklediği genel bir kabuldür ve eğitimle birlikte ekonomik gelişmenin destekleneceği, yoksulluğun da önüne geçileceği herkes tarafından kabul edilir. Ancak eğitimin amacı sadece ekonomik refahı sağlamak değil tüm yönleri ile yaşamın kalitesini arttırarak insanların ve hatta insanlar dışındaki varlıkların ihtiyaçlarını karşılamaktır. (Kagawa, 2005).

Mülteciler açısından değerlendirildiğinde eğitimin fiziksel ve bilişsel getirilerinin yanında mültecilerin psikososyal sağlıkları açısından da çok önemlidir (Smith ve Vaux, 2003). Çocukların savaş dolayısıyla yaşadığı fiziksel ve duygusal travmayı atlatmaları ve sosyal topluma yeniden uyum sağlamaları için psikososyal desteğe çok fazla ihtiyaçları vardır (Machel, 2001). Verilen eğitim esnasında uygulanan yapılandırılmış oyunlar, alıştırmalar ve özel hazırlanmış barış ve huzur temalı programlar ile çocuklara bu destek verilebilir (Sinclair, 2002).

Yukarıda bahsedilen hususlara ek olarak birçok mülteci geldikleri ülkede iş hayatına katılabilmek için yeterli becerilere sahip değildir ve dil sorunu yaşamaktadır (Zhou, 2001). Hatta mültecilerin birçoğu savaş gibi olumsuz durumlardan dolayı kendi ülkelerinde dahi eğitim alamadan farklı bir ülkeye iltica etmektedir. Dolayısıyla akademik başarı ve kaliteli işgücü için anadillerinde temel eğitim vermenin önemi ortaya çıkmıştır. Thomas ve Collier (1997) yaptıkları çalışmada uzun soluklu bir eğitim sürecinde 2-5 yaş arasında anadillerinde eğitim alan çocukların 8 yaşında anadilde eğitime başlayan çocuklardan daha başarılı olduğunu gözlemlemiştir.

2.1.8 Mültecilere Yönelik Eğitim Faaliyetleri

Mülteci çocuklar genellikle savaşların yaşandığı ülkelerden gelmektedir. Bu yolculukları esnasında birçok zorlukla karşılaşmakta, kamplarda yaşamakta ve bu kamplarda günlük hayatlarında birçok şiddet ve baskıya maruz kalmaktadırlar. Savaşın ortasında çocukluklarını, ata topraklarını, ailelerini yitirmekte ve ülkelerinde her an zulüm ve şiddete uğrama korkusu ile yaşamaktadırlar. Yolculukları esnasında planlanmamış ve ani yer değişiklikleri yapmak, kaçmak zorunda kalmakta ve geçici yerleşimler kullanmaktadırlar. Bu esnada ağır savaş şartlarında yaşamakta, besin, su ve diğer ihtiyaçlarını yeterince karşılayamamaktadırlar (Rutter, 1994).

Mülteci öğrenciler okullarda eğitimlerinin eksik veya yarıda kalmış olması, sürekli yer değiştirme, asimilasyon ve kültürlenme, zihinsel bozukluklar ve dil kültür

problemleri gibi birçok konu da sıkıntı yaşamaktadır. Szente, Hoot ve Taylor (2006) mülteci öğrencilere hizmet veren okullarda yıllarca çalışmış öğretmenler, yöneticiler, sosyal hizmet görevlileri ve danışmanlar ile mülteci öğrencilerin başat sorunlarını belirlemek üzere yaptıkları görüşmeler sonucunda çocuklara yaşadıkları travmalar ile alakalı destek verilmesi, akademik becerilerinin geliştirilmesi ve olumlu yönde öğretmen-veli ilişkisi kurulmasının öne çıktığını saptamışlardır. Bununla birlikte kurumlarda hizmet veren öğretmenlerin çoğunun mülteci öğrencilerin hislerini anlamak ve ihtiyaçlarını karşılamak için kendilerini yeterli görmediklerini, ailelerin de yaşadıkları travmaları bilinçli olarak öğretmenlerden gizledikleri sonucuna ulaşmışlardır. Bu sorunlara çözüm olarak öğretmenlerin sınıf içerisindeki öğrencilerin iletişim kurabilen bir topluluk haline gelebilmesi için sosyal aktiviteler düzenlemesi, tercümanlar aracılığıyla aileler ile daha sağlıklı iletişim kurmaları, sanatsal ve yaratıcı aktiviteler ile öğrencilerin dil problemlerine rağmen hislerini ve bilgilerini ortaya koyabilecekleri ortamlar oluşturmaları gibi önerilerde bulunmuşlardır (Szente ve diğerleri, 2006).

Hyder(1998), mülteci çocukların genellikle iki veya daha fazla dil konuşabildiklerini ve buldukları ortamlarda dil becerilerini geliştirebildiklerini belirtmiştir. Aynı zamanda anadillerinin de ikinci bir dili öğrenirken kendilerine güvenlerini artırarak dil öğrenme sürecini desteklediğini öne sürmüştür. Miller (1992) ise dil gelişimini desteklemek için şu tavsiyelerde bulunmuştur:

1. Göz teması kurun, gülümseyin ve çocuk için vakit harcayın
2. Çocuğun anadilindeki selamlama ve adres sorma gibi temel kelimeleri bulun. Çocukların ailelerinden lavaboya gitmek istediklerinde veya acıktıklarında bunu size nasıl ifade edeceklerini öğrenin.
3. Hedef dilin kullanımında iyi bir rol model olun. Yavaşça konuşun fakat normal bir ses tonu kullanın.
4. Çocukların hedef dilde kendilerini ifade etmek için çok önceden söylenmiş kelimeleri kullanabileceğini ve zen bir dil çevresinin önemini unutmayın.
5. Hedef dili üretken bir şekilde kullanmaları için çocukları teşvik edin. Mimik ve hareketlerinden anlatmak istediklerini anlamaya çalışın ve ifade edemedikleri kelimeleri kullanmaları için yardımcı olun.

6. Çocukları birbirleri arasında etkileşim kurmaları için teşvik edin. Size ve birbirlerine anadillerinden kelimeler öğretmelerine müsaade edin.

McBrien (2005), mülteci çocukların yabancı dili konuşma noktasında başarılı oldukları ancak dilin akademik kullanımı noktasında bir hayli geride kaldıklarını belirtmiştir. Bu yüzden mülteci öğrenciler takviye edici dil kursları veya özel dil sınıflarında eğitim görebilirler. Wlodkowski ve Ginsberg (1995) e göre, yetkin eğitimciler tüm öğrencileri öğrenme ortamına dâhil etmekte, diğerlerine karşı saygılı olma ve iletişim kurmayı teşvik etmekte, anlamlı ve kullanışlı öğrenme etkinlikleri düzenlemektedirler. Dağınık, limitli veya eksik eğitim, sürekli yer değiştirme, asimilasyon ve kültürlenme, zihinsel sağlık ve dil sorunları mültecilerin karşılaşmak zorunda kaldıkları ve eğitimcilerin de uygun yaklaşımlar vasıtasıyla çözerek mültecilerin ihtiyaçlarını karşılamak zorunda olduğu başat sorunlardır.

McBrien (2005), öğretmenlerin genellikle sınıflarında bulunan mülteci öğrencilerin farkında olmadıklarını ve bu öğrencilerin iltica sürecinde yaşadıkları tecrübeler ile alakalı yeterli bilince sahip olmadıklarını söylemiştir. Rutter (1998) de aynı şekilde mülteci öğrencilerin iltica sürecinin öncesi ve sonrası ile çok önemli olduğuna vurgu yapmış ve mülteci öğrencilerin gerek eğitim durumlarının gerekse yaşadıkları travmaların aynı ülkeden gelenler arasında bile çok fazla çeşitlilik gösterebileceğini belirtmiştir.

Mülteciler kendi ülkelerinde çok ciddi tehditler ile karşı karşıya kalmaktadır. Bununla birlikte iltica için çıktıkları ve genellikle uzun ve zorlu geçen yolculukta da birçok sıkıntı yaşamaktadırlar. Bu yolculuk sonucunda ulaştıkları yeni ülke de de belki hepsinden daha fazla zorluk ve belirsizlik onları beklemektedir (Pipher, 2002). Yule (1998), gözlemediği mülteci çocukların genelinde iltica sürecinde yaşadıklarından kaynaklı tepkilerin olduğunu belirtmiştir. Çocuklarda gözlemlenen en genel tepkiler: konuşurken kelimeleri tekrar etmek ve farklı konulardan aynı anda bahsetmeye çalışmak; yaşadıkları olaylardan bahsederken kendilerini baskı altında hissetmek ve sınıf arkadaşları ve aileleri ile iletişim kurarken güçlük yaşamak olarak ön plana çıkmıştır. Aynı zamanda mülteci çocukların eğitim süreçlerinde yoğunlaşma problemi yaşadıkları ve kullanılan materyallerden dolayı iltica süreci ile alakalı tecrübelerini hatırladıkları da gözlemlenmiştir. Yule'ye (1998) göre öğretmenler ve ebeveynler her zaman çocukların yaşadığı bu sıkıntıların farkına varamamaktadırlar. Ne zaman bu travmalar üzerinde konuşulması ve ne zaman bu

bahsin açılmaması gerektiği konusu en büyük problemlerden birisi olarak ortaya çıkmaktadır. Bu yüzden öğretmenler mülteci öğrencilerinin gelmiş oldukları anavatanı ve iltica sürecinde yaşamış olabileceği travmalar ile ilgili mümkün olduğu kadar fazla bilgiye sahip olmalıdır. Mülteci bir öğrenci ne kadar fazla travma yaşamışsa buna bağlı olarak yeni geldiği ülkeye alışma sürecinde ortaya çıkacak sıkıntılar da o kadar fazla olacaktır. Çocuğun yeni bir ülkeye gelmesiyle birlikte yaşayacağı kültür şoku ve dil sorunları ile birlikte yoğunlaşma sorunu, olayları hatırlayamama gibi sıkıntılarının ortaya çıkması muhtemeldir. Yaşanılan travmalar anlaşılabilir ve çözülebilirse uyum süreci de daha kolay olacaktır.

Mülteci olmanın ve yeni bir ülkeye yerleşmenin ortaya çıkarmış olduğu psikolojik sıkıntılar ve stres bazı ailelerin duygusal olarak çocuklarının yanında olmalarına engel olmaktadır (Mawani, 2014). Casimiro, Hancock, ve Northcote'ye göre de (2007) mülteci annelerdeki farklı bir ülkeye iltica etmeye bağlı kaygı bozuklukları ve depresyon çocuklarının akademik başarılarını olumsuz yönde etkilemektedir. Öğretmenler sınıflarındaki mülteci öğrencilere karşı hassas, ılımlı ve esnek davranmalı, öğrencilerin ve ailelerinin yaşamış oldukları travmalara karşı yardımcı olmaya çalışmalıdır. Mülteci öğrencilerin anavatanlarında yaşamış oldukları öz kültürleri ve anavatanlarının genel politik durumu öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılama noktasında öğretmenlere yol gösterebilir. Bununla birlikte mülteci öğrencilerin öz kültürlerinde üzüntü ve kişisel görüşlerin ifade edilme yollarını bilmek de öğretmenlere kendilerini daha samimi ifade etme açısından yardımcı olabilir. Öğretmenler mülteci öğrencilerin eski hallerine dönmeleri ve kendilerini güvende hissetmeleri için onlara sürekli destek olma imkânına sahiptir. Ancak mülteci öğrenciler ve aileleri iltica ve yeni geldikleri ülkeye yerleşme sürecindeki sıkıntılar ve detaylar üzerinde durabilir ve beklenmedik tepkiler verebilir. Öğretmenler mülteci öğrenciler ile daha sağlıklı iletişim kurabilmek için eğitimlere katılabilir, mülteci eğitimi ile ilgili profesyonel etkinliklerden yardım alabilir ve travmaların etkileri ile alakalı sınıf ortamında ve okul çevresinde daha fazla bilgi sahibi olmaya çalışabilirler (Frater ve Mathieson, 2004).

Uluslararası toplumda mülteciler için eğitimin de sağlık, barınak, gıda ve su gibi hayati öneme sahip bir mesele olduğu kanısı ortaya çıkmıştır (Machel, 2001).

Okullar mülteci öğrencilere yaşadıkları ani ve büyük değişikliklerin ve yeni bir ülkeye yerleşmenin ardından yeni bir gelecek inşa etme şansı sunarken yeni bir

kimlik kazanma ve psikolojik olarak rahatlama imkânı da sunmaktadır (Mosselson, 2006). Pong ve Zeiser (2012) sadece okulda verilen eğitimi değil okuldaki çocukların eğitime verdikleri değer ve mülteci öğrencilere karşı olumlu yaklaşımlarını da istedik sonuçlar için çok önemli görmektedir.

Bazı mülteci öğrenciler aynı anda iki kültürde yaşamaktadırlar. Bunlardan biri evde aileleri ve içerisinde buldukları mülteci grubunda bulunan kendi yerel kültürleri, diğeri ise öz kültürleri ile çatışan ve okulda yaşamak durumunda kaldıkları misafir ülke kültürüdür (McCall ve Vang, 2012). Mülteci öğrenciler okullarda öz kültürlerinden farklı bir kültürde yaşamak durumunda kalmaktadır. Okulda öğrendikleri kendi kültürlerinden farklı olan yeni kültür ve yaşam biçimi mülteci öğrenciler için ciddi bir zorluk meydana getirmektedir. Çocukların karşılaştığı bu farklılıklar genellikle çok uç noktalarda olsa da bir şekilde iki kültürü de öğrenmek zorunda kalmaktadırlar. Bu konuda başarısız oldukları takdirde ne içerisine girmiş oldukları yeni dünyaya uyum sağlayabilir ne de kendi kültürlerini yaşatmaya devam edebilirler (Brilliant, 2000). Aynı zamanda yerleştikleri ülkede değişen yaşam tarzı da çocukları olumsuz yönde etkilemektedir. Bazıları ebeveynlerinden ve kardeşlerinden kopmakta bazıları ise saatlerce çalışarak ailelerine destek olmak veya ebeveynleri için tercümanlık yapmak durumunda kalmaktadırlar (Flugni, Yip ve Tseng, 2002).

İltica edilen ülkedeki kültür farklılığı sebebiyle eğitimde de sorunlar yaşanabilmektedir. Çekingen öğrencilerin sessizliği öğretmenler tarafından anlatılanların anlaşıldığı ve çok çalışıldığı şeklinde yorumlanıp akademik anlamda yardımın kısıtlanmasına sebep olabilmektedir (Lee,2001).

Çocuklar eğitim gördükleri okullarda maruz kaldıkları kültürel değerlere ve yaşlılarının davranışlarına göre davranmaya çalışırken yaşça daha büyük olan mülteciler öz kültürlerine bağlı kalmaya ve eski hayatlarında dair ne varsa onları yaşatmaya daha fazla eğilimli oldukları gözlemlenmiştir. Bazı aile üyeleri misafir olarak buldukları ülkenin dilini öğrenmeyi kendi kültürleri açısından bir yıkım olarak görmekte ve buna kanıt olarak da çocuklarının eskiye nazaran aile büyüklerine daha saygısız olduklarını göstermektedirler (Papadopoulos ve Hildebard, 1997).

Luthra ve Soehl (2015) mülteci öğrencilerin aileleri ve başarı seviyeleri arasındaki ilişkiyi araştırmış ve düşük eğitim seviyesine sahip ebeveynlerin çocuklarının eğitim

hayatlarına olumsuz yönde etkide bulduklarını saptamıştır. Montgomery (1998), travma yaşayan çocuklara güvenli ve sürekli olarak sağlıklı bir aile ortamı sağlanabilirse geçmişte yaşadıkları olaylardan daha az etkilendikleri sonucuna ulaşmıştır. Bununla birlikte mülteci çocukların çoğunun sıkıntılarını aileleri ile paylaşmadıkları, bunun onları üzeceğini ve çaresizlik duygusuna kapılmalarına sebep olacağını düşündüklerini ileri sürmüştür. Chao (2000) da yapmış olduğu araştırmada akademik başarıyı zorlukların üstesinden gelmenin bir yolu olarak gören ve kendileri de akademik olarak üst seviyede olan ailelerin, çocuklarının başarıları noktasında beklentilerini yüksek tuttuklarını ve çocukların da akademik yeterlilik konusunda diğerlerine göre daha başarılı olduklarını saptamıştır. Bununla birlikte başarılı mülteci öğrencilerin ve ebeveynlerinin gönüllü olarak okullarda daha fazla vakit geçirdiklerini, okul dışında çalışmaya daha az zaman ayırdığını da eklemiştir.

McBrein (2005), ebeveynler ile alakalı faktörleri mülteci çocukların başarılarının önündeki asıl engellerden birisi olarak değerlendirmiştir çünkü aileler de genellikle tıpkı çocuklar gibi yaşadıkları olaylar sebebi ile travma yaşamaktadır. Dolayısıyla çocukları için her zaman durağan bir duygusal destek sağlayamamaktadır. Bununla birlikte ebeveynler yeni bir dil ve yeni bir kültüre çocukları kadar hızlı alışamamakta dolayısıyla çocuklarına eğitim hayatlarında ve sosyal ilişkilerinde yeteri kadar destek olamamaktadır.

Çocuk mültecilerin savaş sebebiyle yaşamış olduğu travmalar ezber, yoğunlaşma, dikkat ve problem çözme gibi temel bilişsel becerileri engellemektedir (Peltonen ve Punamaki, 2010). Yapılan bir araştırmaya göre mülteci çocuklar akranlarına göre bilişsel becerilerini en alt seviyede kullanabilmektedir (Dybdahl, 2001). Bununla birlikte bazı mülteci öğrenciler buldukları ülkeye iyi uyum sağlayıp, yeteneklerini kullanarak sıkıntılarının üstesinden gelip hayatlarında çok başarılı olabilmektedirler (Masten&Powell, 2003; Pipher, 2002).

Bazen bütün bir nesil mülteci kamplarında doğup büyümek durumunda kalmakta ve yaşadıkları kampın dışındaki dünya ile ilgili bir algı geliştirememektedir. Dolayısıyla mülteciler için sağlanan eğitim imkânları geçici merkezlerde verilen temel eğitimin ötesine geçmelidir. Yükseköğrenim mülteci toplulukların kapasitelerini arttırarak gelişimlerine yardımcı olabilir. Ayrıca sahip oldukları kaynakların doğru kullanımı ve yönlendirmesi ile kendi toplumlarının ihtiyaçlarını karşılama hususunda mültecilere özgüven ve beceri kazandırma imkânı da mevcuttur (Demusz, 1998).

McCall ve Vang (2012) okuldaki öğretmen ve yöneticilerin mülteci öğrencilerin düşük seviyedeki sınıflara yerleştirmeleri, kalitesiz eğitim programları uygulamaları, akademik destek hizmetleri vermemeleri ve kültürel manada alt seviyelerde görmeleri gibi etkenlerin de mülteci öğrencilerin gelişimlerini olumsuz etkileyeceğini belirtmişlerdir. Bununla birlikte McCall ve Vang (2012) ve Bacakova (2011) mülteci öğrencilerin geçmiş yaşantıları ile alakalı öğretmenlerin bilgi sahibi olmalarının öğrencilerin gelişimi ve uygulanacak eğitim açısından çok önemli olduğunu belirtmişlerdir.

Türkiye’de yürürlükte olan yasalar gereği Suriyeli mültecilerin temel ve yüksek eğitim kurumlarına erişimi mevcuttur. Temel eğitim yaşında olan Suriyeli Mülteciler devlet okullarına gidebildikleri gibi geçici eğitim merkezlerine de devam edebilmektedirler. Bununla birlikte YÖK’ün kararı ile Suriyeli mülteciler üniversite harcından muaf tutulmaktadır. UNCHR tarafından yayınlanan rapora (2015) göre, Türkiye’de bulunan mültecilerin 650.000’i eğitim çağındadır. Kentlerde yaşayan okul çağındaki mülteci çocukların eğitime ulaşım oranı ise %23 olarak belirlenmiştir. Bununla birlikte eğitimin önündeki en büyük engellerden birisi çözülemeyen dil sorunudur. Okul çevresindeki sosyal dışlama ve ayrımcılık gibi olumsuz etmenler de mülteci çocukların okula erişimlerinin önündeki engellerden birisi olarak belirlenmiştir. Devlet imkânları mülteci çocuklar için de kullanılarak ücretsiz eğitime dâhil olmaları sağlanmaktadır ama okul için gerekli diğer masraflar mülteci aileler için zorlayıcı bir ekonomik yük oluşturmaktadır ve öncelik sırasında okulu arka plana itmektedir. Okullarda eğitim veren öğretmenlerin hepsinin savaş travması yaşamış çocuklara yaklaşım konusunda yeterli bilgiye sahip olmamaları da mülteci çocukları okuldan uzaklaştırmaktadır. Yetişkinler ve özel eğitime muhtaç öğrenciler için gerekli ortamın sağlanmasında yaşanan sıkıntılar da eğitime ulaşım oranını olumsuz yönde etkilemektedir.

2.1.9 Geçici Eğitim Merkezleri ve Suriyeli Mültecilerin Türkiye’deki Eğitim İmkânları

Türkiye, Suriyeli mültecilerin barınma, beslenme ve sağlık gibi temel yaşam ihtiyaçlarının yanı sıra eğitim- öğretim çağındaki mültecilerin eğitim hayatlarına devam edebilmeleri ve kendilerini geliştirebilmelerine yönelik faaliyetler de

düzenlemektedir (UNICEF, 2013). Rousseau ve Guzder (2008)'in belirtmiş olduğu gibi okullar mülteci çocukların sağlıklı bir toplumsal uyum süreci geçirebilmeleri ve geleceklerini planlamaları için son derece önemlidir. Türkiye'ye yerleşen mültecilerin ülkemizdeki doğum verileri incelendiğinde Suriyeli mültecilerin Türkiye'ye gelmeye başladığı tarihten itibaren ülkemizde 230.000 bebeğin dünyaya geldiği belirlenmiştir (Erdoğan, 2017). Ayrıca Türkiye'de bulunan kayıtlı mülteci çocuk sayısı Türkiye nüfusunun yaklaşık %4'üne denk gelmektedir (Düzkaaya, 2016). Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün 2017 yılı resmi rakamlarına göre Türkiye'de 0-18 yaş aralığında kayıtlı 1.354.892 mülteci çocuk bulunmaktadır (GİGM, 2017). Emin (2016) tarafından yapılan çalışmaya göre bu çocukların eğitim hayatına devam edenlerinin oranı sadece %26'dır. Dolayısıyla mülteci çocuklar için nitelikli bir eğitim planlamasının yapılması zorunluluğu aşikârdır. Bu bağlamda Türkiye'de Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından Suriyeli mülteci öğrencilere yönelik geçici eğitim merkezleri (GEM) kurulmuştur. Geçici eğitim merkezleri (GEM) okul çağındaki Suriyeli mültecilere yönelik olarak Suriye müfredatına dayalı Arapça eğitim veren eğitim kuruluşlarıdır (MEB, 2014). Bu merkezlerde Suriye eğitim müfredatı uygulanmakla birlikte (Emin,2016), müfredat içeriğinde yer alan Beşer Esad, Baasçılık ve Suriye rejimini destekleyen tüm konu ve ifadeler ayıklanmıştır (BEKAM, 2015). Eğitim- öğretim faaliyetleri Suriyeli öğretmenler tarafından yürütülmekte ve bu öğretmenlerin maaş ödemeleri UNICEF ve PTT işbirliği ile yürütülen proje kapsamında karşılanmaktadır (Emin, 2016). UNICEF'in 2016 yılında yayımlanmış olduğu rapora göre Türkiye'de 43 adet GEM sıfırdan inşa edilmiş ve 177 adet okul binası yenilenerek Suriyeli mülteci öğrencilerin hizmetine sunulmuştur. Bununla birlikte bu kurumlarda eğitim hayatlarına devam eden öğrencilerin not ve devam durumlarını izlemek ve mezuniyet belgelerini düzenlemek üzere Yabancı Öğrenci Bilgi İşletim Sistemi (YÖBİS) düzenlenmiştir (UNICEF, 2016).

Türkiye'de bulunan Suriyeli mülteci çocuklar Geçici Eğitim Merkezleri'nin yanı sıra Türkiye'de bulunan tüm devlet okullarına da kayıt yaptırabilmektedirler. Bunun için Geçici Koruma Kimlik Belgesi veya Yabancı Tanıtma Belgesi yeterlidir (MEB, 2014). İlgili makamlara kayıt başvurusunun yapıldığı fakat kimlik belgesinin henüz hazırlanmadığı durumlarda ise öğrenciler, eğitim kurumlarına “misafir” öğrenci statüsünde kayıt olabilirler. Çocuğun yerleştirileceği sınıfa ilişkin kararın verilme sürecinde gelinen ülkede almış olduğu eğitim düzeyini gösteren belgeler dikkate

alınmaktadır. Böyle bir belgenin olmaması durumunda sınıf belirleme işlemi Tanıma ve Denklik Komisyonu'na yapılır (UNCHR, 2017).

Türkiye zorunlu eğitim çağında bulunan mültecileri eğitim sistemine dâhil etmek için çalışmalar yürütmektedir. Türkiye Cumhuriyeti bünyesinde bulunan liselerde veya Geçici Eğitim Merkezleri'nde eğitimlerini tamamlayan öğrencilere Milli Eğitim Bakanlığı tarafından denklik sınavı yapılmakta ve sınavı başarı ile geçen öğrencilere denklik belgesi verilmektedir. Bu belgeler ile birlikte gerekli şartları sağlayan öğrenciler üniversitelere başvurarak gerekli şartları sağlayanlar yükseköğretimlerine Türk üniversitelerinde devam edebilmektedirler (MEB, 2016).

Geçici Eğitim Merkezleri (GEM) dışında ve Türk öğrencilerin devam ettiği devlet okulları haricinde, Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) Türk öğrencilerin devam ettiği bazı okullarda düzenlemeler yaparak Suriyeli mülteci öğrencilerin de yararlanabileceği faaliyetler düzenlemiştir. Bu programlarda da Suriyeli öğretmenler görev almakta ve mültecilerin eğitim hayatlarının aksamasının önüne geçilmeye çalışılmaktadır (Emin, 2016). Suriyeli mülteciler aynı zamanda Halk Eğitim Merkezleri tarafından açılan dil, hobi ve beceri kurslarına da ücretsiz olarak katılabilmektedirler (UNCHR, 2016). Bu çalışmaların yanı sıra mülteci kamplarında Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı tarafından organize edilen ve Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenleri ile Türkçe öğretmenlerinin görev aldığı mültecilere yönelik ücretsiz Türkçe kursları da verilmektedir (YTB, 2015).

2.2 KONU İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Tunç (2015), Türkiye'nin gördüğü en ciddi mülteci krizlerinden birisi olan Suriye Mülteci Krizi'nde Türkiye'ye göç eden Suriyelilerin ve bu göçü özellikle sınır illerinde kabul etmek durumunda kalan Türk toplumunun davranış, beklenti, algı ve kaygılarının evrensel nitelik taşıdığı sonucuna ulaşmıştır

Boyras (2015), Suriyeli mülteciler artık Türkiye'nin gerçeği ise bunun olumsuz etkilerini azaltacak olumlu etkiler üzerinde durulması gerektiğini söylemiştir. Dönmek isteyenler teşvik edilmeli ve ülkelerine gönderilmelidir. Eğer gitmeyeceklerse bundan dolayı hükümet Suriyeli mültecileri öngören bir politika hayata geçirmesi gerekmektedir. Suriye konusu toplumsal uyum sorunu olarak ele

alınmalı ve çalışma hayatı, eğitim, barınma, sağlık, belediye hizmetleri, toplumun alıştırılması gibi alanları düzenleyerek, sosyal ekonomi başata olmak üzere bir politika geliştirmelidir. Uyum süreci eğer başarılı olabilirse uzun vadede toplumsal zenginlik ve çok kültürlü yapının gelişmesine katkı sağlanabilir. Suriyeli mültecilerin geri dönmeyenleri olacağı göz ardı edilmemelidir.

Uzun ve Bütün (2016), Suriyeli sığınmacı çocukların okullara yerleştirilirken gerekli planlamalar yapılmadığı için birçok sorun yaşandığını ortaya çıkarmıştır. Yapılan çalışmada öncelikli sorunun dil farklılığı olduğu görülmektedir. Dil engeli alanyazında özellikle vurgulanan noktalardan biridir. Dil engeli sadece eğitim hizmetlerine erişimi engellemekle kalmamakta aynı zamanda sağlık, sosyal yardım almanın veya sosyal çevreyle etkileşime girmenin önünde büyük bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır.

Akıncı, Nergiz ve Gedik (2015), yaptıkları çalışmada vardıkları temel nokta entegrasyon süreci ile göç olgusu arasındaki bağlantının gerek birey gerekse devlet tarafından doğru şekilde anlaşılabilmesinin, bu hususta gerçekleştirilebilir net çözüm önerileri üretilmesinin son derece önem arz ettiğidir. Günümüzde göç olgusunun bir sorun olduğu üzerinde sıklıkla durulmakta ve konuyla ilgili bugüne kadar yapılmış birçok çalışma ve bir o kadar da çoğunluğunu akademik çevrelerce oluşturulan çeşitli öneriler sunulmuştur. Ancak bu önerilerin ne derece yarar sağladığı oldukça tartışmalı bir konudur. Genel olarak uzmanların ortak paydada buldukları temel görüş; göçün durdurulabilir olduğunu veya göçmenlerin bir gün anavatanlarına geri dönmelerini sağlayacak politikaların neler olması gerektiğini neden-sonuç ilişkisi bağlamında ve aynı zamanda köktenci bir anlayıştan uzak şekilde göçmenlerin yaşamsal sorunlarının nasıl çözülebileceğini düşünüp ona göre öneriler ve uygulamaların yapılmasını tartışmak olmuştur.

Bulut (2015), birçok çalışmanın aksine göç ve göçmen akımıyla karşılaşmanın bir ülke için büyük bir yük gibi görünse de, aslında ev sahibi ülkeye yeni ekonomik fırsatlar getirmekte olduğunu savunmuştur. Göçmenin yerleşme süreci, yeni işgücü, sosyal altyapı anlamında yeni bir mozaik gibi birçok faydaları olan bir süreçtir. Göçmenleri kamplarda tutmak yerine, özgürce hareket imkânı tanımak ve çalışma izinleri vermek onların en temel haklarındandır.

Nurdoğan, Dur ve Öztürk (2017), tüm ülkelerin yeni mülteci akımlarını nasıl önlenebileceği konusunda bir anlaşmaya varmaları gerektiğini savunmuştur. Eğer yoksulluk, mülteci akımlarının başlıca nedeni ise yoksulluğu azaltıcı tedbirler alınmalı, destekler verilmelidir. Gelişmekte olan ve az gelişmiş bölgelerde insan hakları ihlalleri, şiddet ve çatışma ortamlarına son verilmesi için gerekli tedbirler alınmalıdır. Önleyici diplomasi, çatışma önleyici arabuluculuk girişimleri artırılmalıdır. Uluslararası zorunlu göçe neden olan sebepler en aza indirildiği hatta arzu edilen boyutta ortadan kaldırıldığı takdirde mülteci ve sığınmacı insanların sorunu diye bir problem yeryüzünden kalkacaktır.

Çetin (2016), mültecilerin için Türkiye şartlarında ülke içinde serbest dolaşım ve sağlık hizmetleri gibi olumlu durumlara karşın, işgücüne katılım ve çocukların eğitimi gibi konularda çok büyük eksiklikler bulunduğunu ifade etmiştir. Bu durum aynı zamanda göçmen, sığınmacı ve mülteci gibi Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmayan bireylerin Türkiye’de buldukları süre boyunca toplumla uyumlarının sağlanmasına dönük politikadaki eksiklikler doğrudan irtibatlı bir mesele olduğundan bahsedilebilir.

Aksakal (2017)’ın yapmış olduğu çalışmaya göre Suriyeli mülteci öğrencilerin eğitimi için önceleri geçici çözümler düşünölmüş, ancak savaşın uzun sürmesi nedeniyle ve geri dönüş ihtimalinin azalmasıyla beraber kalıcı çözümler aranmaya başlanmıştır. Bu çözüm arayışlarıyla beraber bir taraftan Suriyeli mülteci öğrencilerin eğitim hayatının aksamadan sürdürölmeye çalışılması, diğer taraftan da mevcut eğitim sistemine yapacağı olumsuz etkilerin minimal seviyede tutulması gerekmektedir.

Kağnıcı (2017), yapmış olduğu araştırmada Türkiye’nin Suriye’de yaşanan iç savaş sonrası Suriyeli mültecilere en fazla ev sahipliği yapan ülke olduğunu ve Türkiye’de bulunan Suriyelilerin çoğunun gelecekte Türkiye’de kalmayı düşündüklerini belirtmiştir. Bu yoğun göç deneyimi sağlık, barınma, beslenme, çalışma ve eğitim gibi temel haklar bağlamında çok boyutlu ele alınması gereken bir durumdur.

Ertan ve Ertan(2017) tarafından yapılan çalışmaya göre göçmenlerin yaklaşık %90’ından çoğunun sığınmacı kampları dışında kontrolsüz ve denetimsiz biçimde sınır kentlerine ve büyük şehirlere dağılmasıyla birlikte ekonomik, siyasi, sosyal ve güvenlik sorunlarının yaşandığı görölmektedir. İleriki günlerde göçmenlerden

kaynaklı güvenlik sorunlarının artacağı, vatandaşlar ve göçmenler arasındaki gerginliklerin ve çatışmaların tırmanacağı, göçmenlerin yasa dışı sektörlere dağılarak mafyalaşma ve ekonomik sorunlara yol açacağı öngörüsünde bulunmak yanlış olmayacaktır. Suriyeli göçmenlerden kaynaklı sorunların çözümü konusunda gerekli ve yeterli yönetsel, hukuksal, toplumsal ve ekonomik önlemleri içeren yeni bir göç politikasının uygulanmaması durumunda, gelecek günlerde Türkiye'yi büyük tehditlerin beklediği görülmektedir.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma gurubu, veri toplama araçlarının psikometrik ve yapısal özellikleri, veri toplama ve analiz süreçlerine ilişkin bilgiler verilmiştir.

3.1 ARAŞTIRMA MODELİ

Bu çalışmanın gerçekleştirilmesinde hem nicel hem de nitel çalışma uygulanarak karma yöntem kullanılmıştır. Çalışmada, nicel araştırma deseninden betimsel tarama modeli, nitel uygulamalarda durum çalışmasına başvurulmuştur. Betimsel tarama modeli; geçmişte veya içinde bulunduğumuz dönemde de varlığını devam ettiren durumu olduğu gibi yansıtmayı amaçlayan bir araştırma modelidir (Karasar, 2006). Nitel çalışma grubundan olan durum çalışması, bir ya da daha fazla durumu belirlenen koşullar çerçevesinde bütüncül olarak görmeyi sağlayarak analiz yapılmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2013).

3.2 ÇALIŞMA GRUBU

Araştırmanın çalışma grubu, nicel araştırmanın uygulandığı grup göz önüne alındığında, 2016-2017 eğitim-öğretim yılında, Şanlıurfa ili Haliliye ilçesinde faaliyet gösteren Rabia Hatun Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi, Konuklu Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Rabia Hatun İmam Hatip Geçici Eğitim Merkezi ve Milli İrade Geçici Eğitim Merkezi'nde eğitim gören 211 (%30,14) mülteci, 489 (%69,86) Türk öğrenciden oluşturmaktadır. Çalışma grubuna dâhil olan mülteci ve Türk

öğrenciler aynı okulda ve aynı saatlerde eğitim görmektedir. Çalışma grubunun 173 (%24,71)'ü erkek, 527 (%75,29)'si kız öğrencilerden oluşmaktadır. Sınıf düzeyleri bakımından incelendiğinde 225 (%32,14)'ünün 9. sınıf, 324 (%46,29)'ünün 10. sınıf, 151 (%21,57)'inin ise 11. sınıf olduğu belirlenmiştir. Araştırma kapsamında daha fazla öğrenciye ulaşılmasına rağmen ölçekleri samimiyetle doldurmadığı tespit edilen yaklaşık 50 öğrenci çalışma grubundan çıkartılmıştır. Tablo 4'de katılımcıların demografik özellikleri verilmiştir

Tablo 4'de araştırmaya katılan 211 (%30,14)'i mülteci, 489 (%69,86)'unun Türk olan öğrencilerin 173 (%24,71)'ü erkek, 527 (%75,29)'si kız öğrencidir. Sınıf düzeyleri bakımından incelendiğinde 225 (%32,14)'ünün 9. sınıf, 324 (%46,29)'ünün 10. sınıf, 151 (%21,57)'inin ise 11. sınıf olduğu gözlenmiştir.

Araştırmaya katılan mülteci ve Türk öğrencilerin cinsiyetleri ayrı ayrı incelendiğinde, mülteci öğrencilerin 61 (%28,91)'i erkek, 150 (%71,09)'si kız öğrenci, Türk öğrencilerin ise 112 (%22,9)'si erkek, 377 (%77,1)'i kız öğrenci olduğu tespit edilmiştir. Araştırmada ayrıca, mülteci öğrencilerin 74 (%35,07)'ünün 9. sınıf, 137 (%64,93)'sinin 10. sınıf, Türk öğrencilerin ise 151 (%30,88)'inin 9. sınıf, 187 (%38,24)'si 10. sınıf, 151 (%30,88)'i 11. sınıf olduğu gözlenmiştir.

Tablo 4. Nicel Çalışma Grubuna Katılanların Demografik Özellikleri

		Sayı	%		
Cinsiyet	Erkek	173	24,71		
	Kız	527	75,29		
Sınıf	9. Sınıf	225	32,14		
	10. Sınıf	324	46,29		
	11. Sınıf	151	21,57		
Ülke	Suriye	211	30,14		
	Türkiye	489	69,86		
Grup	Mülteci	211	30,14		
	Türk	489	69,86		
		Grup			
		Mülteci		Türk	
		Sayı	%	Sayı	%
Cinsiyet	Erkek	61	28,91	112	22,90
	Kız	150	71,09	377	77,10
Sınıf	9. Sınıf	74	35,07	151	30,88
	10. Sınıf	137	64,93	187	38,24
	11. Sınıf			151	30,88

Nitel araştırmanın yapıldığı çalışma grubu göz önüne alındığında, Türkiye’de Suriyeli mülteci öğrencilerin eğitim ihtiyaçlarına yönelik olarak faaliyet göstermesi amaçlanan geçici eğitim merkezlerinde görev yapmakta olan 15 müdür ile 5 sorudan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak görüşme gerçekleştirilmiştir. Görüşme yapılan müdürlerin tümü erkektir. Görüşme yapılan müdürlerden 3 kişi 30 yaşında, 2 kişi 31 yaşında, 1 kişi 37 yaşında, 2 kişi 38 yaşında, 1 kişi 39 yaşında, 1 kişi 42 yaşında, 2 kişi 44 yaşında, 1 kişi 48 yaşında, 1 kişi 51 yaşında ve 1 kişi 52 yaşındadır. Ortalama yaş ortalaması 33 olarak belirlenmiştir. Görüşme yapılan müdürlerden 2 kişi Kayseri, 2 kişi Kocaeli, 9 kişi Şanlıurfa ve 2 kişi Sakarya’da görev yapmak üzere toplamda 4 farklı ilden geçici eğitim merkezi müdürü ile görüşme yapılmıştır. Çalışma grubunun yaş, cinsiyet ve görev dağılımı Tablo 5’de gösterilmiştir.

Tablo 5. Nitel Çalışma Grubunun Demografik Özelliklerine Göre Dağılımı

		f	%
Cinsiyet	Erkek	15	100
Görev	Müdür	15	100
Yaş	30	3	20
	31	2	14
	37	1	7
	38	2	14
	39	1	7
	42	1	7
	44	2	14
	48	1	7
	51	1	7
	52	1	7

3.3 VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Araştırmanın veri toplama sürecinde Etnik Kültürlenme Ölçeği (EKÖ) ve mülteci öğrencilerin Türkiye’deki eğitim yaşantıları ve gelecek hedeflerini araştırma amaçlı görüşme formu kullanılmıştır.

3.3.1 Etnik Kültürlenme Ölçeği

Katılımcıların etnik kültürlenme düzeylerini ölçmek amacıyla Barry (2011) tarafından geliştirilen ve araştırmacı tarafından Türkçeye uyarlanan “Etnik Kültürlenme Ölçeği” kullanılmıştır. Araştırmaya katılan bireylerin kendilerini değerlendirdikleri bu ölçek kâğıt-kalem testi olarak uygulanmıştır. Ölçekte 7’li likert kullanılmıştır. Her bir madde için kullanılan (1) Kesinlikle katılmıyorum (2) Kısmen katılmıyorum (3) Katılmıyorum (4) Kararsızım (5) Kısmen katılıyorum (6) Katılıyorum (7) Kesinlikle katılıyorum anlamına gelmektedir. Ölçek 29 madde ve 4 alt boyuttan oluşmaktadır. Bu alt boyutlar; asimilasyon, ayrışma, uyum sağlama ve marjinalleşme (aykırılışma) olarak belirlenmiştir. Ölçeğin güvenilirliği Cronbach Alfa ile hesaplanmış olup asimilasyon alt boyutu için 0.77, ayrışma aly boyutu için 0.76, uyum sağlama alt boyutu için 0.74, marjinalleşme (aykırılışma) alt boyutu için 0.85 olarak tespit edilmiştir. Ölçeğin madde toplam korelasyonu ise 0.57 olarak tespit edilmiştir.

Ölçeğin Türk örneklemindeki güvenilirlik katsayıları Tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 6. Kullanılan Ölçek Uygulaması Sonucunda Elde Edilen Puanlara İlişkin Güvenirlik Kestirimleri Amacıyla Hesaplanan Cronbach Alfa İç Tutarlılık Katsayıları

		n	Min.	Maks.	Ort.	SS	Cronbach Alpha
Mülteci	Asimilasyon	211	5,00	34	18,9005	6,66	0,733
	Ayrışma	211	8,00	56	32,7062	7,97	0,622
	Uyum sağlama (Entegrasyon)	211	6,00	42	27,4739	7,50	0,775
	Marjinalleşme (Aykırılışma)	211	6,00	42	31,1896	6,55	0,611
Türk Öğrenci	Kabullenme	489	5,00	35,00	14,2270	7,25103	0,790
	Ayrışma	489	9,00	63,00	27,6135	13,31829	0,884
	Uyum sağlama (Entegrasyon)	489	6,00	42,00	17,9591	9,38293	0,840
	Dışlama	489	5,00	35,00	24,2740	7,72468	0,732

Tablo 6’de kullanılan ölçek uygulaması sonucunda elde edilen puanlara ilişkin güvenilirlik kestirimleri amacıyla hesaplanan Cronbach alfa iç tutarlılık katsayıları sunulmuştur. Ölçek alt boyutlarından alınan puanlara ilişkin Cronbach alfa iç tutarlılık katsayıları incelendiğinde, mülteci öğrencilere ait asimilasyon, ayrışma, uyum sağlama ve marjinalleşme, Türk öğrencilere ait dışlama alt boyutlarının

güvenirlilik derecelerinin orta düzeyde, Türk öğrencilerin kabullenme, ayrışma ve uyum sağlama alt boyutlarına ait güvenirlilik derecelerinin yüksek olduğu sonucuna varılmaktadır (Özdamar, 2004).

3.3.2 Görüşme Formu

Türkiye’de eğitim gören Suriyeli mülteci öğrencilere yönelik olarak kurulmuş olan geçici eğitim merkezi müdürlerine öğrencilerini tanımlamaları, öğrencilerinin yaşamış oldukları başat sorunları belirlemeleri ve çözüm önerileri sunmaları, Türkiye’de bulunan mülteci öğrencilerin eğitim hayatları hakkındaki düşünceleri ve öğrencilerinin gelecekleri ile ilgili yapmış oldukları planlamaları tespit etmeye ilişkin betimsel bir çalışma yapılmıştır. Kullanılan görüşme formu için öncelikle sorular hazırlanarak ilgili uzmanların görüşleri doğrultusunda gerekli düzenlemeler yapılmış ve forma son şekli verilmiştir. Görüşme formu Türkiye’nin 4 farklı ilinden toplamda 15 geçici eğitim merkezi müdürüne uygulanmıştır. Çalışma grubu oluşturulurken gönüllülük esas alınmıştır.

Araştırmacı tarafından çalışma grubunda yer alan müdürler ile görüşülerek araştırmanın amacı ve kapsamı hakkında bilgilendirme yapılmıştır. Gönüllü olmayı kabul eden müdürlere görüşme formu iletilmiş ve kimlik bilgilerinin gizli tutulacağı taahhüt edilmiştir. Elektronik ortam üzerinden iletilen görüşme formları doğrultusunda yüz yüze ve telefon ile görüşme şeklinde ve analiz esnasında gerekli görülen yerlerde telefonla iletişim kurularak yapılmıştır. Geçici eğitim merkezleri müdürleri ile yapılan görüşmeler Ek 6’da yer almaktadır.

Veriler, bütün halinde görülebilmesi açısından tablolar halinde düzenlenerek açıklama ve yorumlara yer verilmiştir.

3.3.3 Veri Toplama Süreci

Uygulamanın yapılması için Türk öğrencilere yönelik olarak hazırlanmış ölçek Şanlıurfa ili Haliliye ilçesinde faaliyet gösteren Rabia Hatun Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi ve Konuklu Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi’nde gerekli izin belgeleri ile ders saatleri içerisinde gönüllü öğrencilere uygulanmıştır. Suriyeli mülteci öğrenciler için hazırlanmış olan Arapça ölçek ise Şanlıurfa ili Haliliye ilçesinde

faaliyet gösteren Rabia Hatun İmam Hatip Geçici Eğitim Merkezi, Milli İrade Geçici Eğitim Merkezi ve Ata Geçici eğitim Merkezi olmak üzere üç farklı geçici eğitim merkezinde gerekli izin belgeleri ile ders saatleri içerisinde gönüllü öğrencilere uygulanmıştır. Ölçeklerde öğrenciler ile alakalı özel hiçbir bilgi sorgulanmamıştır. Uygulama esnasında yönergeler tekraren açıklanarak ölçülmesi hedeflenen veriler için uygun verilerin toplanmasında azami titizlik gösterilmiştir. Değerlendirme aşamasında verilerden boş bırakılan ya da gelişigüzel işaretlemelerin olduğu formlar dikkate alınmamıştır, analizde yer verilmemiştir.

Geçici eğitim merkezi müdürleri ile yapılan nitel çalışma içinse görüşmelerin bazıları yüz yüze yapılırken bazıları telefon yolu ile yapılmıştır. Analiz aşamasında gerekli görülen yerlerde tekrar iletişim kurularak verilerin doğru bir şekilde analiz edilmesinde azami titizlik gösterilmiştir.

3.4 VERİLERİN ANALİZİ

Çalışmadan elde edilen verilerin özetlenmesinde tanımlayıcı istatistikler sürekli değişkenler için *ortalama* $\pm$ *standart sapma* ve *standart hata* olarak tablo halinde verilmiştir.

Tablo 7. Çalışmadan Elde Edilen Verilerin Özetlenmesinde Kullanılan Tanımlayıcı İstatistikler

Skewness		Kurtosis		Normallik Testi p
İstatistik	Std. Hata	İstatistik	Std. Hata	
-0,110	0,167	-0,766	0,333	0,010
-0,247	0,167	0,117	0,333	0,001
-0,466	0,167	-0,095	0,333	p<0,001
-0,434	0,167	0,376	0,333	0,037
0,625	0,110	-0,550	0,220	p<0,001
0,433	0,110	-0,706	0,220	p<0,001
0,542	0,110	-0,598	0,220	p<0,001
-0,767	0,110	-0,271	0,220	p<0,001

Kategorik değişkenler *sayı ve yüzde* olarak özetlenmiştir. Sayısal değişkenlerin normallik testi *Kolmogrov Smirnov testi* ile kontrol edilmiştir. Bağımsız iki grup karşılaştırılmalarında sayısal değişkenlerin normal dağılım gösterdiği durumlarda *Independent Samples t test* kullanılmıştır. Bağımsız ikiden fazla grup için sayısal değişkenlerin normal dağılım gösterdiği durumlarda *One-Way ANOVA* kullanılmıştır. Gruplar arasındaki farklılıklar parametrik testlerin uygulandığı karşılaştırmalar için, *Tukey testi* ile değerlendirilmiştir. İstatistiksel analizler SPSS programı ile yapılmış ve istatistik analizlerde anlamlılık düzeyi 0.05 (p-value) olarak dikkate alınmıştır.

Nitel çalışmada elde edilen verilerin analizinde, nitel araştırma veri analiz yöntemlerinden içerik ve betimsel analiz yöntemlere başvurulmuştur (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Görüşmelerde öğretmenlerin görüşlerine yer verilmiştir (Ek 6).

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde araştırmanın nicel ve nitel verilerinin analizlerine yer verilmiştir.

4.1 ARAŞTIRMANIN NİCEL BOYUTUNA İLİŞKİN BULGULAR

Bu bölümde araştırmanın nicel bölümünün alt problemleri doğrultusunda yapılan istatistiksel analizlerin ayrıntılı olarak sonuçlarına ve yorumlarına yer verilmiştir.

4.1.1 Mülteci Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Türkiye’de Yaşamış Oldukları Sosyo-Kültürel Uyum Sürecinde; Asimilasyon, Ayrışma, Uyum Sağlama (Entegrasyon) ve Marjinalleşme (Aykırılışma) Düzeylerine İlişkin Bulgular

Tablo 8. Mülteci Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Türkiye’de Yaşamış Oldukları Sosyo-Kültürel Uyum Sürecinde; Asimilasyon, Ayrışma, Uyum Sağlama (Entegrasyon), Ve Marjinalleşme (Aykırılışma) Düzeylerine İlişkin t Testi tablosu

		<i>N</i>	$\bar{x}$	<i>ss</i>	$Sh_{\bar{x}}$	<i>t Testi</i>			
						<i>t</i>	<i>Sd</i>	<i>p</i>	
Mülteci	Asimilasyon	Erkek	61	18,46	7,07	0,91	-0,613	209	0,541
		Kız	150	19,08	6,51	0,53			
	Ayrışma	Erkek	61	30,21	8,39	1,07	-2,951	209	0,004
		Kız	150	33,72	7,58	0,62			
	Uyum sağlama (Entegrasyon)	Erkek	61	25,18	8,61	1,10	-2,613	92,031	0,010
		Kız	150	28,41	6,81	0,56			
	Marjinalleşme (Aykırılışma)	Erkek	61	32,16	7,58	0,97	1,382	209	0,169
		Kız	150	30,79	6,06	0,49			

Tablo 8’de araştırmaya katılan mültecilerin cinsiyetlerine göre Türkiye’de yaşamış oldukları sosyo-kültürel uyum sürecinde; asimilasyon, ayrışma, uyum sağlama (entegrasyon), ve marjinalleşme (aykırılaşma) düzeyleri puan ortalamaları arasında anlamlı farklılık olup olmadığı araştırılmak istenmiştir. Buna göre cinsiyet bakımından ayrışma düzeyi ortalamaları arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmuş (t= -2.951 – p<0.05) ve kız öğrencilerin ayrışma düzeyi toplam puan ortalamaları erkeklere göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu gözlenmiştir. Aynı şekilde mültecilerin cinsiyetlerine göre uyum sağlama (entegrasyon) düzeyi toplam puan ortalamaları karşılaştırıldığında, ortalamalar arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (t= -2.613 – p<0.05). Dolayısıyla kız öğrencilerin uyum sağlama (entegrasyon) düzeyi toplam ortalamaları erkeklere göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu gözlenmiştir. Mülteci öğrencilerin cinsiyetlerine göre asimilasyon ve marjinalleşme (aykırılaşma) düzeyleri toplam puan ortalamaları arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır (p>0.005).

4.1.2 Mülteci Öğrencilerin Sınıf Düzeylerine Göre Asimilasyon, Ayrışma, Uyum Sağlama (Entegrasyon) ve Marjinalleşme (Aykırılaşma) Düzeylerine İlişkin Bulgular

Tablo 9. Mülteci Öğrencilerin Sınıf Düzeylerine Göre Asimilasyon, Ayrışma, Uyum Sağlama (Entegrasyon) ve Marjinalleşme (Aykırılaşma) Düzeylerine İlişkin t Testi Sonuçları

		N	$\bar{x}$	ss	Sh $\bar{x}$	t Testi			
						t	Sd	p	
Mülteci	Asimilasyon	9. Sınıf	74	18.36	6.66	0.77	-0.858	209	0.392
		10. Sınıf	137	19.19	6.67	0.57			
	Ayrışma	9. Sınıf	74	32.68	8.05	0.94	-0.041	209	0.968
		10. Sınıf	137	32.72	7.95	0.68			
	Uyum sağlama (Entegrasyon)	9. Sınıf	74	27.12	7.50	0.87	-0.501	209	0.617
		10. Sınıf	137	27.66	7.52	0.64			
	Marjinalleşme (Aykırılaşma)	9. Sınıf	74	31.64	6.58	0.77	0.726	209	0.469
		10. Sınıf	137	30.95	6.54	0.56			

Tablo 9’da araştırmaya katılan mülteci öğrencilerin sınıf düzeylerine göre asimilasyon, ayrışma, uyum sağlama (entegrasyon) ve marjinalleşme (aykırılaşma)

düzeyleleri toplam puan ortalamaları arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p>0.005$).

4.1.3 Türk Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Mültecileri Kabullenme, Ayrışma, Uyum Sağlama (Entegrasyon) ve Dışlama Düzeylerine İlişkin Bulgular

Tablo 10. Türk Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Mültecileri Kabullenme, Ayrışma, Uyum Sağlama (Entegrasyon) ve Dışlama Düzeylerine İlişkin t Testi Sonuçları

		N	$\bar{X}$	ss	Sh $\bar{x}$	t Testi			
						t	Sd	p	
Türk Öğrenci	Kabullenme	Erkek	112	9,57	5,82	0,55	-9,164	217,289	p<0.001
		Kız	377	15,61	7,06	0,36			
	Ayrışma	Erkek	112	20,30	12,51	1,18	-6,927	487	p<0.001
		Kız	377	29,79	12,78	0,66			
	Uyum sağlama (Entegrasyon)	Erkek	112	12,88	8,25	0,78	-7,236	199,706	p<0.001
		Kız	377	19,47	9,18	0,47			
	Dışlama	Erkek	112	26,10	6,67	0,63	3,151	213,121	0,002
		Kız	377	23,73	7,94	0,41			

Araştırmaya katılan Türk öğrencilerin cinsiyetlerine göre mültecileri kabullenme, ayrışma, uyum sağlama (entegrasyon) ve dışlama düzeyleri puan ortalamaları arasında anlamlı farklılık olup olmadığı araştırıldığında; Türk öğrencilerinin cinsiyetlerine göre kabullenme düzeyi toplam puan ortalamaları arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmuş olup ($t= -9.164 - p<0.001$), kız öğrencilerin kabullenme düzeyi toplam puan ortalamaları erkeklere göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Aynı şekilde Türk öğrencilerin cinsiyetlerine göre ayrışma, uyum sağlama (entegrasyon) ve dışlama düzeyleri toplam puan ortalamaları arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (Sırasıyla; $t= -6.927 - p<0.001$, $t= -7.236 - p<0.001$, $t=3.151 - p<0.05$). Buna göre kız öğrencilerin ayrışma ve uyum sağlama (entegrasyon) düzeyleri toplam puan ortalamaları erkeklere göre, erkeklerin dışlama düzeyinin toplam puan ortalamaları ise kız öğrencilere göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

4.1.4 Türk Öğrencilerinin Sınıf Düzeylerine Göre Mültecileri Kabullenme, Ayrışma, Uyum Sağlama (Entegrasyon) Ve Dışlama Düzeylerine İlişkin Bulgular

Tablo 11. Türk Öğrencilerinin Sınıf Düzeylerine Göre Mültecileri Kabullenme, Ayrışma, Uyum Sağlama (Entegrasyon) ve Dışlama Düzeylerine İlişkin Anova Testi Sonuçları

ANOVA Sonuçları										
	<i>N</i>	$\bar{U}$	<i>ss</i>	<i>KT</i>	<i>Sd</i>	<i>KO</i>	<i>f</i>	<i>p</i>	<i>Fark</i>	
Kabullenme	9. Sınıf	151	11.58	6.42	Gruplar	1842.93	2	921.47	18.805	10. Sınıf > 9. Sınıf 11. Sınıf > 9. Sınıf 11. Sınıf > 10. Sınıf
					Arası					
	10. Sınıf	187	14.54	7.39	Grup İçi	23814.87	486	49.00	p<0.001	
	11. Sınıf	151	16.48	7.06	Toplam	25657.80	488			
	489	14.23	7.25							
Ayrışma	9. Sınıf	151	22.46	11.98	Gruplar	5999.17	2	2999.58	18.096	10. Sınıf > 9. Sınıf 11. Sınıf > 9. Sınıf
					Arası					
	10. Sınıf	187	29.21	13.74	Grup İçi	80560.78	486	165.76	p<0.001	
	11. Sınıf	151	30.78	12.63	Toplam	86559.95	488			
	489	27.61	13.32							
Uyum sağlama (Entegrasyon)	9. Sınıf	151	14.11	7.69	Gruplar	4196.98	2	2098.49	26.308	10. Sınıf > 9. Sınıf 11. Sınıf > 9. Sınıf 11. Sınıf > 10. Sınıf
					Arası					
	10. Sınıf	187	18.17	9.50	Grup İçi	38766.21	486	79.77	p<0.001	
	11. Sınıf	151	21.55	9.35	Toplam	42963.18	488			
	489	17.96	9.38							
Dışlama	9. Sınıf	151	23.91	8.17	Gruplar	36.35	2	18.17	0.304	-
					Arası					
	10. Sınıf	187	24.57	7.68	Grup İçi	29082.93	486	59.84	0.738	
	11. Sınıf	151	24.28	7.35	Toplam	29119.28	488			
	489	24.27	7.72							

Türk Öğrenci

Tablo 11’de Türk öğrencilerinin sınıf düzeylerine göre mültecileri kabullenme, ayrışma, uyum sağlama (entegrasyon) ve dışlama düzeyleri puan ortalamaları arasındaki farklılığın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığı araştırıldığında; Türk öğrencilerinin sınıf düzeylerine göre kabullenme, ayrışma ve uyum sağlama (entegrasyon) düzeyleri toplam puan ortalamaları arasındaki farklılıklar istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (Sırasıyla; $F= 18.805 - p<0.001$, $F= 18.096 - p<0.001$, $F=26.308 - p<0.05$).

Bu farklılıklar; kabullenme ve sınıf düzeyleri karşılaştırmalarında 10. sınıf - 9. sınıf, 11. sınıf - 9. sınıf ve 11. sınıf - 10. sınıf ikililerinden kaynaklandığı belirlenmiştir. Diğer bir deyişle 10. ve 11. sınıf Türk öğrencilerinin mülteciyi kabullenme ortalamaları 9. sınıfa göre daha yüksek olduğu söylenebilir. Ayrışma ve sınıf düzeyleri karşılaştırmalarında 10. sınıf - 9. sınıf ve 11. sınıf - 9. sınıf ikililerinden kaynaklandığı belirlenmiştir. Diğer bir deyişle 10. ve 11. sınıf Türk öğrencilerinin ayrışma ortalamaları 9. sınıfa göre daha yüksek olduğu söylenebilir. Aynı şekilde uyum sağlama ve sınıf düzeyleri karşılaştırmalarında ise 10. sınıf - 9. sınıf, 11. sınıf - 9. sınıf ve 11. sınıf - 10. sınıf ikililerinden kaynaklandığı belirlenmiştir. Bu durum yine farklı bir ifadeyle 10. ve 11. sınıf Türk öğrencilerinin uyum sağlama (entegrasyon) ortalamaları 9. sınıfa göre daha yüksek olduğu söylenebilir.

Araştırmaya katılan Türk öğrencilerin sınıf düzeyleri ile mülteci öğrencilerle dışlama düzeyleri toplam puan ortalamaları karşılaştırıldığında arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır.

4.2 ARAŞTIRMANIN NİTEL BOYUTUNA İLİŞKİN BULGULAR

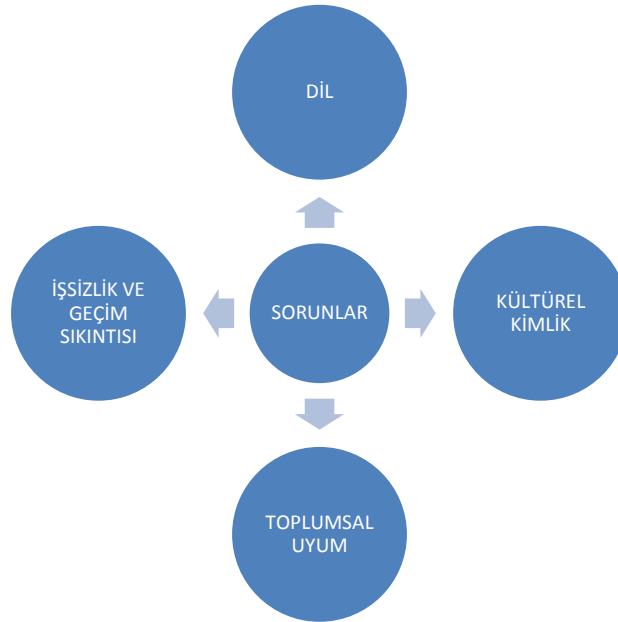
Bu bölümde araştırmanın nitel boyutu kapsamında geçici eğitim merkezi müdürleri ile yapılan görüşmeler ayrıntılı bir şekilde analiz edilerek tablolar eşliğinde incelenmiştir.

Geçici eğitim merkezleri müdürlerinin mülteci öğrencilerin Türkiye’ye uyum sürecinde yaşadığı sorunlar ile ilgili görüşlerine ilişkin bulgular Tablo 12’de belirtilmiştir.

Tablo12. Geçici Eğitim Merkezleri Müdürlerinin Mülteci Öğrencilerin Türkiye'ye Uyum Sürecinde Yaşadığı Sorunlar ile İlgili Görüşleri

Tema (Kategoriler)	Kodlar	f	%
Sorunlar	Dil (K1, K,3, K5, K6, K7, K8, K9, K10, K11, K12, K13, K14, K15)	13	84
	Kültür (K1, K,3, K6, K7, K9, K10, K11, K12, K13)	9	60
	Toplumsal Uyum (K2, K12, K15)	3	20
	İşsizlik ve geçim sıkıntısı (K4, K5, K7, K14, K15)	5	33

Öğrencilerin Türkiye'ye uyum sürecinde yaşadığı sorunlar ile alakalı katılımcıların 13'ü ilk olarak dil probleminde bahsetmiştir. Bu problemin yanında 9 katılımcı kültür, 3 katılımcı toplumsal uyum, 5 katılımcı ise işsizlik ve geçim sıkıntılarının ön planda olduğunu belirtmiştir.

Şekil 2. Geçici Eğitim Merkezleri Müdürlerinin Mülteci Öğrencilerin Türkiye'ye Uyum Sürecinde Yaşadığı Sorunlar ile İlgili Görüşleri

Yapılan görüşmeler sonucunda tüm katılımcıların benzer sorunları dile getirdiği saptanmıştır. Katılımcıların genel kanısına göre dil problemi çözülmediği takdirde diğer sorunların çözülmesi mümkün görülmemektedir. Mülteci öğrencilerin sağlıklı sosyal ilişkiler kurarak diğer problemlerini çözebilmeleri, hem toplumsal bağlamda iletişim kurabilmeleri hem de akademik alanda başarılı olabilmeleri için öncelikli olarak Türkçeyi yeterli düzeyde öğrenmeleri gerektiği fikri ön plana çıkmıştır.

“Bu süreçte öğrencilerimizde en fazla iletişim sorunu ile karşılaşıyoruz. Dilimizi bilmedikleri için iletişim kurmakta güçlük çekiyorlar. Tabi bu onların kültürel olarak bize alışmasında da sıkıntılara sebep oluyor. Ben en önemli sorun olarak bu ikisini görüyorum. Bunları çözmeden diğer sorunlarla ilgilenmek pek mümkün değil.” (K1)

“Türkçe bilmemeleri her şeyin önünü tıkiyor. Öncelikle bunun üzerine gidilmeli.”(K13)

Mülteci öğrencilerin topluma uyum sağlama ve olumlu yönde kültürel bağlar kurabilmeleri için gerek devlet tarafından gerekse sivil toplum kuruluşları tarafından çeşitli etkinliklerin düzenlenebileceği, mültecilerin kendi kültürlerini korumakla birlikte Türk toplumunun kültürel değerlerini öğrenmeleri ve benimsemeleri için olumlu yaşantıların oluşturulması gerektiği belirtilmiştir. Bu programların dil eğitimleri ile ortak bir şekilde yapılmasının daha faydalı olacağı, mülteci öğrencilerin okul ortamındaki eğitimden ziyade hayatın içerisinde toplumsal bağlar kurarak dil, kültür ve toplumsal uyum sorunlarının birlikte aşılmasının daha faydalı olacağı katılımcılar tarafından belirtilmiştir.

“Dil bizim öğrencilerimizde gördüğümüz en büyük sıkıntı. Türkçeyi çocukların çoğu bilmiyor. Aslında bilenlerde konuşmak istemiyor. Bize karşı kendilerini açmıyorlar. Üzerlerinde sürekli bir tedirginlik var. Ama bunu kullanan öğrenciler de yok değil. Yani ilk önce dil ve bu yolla da kültürel anlamda uyum problemlerimizin çözülmesi gerek. Bu ikisi birlikte yürütülebilir.” (K3)

“Kültürlerimiz birbirine çok uyuşmuyor. Burada da hep kendi aralarında. Dolayısıyla dışarda sorun yaşıyorlar. Türkçe de bilmeyince birçok sorun ortaya çıkıyor” (K6).

“Çocukların uyumla ilgili ciddi problemleri var. Türkiye'nin ortamına ayak uyduramıyorlar. Bunda yaşamış oldukları travmalar etkili olabilir. Dil de ayrı bir sorun tabi. Birbirimizle konuşmadan nasıl anlaşabiliriz ki?” (K2)

Araştırmada ayrıca, müdürler, mülteci ailelerin neredeyse tümünün işsizlik problemi yaşadığı, çalışanların ise kendi mesleklerini icra edemedikleri ve nitelikli işlerde çalışmadıklarını belirtmiştir. Ailelerin işsizlik problemi mülteci öğrencileri de doğrudan etkilemektedir. Öğrencilerin çoğu aile geçimlerine katkı sağlamak için

kendilerine uygun olmayan işlerde çalışmakta, bir kısmı bu sebeple eğitimlerini aksatmak zorunda kalmaktadır. Dolayısıyla mülteci öğrencilere sağlanan eğitim süreci sonucunda nitelikli birer iş sahibi olmalarının amaçlandığı katılımcılar tarafından belirtilmiştir. Ancak yukarıda belirtilen sorunlardan kaynaklı olarak gerçek manada bu hedefe ulaşılmasının güç olduğu, öğrencilerin gelecek ile alakalı yaşayacakları bölgenin belirsizliğinin de bu sorunu daha zor bir hale getirdiği fikri de ön plana çıkmıştır.

“ Öğrencilerimin ailelerinde iş ve geçim sıkıntısı var . Biz yardım etmeye çalışıyoruz ama hem yetmiyor hem de sürekli olmuyor. İnsanın önce karnı doymalı. Bu olmayınca adaptasyon da olmuyor. Bir de dil faktörü var. Türkçeyi mutlaka öğrenmeleri gerek.” (K15)

“Öğrencilerimizin neredeyse tamamı barınma ile ilgili sıkıntı yaşıyor. Çoğunun düzgün bir evi yok. Olanlarda başka aileler ile birlikte yaşamak zorunda. Maddi olarak da çok yetersizler. Bazı aileler çocukları okumak yerine çalıştırmak istiyor. Bence bunlar en önemli nokta. Dil sorunu da yaşıyoruz. Ama sonuçta o da bir eğitim işi. Bu problemleri çözmeden dil eğitimi de verilmiyor.” (K4)

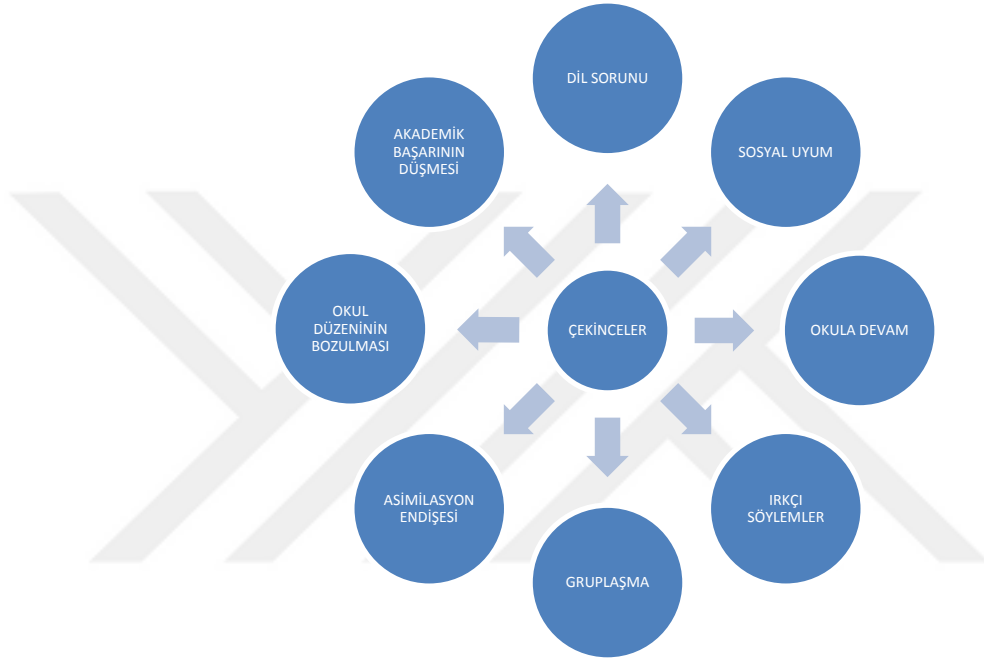
“Geçim sıkıntıları çok fazla. Türkçeyi de bilmiyor çoğu. Bunların çözülmesi lazım.” (K5)

4.2.2 Geçici Eğitim Merkezleri Müdürlerinin Mülteci Öğrencilerin Türk Okullarında Eğitim Alması Konusundaki Görüşlerine İlişkin Bulgular

Tablo 13. Geçici Eğitim Merkezleri Müdürlerinin Mülteci Öğrencilerin Türk Okullarında Eğitim Alması Konusundaki Görüşleri

Tema (Kategoriler)	Kodlar	f	%
Çekinceler	Dil sorunu (K1, K7, K8, K10, K12, K13, K15)	7	46
	Toplumsal uyum(K1, K2, K3, K6, K10, K12, K14)	7	46
	Okula devam (K11, K12, K15)	3	20
	İrkçı söylemler (K3, K12)	2	14
	Gruplaşma (K2, K12)	2	14
	Asimilasyon endişesi (K13, K15)	2	14
	Okul düzeninin bozulması (K5, K9, K12)	3	20
	Akademik başarının düşmesi (K8, K12)	2	14

Katılımcıların tamamı mülteci öğrencilerin Türk okullarında eğitim almasını olumlu görmektedir. Bu uygulamanın mültecilerin özellikle Türk toplumu ve kültürüne uyum sağlama noktasında doğru planlanmış bir eğitim ile çok faydalı olacağı söylenmiştir. Ancak bazı katılımcılar bununla alakalı bazı şartların yerine getirilmesi ve bazı yanlışların düzeltilmesi gerektiğini belirtmiştir. Katılımcılar uygulamayı desteklemekle birlikte birtakım çekincelerini de dile getirmiştir.

Şekil 3. Geçici Eğitim Merkezleri Müdürlerinin Mülteci Öğrencilerin Türk Okullarında Eğitim Alması Konusundaki Görüşleri

Katılımcılar tarafından dile getirilen sorunlardan birincisi daha önceden de belirtilmiş olduğu gibi dil ve uyum sorunu olmuştur. Mülteci öğrencilerin Türk okullarında eğitim gördükleri takdirde Türk kültürüne uyum sorunlarının mutlaka izlenmesi ve çözülmesi gerektiği belirtilmiştir. Bununla birlikte birbirine bağlı olarak dil sorunlarının mutlaka çözülmesi gerektiği, aksi takdirde dil ile birlikte uyum sorunlarının büyüyerek öğrencilerin eğitim süreçlerine olumsuz yönde etki edeceği vurgulanmıştır. Mülteci öğrencilerin Türk okullarında örgün eğitime dâhil edilmeden önce dil sorunlarını çözebilmeleri için bir ön eğitim planlaması yapılabileceği de ortaya çıkan fikirler arasındadır. Çekincelerini belirten 9 katılımcının tümünün bu konuda mutabık olduğu saptanmıştır.

“Bu mültecilerin dil öğrenmesini ve topluma uyum sağlamasını kolaylaştırır. Planlı yapılırsa iyi sonuçlar getirebilir.” (K7)

“Türkçeyi iyi bir şekilde öğrenmeden okullara uyum sağlayamazlar. Karma eğitim olsun ama önce sağlam bir dil eğitimi verilsin.” (K10)

“Türkçeyi iyi öğrenmeliler önce. Dil kurslarından sonra gönderilmeli. Ayrıca ailelerin bir de asimilasyon endişesi var, karşı çıkanlar çok oluyor, göndermek istemiyorlar.” (K13)

Katılımcılar tarafından belirtilen diğer bir sorun ise mülteci öğrencilerin ara sınıflarda Türk okullarına gönderilmesidir. Katılımcıların 4’ü ara sınıflarda Türk okullarına gönderilen mülteci öğrencilerin ilkokuldan itibaren Türk okullarında okuyan öğrencilere nispetle çok daha fazla sorun yaşadığını ve bu sorunların daha ciddi bir biçimde ortaya çıktığını belirtmiştir. Ara sınıflarda Türk okullarına gönderilen öğrencilerin birçoğunun ciddi manada uyum sorunu yaşadıkları ve bu sürecin genellikle okulu bırakma ile sonuçlandığı belirtilmiştir. Türkiye’ye iltica sürecinin sonunda yaş olarak ara sınıfta okumak durumunda olsalar bile herhangi bir geçici eğitim merkezi veya sadece mültecilerin eğitim gördüğü farklı bir kurumda eğitim almadan direkt olarak Türk okullarına gönderilen öğrencilerde bu sorunların nispeten daha az olduğu da belirtilen görüşler arasındadır.

“Okula direk Türk okullarında başlamaları lazım. Ara sınıflarda gidince büyük sorunlar oluyor, verimsiz oluyor.” (K11)

“İlk günden itibaren karma eğitim almalıydılar Türklerle. Burada şimdi alıştılar. Artık göndersek de sıkıntı yaşarlar diye düşünüyorum.” (K1)

“Doğru bir karar ama biraz plansız yapıldı. Sürece yayılmalı böyle şeyler. Yani 9. Sınıf çağındaki bir çocuğu alıp direk liseye koyarsanız olmuyor. Ön eğitimlerden geçirilmeli. Okulun düzeni bozuluyor yoksa. Okulları da düşünmek lazım” (K5)

Aşırı milliyetçilik söylemlerinin özellikle sosyal medya aracılığıyla yayılması ve gençleri önemli ölçüde etkilemesi sonucunda Türk okullarında okumakta olan mülteci öğrencilerin Türk öğrenciler tarafından sataşma ve saldırılara maruz kaldıkları, bu durumun mülteci öğrenciler arasında gruplaşmalara neden olduğu katılımcılar tarafından sunulan fikirler arasındadır. Yaşanan bu gruplaşmalar sonucunda sadece okul içerisinde değil aynı zamanda okul dışarısında da öğrenciler arasında sorunlar yaşandığı dolayısıyla bu sorunların aileleri de içine çekerek sosyal sorunlara dönüşebildiği görüşü de katılımcılar tarafından dile getirilmiştir. Bununla birlikte geçici eğitim merkezlerinde kendi toplumları içerisinde okuyan mülteci öğrencilerin kendilerini daha güvende ve daha huzurlu hissettikleri belirtilmiştir.

“Türkçeyi iyi öğrenmeliler önce. Dil kurslarından sonra gönderilmeli. Ayrıca ailelerin bir de asimilasyon endişesi var, karşı çıkanlar çok oluyor, göndermek istemiyorlar.” (K13)

“Bence mültecilerin topluma katılması açısından önemli ve destekliyorum. Ancak okullar ırkçı söylemlerin oluşmaması için çok ciddi mücadele vermeli.” (K3)

Mülteci ailelerin olumsuz şartlar ortadan kalktıktan sonra kendi ülkelerine dönebilecekleri düşüncesi ve bu yöndeki istekleri çocuklarını okula göndermemek istemelerine sebep olmaktadır. Katılımcılardan alınan bilgiye göre bunun altında yatan sebep mülteci ailelerin çocuklarının Türk okullarında anadillerini unutabilecekleri ve kültürel anlamda öz kültürleri ile çatışacak değerler edinmeleri ihtimalidir.

“Türkçe dil eğitimi almadan Türk okuluna gitmesi sonucunda, özellikle ara sınıflarda ciddi problem yaşanmaktadır. 1-Türk okullarına adapte olmakta zorlanan öğrencilerin çoğunluğu okullardan kopup, devamsız durumuna düşmektedir. 2- Orta ve lisede okuyan Suriyeli öğrenciler aşırı milliyetçilik düşüncesinin sosyal medyada yaydıkları olumsuz paylaşımlar nedeniyle Türk öğrencilerin sataşmalarına maruz kalmaktadırlar. Bu da Suriyeli öğrencilerin korunma refleksi ile okulda ve dışarıda gruplaşma sonucunu doğurmaktadır. 3- Suriye'ye dönme düşüncesinde olan aileler çocuklarının Türk okullarında Arapçayı unutmalarından endişe etmektedirler. 4- Geçici Eğitim Merkezinde bir arada okuyan öğrenciler Türk okullarına kıyasla kendilerini daha güvende ve mutlu hissetmektedirler. 5- Türk okulları müdürlerinin bir kısmı Suriyeli öğrencileri akademik ve disiplini sağlama açısından okullarında bir problem olarak görmekte, uyum sağlayamadığından devamsız duruma düşen öğrencilerin yeniden okula kazandırılmasına dönük bir çalışma yapılmamaktadır. 6- Suriyeli öğrencilerin Türk okullarında okumalarının sıkıntılarına rağmen uyum ve adaptasyon için de bunun bir zorunluluk olduğunu unutmamalı, mevcut durumun iyileşmesi yönünde çaba harcanmalıdır.” (K12)

Türk okullarında okuyan mülteci öğrencilerin yapılan akademik sınavlarda okulun genel başarı oranlarını istatistiksel olarak aşağı çektikleri bilinen bir gerçektir. Bu bağlamda bazı öğretmen ve okul müdürlerinin mülteci öğrencileri kendi okullarında istemedikleri, dolayısıyla eğitimine devam etmek istemeyen veya mecburen devamsız duruma düşen mülteci öğrenciler için herhangi bir çalışma yapmadıkları belirtilmiştir. Bazı okul idarecilerinin bu tavrının mülteci öğrencilerin eğitim hayatlarını devam ettirmeleri ve akademik anlamda kendilerini geliştirmelerinin önünde ortaya çıkan bir başka engel olduğu durumu da katılımcılar tarafından belirtilen fikirler arasında yerini almıştır.

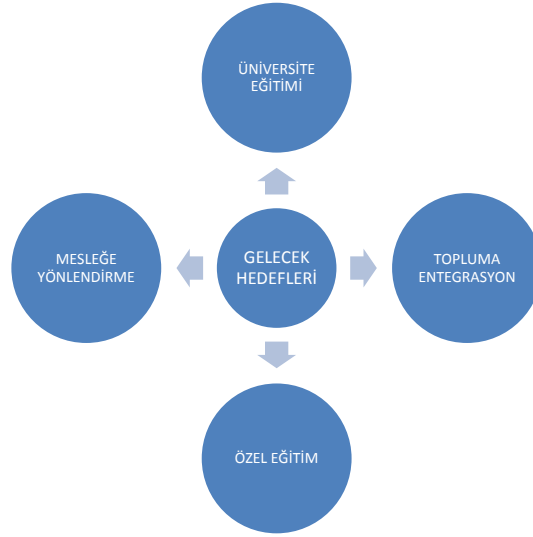
“Olur ama öncelikle iyi bir Türkçe eğitimi verilmeli. Yoksa akademik başarı mümkün değil” (K8)

4.2.3 Geçici Eğitim Merkezleri Müdürlerinin Çalışmakta Oldukları Kurumlardan Mezun Olacak Mülteci Öğrenciler ile İlgili Gelecek Hedeflerine İlişkin Bulgular

Tablo 14. Geçici Eğitim Merkezleri Müdürlerinin Çalışmakta Oldukları Kurumlardan Mezun Olacak Mülteci Öğrenciler ile İlgili Gelecek Hedefleri

Tema (Kategoriler)	Kodlar	F	%
Hedefler	Üniversite eğitimi(K1, K3, K4, K7, K10, K11,)	6	40
	Türk toplumuna uyum (K2, K5, K6, K12)	4	26
	Özel eğitim (K5, K9, K14)	3	20
	Mesleğe yönlendirme (K6, K8, K12, K13, K15)	5	33

Katılımcıların altısı kendi kurumlarından mezun olacak öğrencilerin üniversite eğitimine devam etmelerini hedeflediklerini belirtmiştir. Dört katılımcı gelecek hedefi olarak öğrencilerinin sadece Türk toplumu ve kültürüne uyum sağlamalarını hedeflediğini belirtmiştir. Üç katılımcı öğrenciler arasındaki yetenekli olanları keşfederek özel yetiştirmeyi planladıklarını ifade etmiştir. Beş katılımcı ise mezun olan öğrencileri yetenekleri doğrultusunda mesleklere yönlendirmeyi hedeflediklerini belirtmiştir. Katılımcıların tümü nihai hedeflerinin kurumlarında okuyan mülteci öğrencilerin hem Türkiye'ye hem de kendi ülkelerine faydalı birer birey olarak yetiştirmek olduğunu söylemişlerdir.

Şekil 4. Geçici Eğitim Merkezleri Müdürlerinin Çalışmakta Oldukları Kurumlardan Mezun Olacak Mülteci Öğrenciler ile İlgili Gelecek Hedefleri

Katılımcılar yönetmekte oldukları eğitim kurumlarındaki öğrencilerin durumlarını değerlendirdiğinde, sonradan gelen neslin ilk nesil öğrencilere göre daha az sorun yaşadığı ve daha başarılı olduğunu belirtmişlerdir. Bu durumun sebebinin iltica eden ailelerin süreç içerisinde tecrübe kazandığı ve olumsuz şartlar ile daha rahat mücadele edebildikleri değerlendirilmiştir. Dolayısıyla öğrencilerinin gelecek hedeflerine dair sürekli planlamalar yapıldığı ve öğrencilerin durumlarına göre hareket ettiklerini belirtmişlerdir.

“Sonraki kuşaklar ilklerine göre daha verimli. Mesleğe yönlendirmek bence önemli. Kapasite olanların okumaya devam etmeleri lazım tabi.” (K8)

“Suriye’ye dönebileceklerini hayal edemedikleri için planlarını Türk okulları üzerinde yapıyorlar. Hayalleri bizim Türk çocuklarınınkinden farklı değil. Hızlı bir şekilde Türkçeyi öğreterek, Türk okullarında daha iyi bir akademik eğitim almalarını hedefliyoruz. Yaş itibarı ile eğitimleri geri kalmış çocukları Mesleki okullara yönlendirilmeyi hedefliyoruz.” (K12)

Mülteci öğrencilerin geleceğe dair hayal ve hedeflerinin Türk öğrencilerden çok fazla farklılık göstermediğini dolayısıyla bu öğrencilerin dil ve kültür sorunlarının hızlı bir şekilde çözülerek geleceğe yönelik daha planlı ve kararlı adımlarla ilerlemelerinin sağlanması gerektiği belirtilmiştir. Bu sebeple mülteci öğrencilerin Türk okullarındaki akademik çalışmalarının mutlaka desteklenmesi gerektiği söylenmiştir. Ancak yaş itibarı ile akademik çalışma için geç kalmış öğrencilerin

temel eğitimlerini aldıktan sonra kendilerine uygun bir mesleğe yönlendirilmesin en doğru yaklaşım olacağı fikri ön plana çıkmıştır.

Katılımcılar mülteci öğrencilerin bazılarının müspet ve menfi yönde özel eğitime ihtiyacı olduğunu söylemişlerdir. Zekâ seviyesi yüksek çocukların değerlendirilebileceği, gelişimsel sorunlar yaşayanların ise rehabilite edilmeleri gerektiği fikri sunulmuştur.

“Düzenli bir eğitim hayatı olunca uyum süreci de daha kolay geçer. Çok özel bir hedefimiz yok. Uyum içerisinde Türkiye’de yaşasınlar. Tabii yetenekli olanların devam etmesini istiyoruz. Çocuğun durumuna bağlı biraz da.” (K2)

“Gerekenleri özel eğitime yönlendirmek hedefimiz. Mümkün olanlara meslek edindirmek. Topluma uyum sağlasınlar, birinci amacımız bu.” (K5)

“İyi ve ahlaklı bireyler olarak yetişmelerini istiyoruz. Mesleğe ciddi yönlendirmemiz var. Suriye’nin geleceği için önemli. Planları ileri dönük yapmak lazım” (K6)

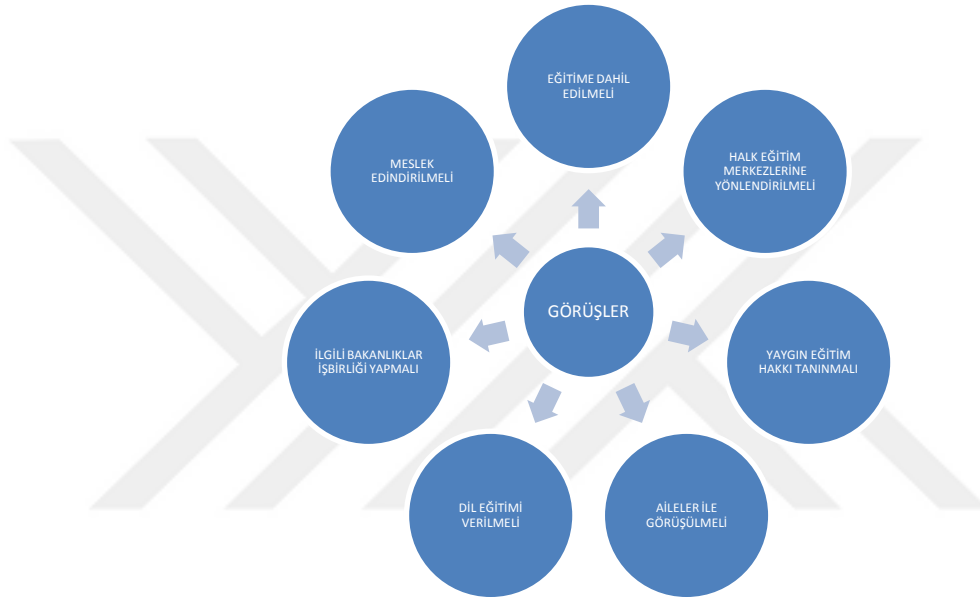
4.2.4 Geçici Eğitim Merkezleri Müdürlerinin Örgün Eğitim Dışında Kalan Mülteciler ile İlgili Görüşlerine İlişkin Bulgular

Tablo 15. Geçici Eğitim Merkezleri Müdürlerinin Örgün Eğitim Dışında Kalan Mülteciler ile İlgili Görüşleri

Tema (Kategoriler)	Kodlar	f	%
Görüşler	Eğitime dahil edilmeli (K1, K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K9, K10, K11, K12, K13, K14, K15)	15	100
	Halk eğitim merkezlerine yönlendirilmeli (K9, K10)	2	14
	Yaygın eğitim hakkı tanınmalı (K3, K4, K14)	3	20
	Aileler ile görüşülmeli (K12, K13)	2	14
	Dil eğitimi verilmeli (K4, K11)	2	14
	İlgili bakanlıklar işbirliği yapmalı (K12)	1	7
Meslek edindirilmeli (K8, K15)	2	14	

Katılımcıların tümü eğitim çağındaki bütün mültecilerin mutlaka eğitim sistemine dâhil edilmesi gerektiğini düşündüklerini belirtmiştir. Bu mutabık fikirle birlikte, iki katılımcı örgün eğitim dışında kalan mültecilerin halk eğitim merkezlerince eğitime

tabi tutulmaları gerektiğini savunmuştur. üç katılımcı ise bu durumdaki mültecilere yaygın eğitim hakkı tanınması gerektiğini belirtmiştir. İki katılımcı mülteci çocukların bir şekilde eğitime dâhil edilmesi için aileleri ile görüşülmesi gerektiğini söylemiştir. İki katılımcı ise öncelikle mutlaka dil eğitimi verilmesi gerektiğini belirtmiştir. Bir katılımcı mülteciler ile ilgili tüm bakanlık ve kurumların koordineli bir şekilde bu sorunu çözmeleri gerektiği fikrini ileri sürmüştür. İki Katılımcı ise meslek edindirilmeleri gerektiği fikrini savunmuştur.

Şekil 5. Geçici Eğitim Merkezleri Müdürlerinin Örgün Eğitim Dışında Kalan Mülteciler ile İlgili Görüşleri

Katılımcılar ile yapılan görüşmelerde herhangi bir eğitime tabi tutulmayan mültecilerin özellikle ileriki dönemlerde hem kendileri hem de toplum için büyük sorunlara sebep olabilecekleri görüşü ortaya çıkmıştır; dolayısıyla eğitim çağındaki tüm mültecilerin ve hatta yetişkinlerinin dahi eğitime tabi tutulmasının gerektiği vurgulanmıştır. Katılımcılar sağlanacak olan eğitim fırsatları konusunda farklı fikirlere sahip olsalar bile genel manada mutlaka eğitim almaları konusunda hemfikir olmuşlardır. Bununla birlikte diğer katılımcılar tarafından ortaya atılan fikirler ile ilgili herhangi bir olumsuz görüş belirten olmamıştır.

“Örgün eğitime dahil edilmeyen mülteciler hem kendileri hem de toplum için ciddi tehlike ifade ediyor. Bu çocukların bir şekilde mutlaka eğitime dahil edilmeleri lazım. Bu okullarda veya kurslarda olabilir.” (K1)

“En azından halk eğitim bünyelerinde zorunlu kurslara tabi tutulmalılar. Temel kurslar olabilir dil kursu gibi. Toplumun temel değer yargılarının da kazandırılması lazım.” (K9)

Diğer sorunlar ile ilgili belirtilen görüşler gibi bu konuda da katılımcılar tarafından öne sürülen ve ilk olarak çözümlenmesi gereken sorun dil sorunudur. Bununla alakalı olarak halk eğitim merkezlerinden ve devlet destekli özel kurslardan faydalanabileceği belirtilmiştir. Katılımcılar bu eğitim hizmetlerinin ivedi bir şekilde hayata geçirilmesi gerektiğini vurgulanmıştır. Türkiye’de mülteci olarak yaşayan genelde tüm bireylerin özelde ise eğitim çağındaki çocukların zorunlu olarak eğitime dâhil edilmeleri, eğitim almayı reddeden mülteciler içinse yasal süreçlerin işletilmesi gerektiği fikri öne sürülmüştür.

“Kesinlikle tespit edilip uygun eğitim kurumlarına dahil edilmeliler. Bu mümkün değilse yani yaştan falan dolayı o zaman bir meslek edindirme kursu olabilir.” (K7)

“Eğer imkânı yoksa yaygın eğitime de dâhil edilebilir bence. Zaten tüm mültecileri planlı bir eğitimden geçirmek siz de takdir edersiniz ki mümkün değil. Sayılar, oranlar da ortada. Ama mutlaka kayıt altına alınmalı ve mümkün olduğu kadar eğitimden geçirilmeliler.” (K3)

Katılımcılar mültecilerin eğitimleri ile alakalı olarak akademik hedeflerden ziyade mesleki beceriler kazandırmanın daha önemli olduğunu düşünmektedirler. Mültecilerin ülkelerinde ve iltica sürecinde yaşamış oldukları travmalar, yaşları, sosyo-ekonomik durumları, kültürel çalkantılar gibi durumlardan dolayı mülteci öğrencilerin önemli bir kısmının akademik anlamda başarı elde etmesinin mümkün olmadığı, buna binaen hayatlarını idame ettirebilecekleri birer meslek edindirmenin mülteciler açısından daha verimli olacağı öne sürülmüştür. Bununla birlikte yeteneği ve yeterli birikimi olan mülteci öğrenciler için akademik çalışma yolları her zaman açık tutulmalı ve desteklenmelidir.

“Mümkünse örgün eğitim değilse halk eğitim merkezleri ve meslek kursları. Kesinlikle bir şekilde eğitime dâhil edilmeli.” (K10)

“Bir kere Türkçe çok önemli mutlaka öğretilmeli. Bunun dışında yaşlarına ve durumlarına göre meslek liselerine ya da çıraklık eğitim merkezlerine yönlendirilebilirler.” (K4)

Mültecilerin Türkiye’de örgün eğitime dâhil olma noktasında istekli davranmamalarının bir diğer sebebi de gelecekte yaşayacakları ülkenin belirsiz olması olarak saptanmıştır. Bazı mülteciler olumsuz şartlar düzeldikten sonra ülkelerine geri dönmeyi bazıları ise farklı ülkelere iltica etmeyi planlamaktadır.

Dolayısıyla Türkiye’de alacakları örgün eğitimin kendileri için çok fazla bir önemi haiz olmadığını düşünmektedirler. Bu noktada mültecilere Türkiye’deki örgün eğitim kurumlarından alacakları mezuniyet belgelerinin birçok ülkede geçerli olduğu anlatılmalıdır. Aileler ile yapılacak görüşmelerde bu durumun altının çizilmesi gerektiği katılımcılar tarafından belirtilmiştir.

Mülteci ailelerin öncelik sıralamasına baktığımızda barınma ve temel yaşam ihtiyaçlarının karşılanması eğitimin önünde yer almaktadır. Dolayısıyla mültecilerin eğitime dâhil edilmesinde Milli Eğitim Bakanlığı’nın tek başına yapmış olduğu çalışmalar yeterli değildir. Katılımcılara göre ilgili bakanlık ve kurumların tam bir koordinasyon halinde çalışmaları ve bu kurumlar aracılığıyla gerekli ihtiyaçların azami ölçüde karşılanması gerekmektedir. Temel yaşam ihtiyaçları karşılandıktan sonra mültecilerin düzenli ve tutarlı bir şekilde eğitime dâhil edilmeleri, gerekiyorsa özel bir plan program çerçevesinde eğitim almaları sağlanmalıdır.

“Ailelerin önceliği barınma ve geçim olduğu için eğitim durumu gündemlerinin en sonlarında yer alıyor. Göç idaresi ile koordineli bir şekilde Aile Sosyal ve Politikalar Bakanlığı il müdürlükleri ve Milli Eğitim Müdürlükleri genel bir tarama yapıp, genel durumu tespit etmelidirler. Eğitim dışı kalan Suriyeli çocukların mevcuduna göre İl Milli Eğitim Müdürlükleri bir planlama yapmalıdır. (Taşınmalı eğitim, aileye sosyal destek vs.)” (K12)

“Tespit edildikten sonra aileler ziyaret edilebilir uzman ve yetkili kişiler tarafından. Bence en önemli faktör aile. Çünkü genellikle aileler göndermek istemiyor iş vesaire sebeplerden dolayı. Hâlbuki bir çocuğun yeri okuldur. Yaşça büyük olanlarda meslek kurslarına yönlendirilebilir.” (K13)

Sonuç olarak Türkiye’de yaşayan tüm mültecilerin örgün veya yaygın eğitim kurumlarından uygun olanlarına mutlaka yerleştirilmesi gerektiği, eğitimin dışında kalan mültecilerin sadece kendi hayatları için değil aynı zamanda toplum için de ciddi bir tehdit oluşturdukları fikri ön plana çıkmıştır.

“Tespitleri yapıp eğitime dâhil edilmeli. Bunu ilgili kurumlar görüşmeli. Ciddi bir kopukluk var maalesef. Ama eğitim dışında kalan her bir mülteci hem kayıp hem de bir tehlikedir. Kendi hayatı için de toplum için de.” (K15)

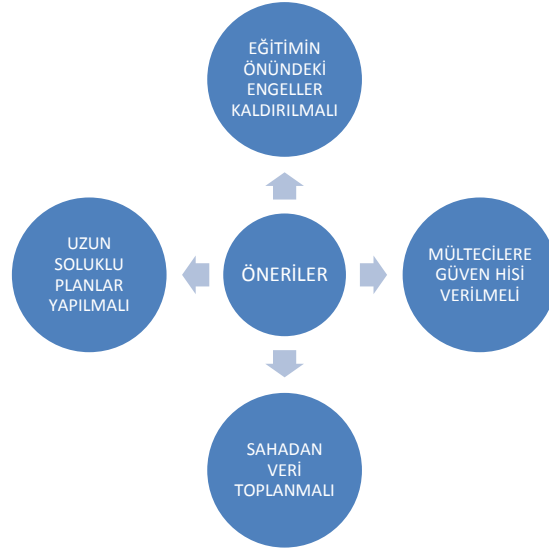
4.2.5 Geçici Eğitim Merkezleri Müdürlerinin Mültecilerin Eğitimleri Konusunda Türkiye'nin İzlemesi Gereken Politikayı Belirlerken Dikkat Edilmesi Gereken Hususlara Dair Görüşlerine İlişkin Bulgular

Tablo 16. Geçici Eğitim Merkezleri Müdürlerinin Mültecilerin Eğitimleri Konusunda Türkiye'nin İzlemesi Gereken Politikayı Belirlerken Dikkat Edilmesi Gereken Hususlara Dair Görüşleri

Tema (Kategoriler)	Kodlar	F	%
Öneriler	Eğitimin önündeki engeller kaldırılmalı (K1, K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K9, K10, K11, K12, K13, K14, K15)	15	100
	Mülteci öğrencilere güven hissi verilmeli (K5, K12)	2	14
	Sahadan veri toplanmalı (K1, K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K9, K10, K11, K12, K13, K14, K15)	15	100
	Uzun soluklu planlar yapılmalı (K1, K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K9, K10, K11, K12, K13, K14, K15)	15	100

7 katılımcı uyum sorunu, 6 katılımcı dil problemi, 2 katılımcı ise mültecilerin Türk toplumu tarafından kabullenilmesi sorunlarını ana problem olarak belirtmiştir. Katılımcıların tümü eğitim politikaları oluşturulurken dil, toplumsal-kültürel uyum ve temel yaşam ihtiyaçlarının eğitimin önünde bir engel olmaktan çıkarılması konusunda ortak fikir beyan etmişlerdir. 2 katılımcı özellikle kültürel asimilasyon tehdidi ile karşı karşıya olmadıklarının mülteci öğrencilere ve ailelerine anlatılması gerektiğini söylemiştir. Katılımcıların tümü sahada çalışan uzmanlara danışılarak uzun soluklu planlar dâhilinde eğitim politikasının belirlenmesi gerektiği aksi takdirde günlük durumlara göre eğitim sistemine yapılan müdahalelerin olumlu ve kalıcı bir etki bırakmayacağı hususunda da mutabık kalmıştır.

Şekil 6. Geçici Eğitim Merkezleri Müdürlerinin Mültecilerin Eğitimleri Konusunda Türkiye'nin İzlemesi Gereken Politikayı Belirlerken Dikkat Edilmesi Gereken Hususlara Dair Görüşleri

Diğer hususlarda olduğu gibi bu soruya cevaben ortaya çıkan en önemli sorun dil ve kültürel uyum problemlerinin çözümü olmuştur. Mültecilere verilecek kaliteli bir eğitimin temelinde bu sorunların çözümünün hayati bir rol üstlendiği katılımcılar tarafından belirtilmiştir. Bu sorunlara çözüm önerisi olarak mültecilere verilecek eğitimde ilk olarak eğitim kurumlarında oluşturulacak özel birimlerle öncelikle dil ve bunu takiben belli programlar dâhilinde kültürel uyum problemlerinin en azından temel akademik eğitime olanak sağlayacak şekilde çözülmesi gerektiği belirtilmiştir. Katılımcılar dil eğitimini profesyonel eğitimcilerin verebileceği gibi her iki dile de hâkim gönüllülerin bu eğitimlere dâhil olabileceğini belirtmişlerdir. Dil eğitiminin devlet okulları bünyesinde, halk eğitim merkezlerinde yahut sadece bu iş için oluşturulacak özel eğitim merkezlerinde verilebileceği ileri sürülmüştür. Kültürel anlamda uyum sürecinin sağlıklı bir şekilde yürütülebilmesi noktasında mülteci öğrencilere yönelik olarak paket programlar hazırlanabilir. Katılımcılar uzmanların öncülüğünde yetkili kurumlar tarafından görevlendirilen kimselerin işbirliği içerisinde sosyal faaliyetleri de kapsayan süresi ve kazanımları belirlenmiş planlı etkinliklerin yapılabileceği fikrini savunmaktadır. Sadece eğitim kurumları içerisinde klasik metotlar ile verilmeye çalışılan dil eğitiminin yetersiz kaldığı belirtilmiştir. Kültürel anlamda mültecilerin sahip oldukları olumsuz yaşantıların etkilerini üzerlerinden atabilmeleri, geniş bir ufukla Türk kültürüne entegre olabilmeleri hususunda sosyal etkinliklerin ve gezilerin önemli bir yer tuttuğu fikri ön plana

çıkıştır. Bu faaliyetler düzenlenirken mülteci öğrencilerin öz kültürlerine saygılı olunması, öğrencileri kültürel anlamda asimilasyona uğratmanın değil Türk toplum ve kültürüne uyum sağlamalarının dikkatle ön plan da tutulması gerektiği de katılımcıların öne sürdüğü fikirler arasındadır.

“Öncelikli olarak mültecilerin dil ve uyum sorunlarını çözecek politikalar gerekli. Kâğıt üzerindeki veriler ile sahadaki veriler farklılık gösterebiliyor. Hatta çoğunlukla öyle oluyor. Devlet sahanın sesine kulak vermeli. İşi biz yapıyoruz. Bu oran istatistik meselesi değil. Görünen ihtiyaçlar ile gerçek ihtiyaçlar çok farklı olabiliyor. Günü kurtarmak değil uzun soluklu planlar yapmak zorundayız.” (K1)

“Dil eğitiminin kaliteli olması lazım. Öncelikle bunun üzerine düşülmeli. Çünkü tüm mültecilere Arapça eğitim vermek mümkün değil. Bilmedikleri bir dilde eğitim verip akademik başarı beklemek de mümkün değil. Bunun aşılması lazım. Ayrıca iyi bir planlamaya ihtiyacımız var. Yani politika diyorsak eğer bunun planlı ve uzun vadeli olması gerekir diye düşünüyorum.” (K8)

Mültecilere yönelik olarak eğitim politikaları belirlenirken öğrencilerin Türk eğitim sistemine uyumlu bir şekilde eğitilmesi gerektiğine vurgu yapılmıştır. Katılımcılar eğitim politikalarının oluşturulma sürecinde mülteci öğrencilere sıkıntı oluşturacak kadar kendi ülkelerindeki eğitim sistemine zıt olmayan ama aynı zamanda Türk eğitim sistemi ile de çatışmayan uyumlu bir program hazırlanması gerektiğini ileri sürmüşlerdir.

“Bence tüm mültecilerin Türk okullarında eğitim alması lazım. Ben de bir geçici eğitim merkezinde çalışıyorum ama çok da faydalı olduğunu düşünmüyorum. Çocuklar burada sanki Suriye’de gibiler. Tamam, okulda iyi ama bu çocuklar dışarı çıktığı zaman ne olacak. İki farklı hayat yaşıyorlar. Bunun düzenlenmesi lazım. Ama bizim kendi arkadaşlarımızla konuşurken her zaman söylediğimiz bir konu da şu ki ne yapıyorsak gerçekçi olalım. Kâğıt üstünde olmasın yani işler gerçek verilere dayandırılmalı.” (K7)

“Mülteci öğrencileri Türk eğitim sistemine entegre etmeliyiz. İkilik olmamalı. Doğru veriler kullanarak kısa orta ve uzun vadeli planlar yapmalıyız. Ve bu planlar uygulanabilir olmalı. Birinci hedef mümkün olduğu kadar fazla sayıda öğrenciye ulaşmak olmalı. Tabii niteliği de düşürmemek lazım.” (K6)

“Geçici eğitim merkezleri bir basamak olarak kullanılabilir. Buralarda verilecek kaliteli bir Türkçe eğitiminin ardından çocuklar uygun Türk okullarına yerleştirilebilir. Dikkat edin yine dil üzerinde kilitleniyor her şey. Yani eğitim politikasının ana omurgasını dil öğretimi oluşturmalı. Kapsayıcı olmalı, herkese ulaşılmalı. Ve ayırtmamalı yani bence Türkler ve mülteciler aynı ortamda eğitim görmeli. Mülteciler için ek faaliyetler de düzenlenebilir.” (K10)

Eğitim ağındaki mültecilerin eğitim sistemine dâhil edilmeleri sürecinde ailelerin en büyük çekincelerinden bir çocuklarının kültürel bağlarından tamamen kopmaları ve Türk toplumu içerisinde asimile olmalarıdır. Ailelerin birçoğu ülkelerindeki olumsuz şartlar ortadan kalktığıında ülkelerine geri dönmeyi düşünmektedir. Dolayısıyla eğitim politikaları belirlenirken kültür aktarımı ve uyum noktasındaki etkinliklerin büyük bir titizlikle hazırlanması gerektiği gibi aynı zamanda mülteci ailelere ve öğrencilere bu sürecin herhangi bir asimilasyon amacı gütmeyiğinin net bir şekilde ifade edilmesi gerektiği katılımcılar tarafından belirtilmiştir. Eğitim politikalarının belirlenmesi sürecinde uyum programlarının yanında mültecilerin kendi dillerini ve kültürlerini de canlı tutmalarını sağlayacak etkinliklerin mutlaka program içerisinde yer alması gerektiği, zira mülteci öğrencilerin bir gün kendi ülkelerine dönme ihtimalinin her zaman olduğu ve Türkiye'ye kalıcı olarak yerleşmeye teşvik edilmemeleri gerektiği de katılımcılar tarafından belirtilmiştir. Bu bağlamda misafir öğrenci kavramının sürekli canlı tutulması gerektiği, mülteci öğrencilerin şartlar elverdiği zaman kendi ülkelerine dönmeye teşvik edilmesi gerekir. Bu bilinçle hazırlanacak eğitim programlarında mültecilerin ülkelerine döndükleri zaman adeta gönüllü bir kültür elçisi gibi ülkelerinin kalkınmalarına yardımcı olmaları gerektiği bilinci mutlaka kazandırılmalıdır. Bununla birlikte bu zorlu süreçte kendilerine kapılarını açan Türkiye'ye ve Türk halkına karşı da olumlu hislerinin ve bakış açılarının güçlendirilmesi gerekmektedir.

“Öğrencilere verilen eğitimle onları asimile etmeye çalışmadığımızı anlatmamız lazım. Bize güvenmeliler yoksa bu işin altından kalkamayız. Gerekli yerlerde özellikle lise çağındaki çocukların üzerinden iş yükünü alıcı yardımlarda bulunulmalı. Devlet mutlaka sahaya inmeli.” (K5)

Katılımcıların düşüncelerine göre belirlenecek eğitim politikalarının temelinde kardeşlik hukuku yerleştirilmeli herhangi bir kar-zarar hesabına girilmemelidir. Tarihsel ve bölgesel bağlarımız ve kültürel kimliğimizin gereği olarak mülteci öğrencilerin akademik anlamda başarılı ve başarısız olanlarına farklı muamele değil, hepsinin en üst seviyede kendilerini geliştirebilecekleri ve gelecekte hayatlarını idame ettirme ve ülkelerini kalkındırma noktasında en faydalı olacak eğitim süreçlerinin belirlenmesi ve uygulanması gerekmektedir. Ayrıca bu eğitim programları oluşturulurken amacın mültecilere yardımcı olmak olduğunun eğitim sürecine dâhil olacak mülteci öğrencilere ve ailelerine iletilmesi katılımcılar tarafından önemli bulunmuştur.

“1- Türk okullarında okuyan öğrencilerin uyum sürecinin asimilasyon sürecine dönmemesine dikkat edilmelidir. Kendi dillerini ve kültürlerinin korumalarına önem verilmelidir. 2- Suriyeli öğrencilerin bir gün ülkelerine dönüp, oraların kalkındırılmasına katkı sağlamaları gerektiği bilinci verilmeli, Türkiye’de kalma şeklinde bir düşünceye yönelmemelerine dikkat edilmelidir. Misafir öğrenci kavramı canlı tutulmalıdır. 3- Bir gün ülkelerine dönen öğrencilerin doğal kültür elçisi gibi bir misyon üstlenmelerine yönelik çalışmaların yapılması gerekmektedir. 4- Mültecilere dönük yapılan çalışmalarda batı tarzı bir kâr-zarar mantığından uzak durulmalı, kardeşlik ruhu üzerinden çalışmalar devam edilmelidir. 5- Suriye’den gelen bir çok kişinin Arapça, Türkçe ve İngilizce bilen üç dilli kişiler olduğu göz ardı edilmemeli, bu yönde bu kişilerden fayda sağlamaya dönük politikalar üretilmelidir. 6- Türkiye’deki işsizlik oranları göz ardı edilmemeli, Suriyelilere iş ve eğitim sağlama pozisyonlarında kamuoyu dengesi gözetilerek Suriyelilere olumsuz bir düşünce oluşmasının önüne geçilmelidir. 7- Türk okullarında eğitim gören Suriyeli öğrencilerin durumları ile ilgili sahadan sürekli canlı bilgi toplanmalı, politikalar sadece masa başında geliştirilmemelidir.” (K12)

Katılımcılara göre Türkiye’ye iltica eden mültecilerden yabancı dil noktasında kendisini geliştirmiş bireyler eğitim süreçlerinde destek alınabilir. Türkçe, İngilizce ve kendi anadilini konuşabilen mültecilerden uygun olanları formasyon eğitimi verilerek eğitim politikalarının belirlenmesinde ve süreçlerin yürütülmesinde temel sorun olarak öne sürülen dil sorunun çözülmesinde yararlanılabilir. Mültecilerin kendileri ile aynı anadili konuşan kişilerden alacakları dil eğitimin daha verimli olacağı katılımcılar tarafından belirtilmiştir.

“Bizim kurumlarımıza işini bilen Türkçe öğretmenleri göndersinler. Dil çözülmeden eğitim politikası belirlenmez. Her şeyden önce dil çözülmeli. Daha sonra öğrenciler yönlendirilebilir. Geçici eğitim merkezlerinin şu andaki hali zaten tartışma konusu. Gerçekçi bir planlamayla tüm mültecileri kapsayan bir politika izlensin.” (K11)

Eğitim politikaları belirlenirken nihai hedeflerden bir tanesi de öğrencilere meslek edindirme olarak karşımıza çıkmaktadır. Katılımcılara göre bu nokta titizlikle incelenmeli ve Türkiye’deki işsizlik oranları mutlaka göz önünde bulundurulmalıdır. Mültecilere sağlanacak iş ve eğitim imkânları değerlendirilirken Türk toplumunun önüne geçilerek toplumun tepkisini çekmemeye özen gösterilmelidir. Aksi takdirde toplumda mültecilere karşı olumsuz bakış açıları gelişecek ve mültecilerin toplumdan dışlanmasına ve kabullenilmemesine sebep olacaktır.

Eğitim süreçleri sürekli canlı olan süreçlerdir. Katılımcılar planlı ve uzun soluklu eğitim politikalarının belirlenmesi gerektiğini ancak bununla birlikte sürecin her daim kontrol altında tutulması gerektiğini söylemişlerdir. Eğitim süreçleri işletilirken

sürekli dönütler alınmalı ve gerekli yerlerde vakit kaybetmeden müdahalede bulunarak düzenlemelerin yapılması sağlanmalıdır. Bu noktada eğitim programları hazırlanırken masa başında değil sahada çalışan kişilerden sürekli bilgi akışı sağlanması gerektiği ve verilerin gerçekçi bir şekilde değerlendirilerek sonuç odaklı değerlendirme ve düzeltmelerin yapılması gerektiği katılımcılar tarafından ileri sürülmüştür.

“Geçici eğitim merkezleri bir basamak olarak kullanılabilir. Buralarda verilecek kaliteli bir Türkçe eğitiminin ardından çocuklar uygun Türk okullarına yerleştirilebilir. Dikkat edin yine dil üzerinde kilitleniyor her şey. Yani eğitim politikasının ana omurgasını dil öğretimi oluşturmalı. Kapsayıcı olmalı, herkese ulaşılmalı. Ve ayırıştırılmamalı yani bence Türkler ve mülteciler aynı ortamda eğitim görmeli. Mülteciler için ek faaliyetler de düzenlenebilir.” (K10)

“Hali hazırda bir eğitim sistemi oluşturulmuş durumda. Bence bunun üzerinden gidilebilir. Yani geçici eğitim merkezleri mesela bir basamak olarak kullanılabilir. Oradan Türk okullarına geçersin. Ama gelişigüzel olmaz, çok karmaşa olur. Düzenli bir şekilde yapmak lazım. Sonuçta ulaşabildiğimiz kadar mülteciye ulaşmalı ve mümkünse ortak eğitim ortamları oluşturmalıyız.” (K14)

“Burada kurumların işbirliği çok önemli. Devlet kurumları birbirinden haberdar olmalı, verileri paylaşmalı, ortak planlar çıkarmalı. Yani bu sadece milli eğitimin işi değil. Sivil toplum kuruluşları bile dâhil edilebilir. Sonuç da onlar da sahada çalışıyor. Tabii devlet kurumları birinci planda olmak zorunda. Gerçek veri doğru planlama ve uzun süreç. Bence bunlar anahtar noktalar. Şu çok önemli hata payımız da yok. Sanki biraz da geç kalıyor gibiyiz.” (K15)

BÖLÜM V

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu çalışmanın temel problemini giriş bölümünde de ifade edildiği üzere Türkiye’de yaşayan Suriyeli mültecilerin kültürel uyum süreçleri, eğitim hayatları için sahip oldukları imkânlar ve Türkiye’de geçirmiş oldukları eğitim süreçleri oluşturmaktadır. Belirtilen temel problem alt problemler şeklinde incelenerek çalışma şekillendirilmiştir.

5.1 SURIYELİ MÜLTECİ ÖĞRENCİLERİN CİNSİYET VE SINIF SEVİYELERİNE GÖRE ASİMİLASYON, AYRIŞMA, UYUM SAĞLAMA (ENTEGRASYON), MARJİNALLEŞME (AYKIRILAŞMA) DÜZEYLERİNE İLİŞKİN SONUÇ VE TARTIŞMA

Mülteci öğrencilerin cinsiyetlerine ve sınıf düzeylerine göre Türkiye’de yaşamış oldukları kültürlenme sürecinde; asimilasyon, ayrışma, uyum sağlama (entegrasyon), ve marjinalleşme (aykırılaşıma) düzeylerine ilişkin araştırma yapılmıştır.

Yapılan araştırmanın sonucuna göre mültecilerin cinsiyetleri bakımından ayrışma ve uyum sağlama düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık ortaya çıkarken asimilasyon ve marjinalleşme (aykırılaşıma) düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre kadın mültecilerin ayrışma ve uyum sağlama (entegrasyon) düzeylerinin erkek mültecilere göre daha yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Başka bir deyişle kadın mülteciler erkek mültecilere göre daha net duygusal tavırlar içerisinde bulunmaktadır.

Araştırmaya katılan mülteci öğrencilerin sınıf düzeylerine göre asimilasyon, ayrışma, uyum sağlama (entegrasyon) ve marjinalleşme (aykırılaşıma) düzeyleri toplam puan ortalamaları arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunamamıştır

($p>0.005$). Bunun sebebi farklı yaş gruplarındaki mülteci öğrencilerin aynı sınıf seviyesinde eğitim görme ihtimali olabilir. Örneğin; 10 yaşındaki bir mülteci öğrenci ile 15 yaşındaki bir mülteci öğrenci belirlenen eğitim seviyesine göre aynı sınıfta eğitim görebilirler.

Alanyazın incelendiğinde genel olarak kadın mültecilerin çalışmamızın sonuçlarında da olduğu gibi daha net tavırlar sergilediği görülmektedir. Bir mültecinin yaşı, cinsiyeti, eğitim düzeyi, kültür seviyesi ne olursa olsun yaşamış olduğu süreçten dolayı iç dünyasında değişiklikler meydana gelmektedir (Tunç,2013). Toplumların cinsiyetleri üzerinden insanlara yüklemiş olduğu sorumluluklar vardır. İltica süreçlerinde erkekler üzerlerine yüklenen sorumlulukları yerine getirme noktasında sıkıntı yaşayabilirler. Bu sebeple kadınlar bu süreç içerisinde farklı toplumsal roller üstlenmeye başlarlar (Kandiyoti , 2013). Kadın mülteciler yaşadıkları iltica sürecinde hem toplumun kendilerine yüklemiş oldukları cinsiyetlerinden kaynaklı sorumluluklarla hem de iltica sürecinin barındırdığı sorunlarla baş etmek durumunda kalmaktadırlar (Sam, 2006). Toplumların kişilere yüklemiş olduğu cinsiyet rolleri bireylerin kişilik, kimlik, kendini tanımlama ve hayata karşı bakış açılarını şekillendirmesinin yanında iltica sürecini ve iltica edilen ülkedeki yaşam sürecini de etkilemektedir (Parrado ve Flippen, 2005). Dolayısıyla kadın mültecilerin geldikleri ülkelerde yeni bir hayat kurarken uyum sağlama ve ayrışma durumları erkeklere nazaran daha farklı gözlemlenebilir.

Yaman (2002), kadınlar için iltica sürecinin yer değişikliği ve aile reisliğini üstlenmek gibi yeni rol ve sorumluluklardan dolayı erkeklere nazaran daha zor olduğunu belirtmiştir. Ancak Warfa ve arkadaşları (2012) mültecilerin iltica öncesi süreç ile iltica sonrası süreç arasında farklı beklentiler ve durumlarla karşılaştıklarını söylemişlerdir. Yeni duruma göre erkekler sosyal statülerini kaybederken kadınlar erkeklerin rollerinden bir kısmını da üstlenmektedirler. Bu değişkenlik erkekleri olumsuz etkilerken kadınların birçoğunda olumlu etkiler ortaya çıkarmaktadır.

Erdoğan (2014), kadınların erkeklere nazaran belirsizlik ortamını sevmediklerinden dolayı kendilerine iyi bir gelecek kurabileceklerine inandıkları ülkelerde kalıcı olarak yerleşmeyi tercih ettiklerini, belli bir ülkede belli bir süre yaşadktan ve belli bir düzen kurarak çocuklarını eğitim hayatına dâhil ettikten sonra yeni ortama uyum sağlayarak ülkelere geri dönmeyi düşünmediklerini belirtmiştir. Renner ve Salem (2009) kadınların erkeklere göre daha fazla duygusal patlama ve duygusal kırılma

gösterdiğini tespit etmiştir. Bununla birlikte çalışmamızda da ortaya çıktığı gibi erkekler kadınlara göre daha tutucu davrandıkları da Renner ve Salem (2009)'ın çalışmasının başka bir sonucudur.

Barın (2015)'in ve Balcılar (2016)'in yapmış olduğu çalışmaya göre Suriye'den Türkiye'ye gelen mültecilerin %75 den fazlası korunmaya muhtaç çocuk ve kadınlardır. Bu mültecilerin %50'sini 18-59 yaş aralığındaki yetişkin kadınlar oluşturmaktadır. Türkiye'ye gelen bu mülteci kadınların kendi ülkelerinde yaşamış oldukları çevreden ve öz kültürlerine ait toplumsal değerlerden ayrılarak yaşamış oldukları uyum süreci fiziksel yer değiştirmenin ardından uzun yıllar devam etmektedir.

Şiddet, baskı ve savaş gibi olumsuz koşulların hüküm sürdüğü bölgelerden başka bir ülkeye sığınan kişiler genellikle uyum sürecini olumsuz etkileyen yerlerde kalmaktadırlar (Rousseau ve Drapeau, 2004). Suriyeli mülteci kadınların bir kısmı kamplarda yaşarken büyük bir çoğunluğu kamp dışında yaşamlarını sürdürmektedir. Suriyeli mülteci kadınların yüzde 42'sinin ekonomik şartlar nedeniyle, yüzde 27'sinin ise güvenlik kaygıları nedeni ile kampları tercih ettikleri belirlenmiştir. Kamp dışında yaşamak isteyip istemedikleri sorulduğunda yüzde 54'ü evet yanıtını vermektedir (AFAD, 2014).

Kamp dışında yaşayan Suriyeli mültecilerin yarısından fazlası çocuktur ve bu duruma göre sağlıklı bir toplumsal uyum için dil sorunu ve eğitim imkânlarının üzerine özellikle düşülmesi gerekmektedir (Koç, 2015). Mülteci çocukların eğitim almak için başvurduğu okulların bazıları çeşitli sebepler öne sürerek çocukları almak istememekte, okullara devam eden çocuklar ise özellikle dil sorunundan kaynaklı olarak arkadaşları ve öğretmenleri ile iletişim kuramamakta dolayısıyla ciddi bir uyum sıkıntısı ile karşı karşıya kalmaktadırlar (Beter, 2006). Suriyeli mültecilerin uyum sorunları üzerine Akalın (2016)'ın yapmış olduğu çalışmanın sonuçlarına göre iltica sürecinden sonra karşılaşılan en önemli sorunlar uyum ve dil sorunlarıdır. Sürüel (2008), mülteci çocukların okula devamının sağlanmasının diğer sorunlarını bir nebze de olsa hafifletebileceğini iddia etmiş ve bunun sebebinin de eğitim hayatının mülteciler için hayata tutunma vesilesi olduğu şeklinde açıklamıştır.

Mültecilerin ve özellikle çocukların toplumsal ve kültürel uyum sorunları yaşadığı, saldırgan içe kapanık ve şiddet eğilimli tutumlar içerisinde olabildiği görülmektedir

(Nar, 2008). İltica edilen bölgedeki halkın mültecilere önyargı ile bakması ve dil sorunu mültecilerin toplumsal uyum sürecini olumsuz yönde etkilemektedir (Akalin, 2016).

Mülteciler gerek ülkelerinden ayrılmadan önce yaşamış oldukları olumsuz koşullar gerekse iltica sürecinde yaşamış oldukları travmalar ile birlikte geldikleri ülkede sosyal anlamda uyum sorunları yaşamaları kültürel olarak uyum sağlamalarını güçleştirmektedir (Angel ve ark., 2001). Mülteciler ülkelerinde sahip oldukları şartları ve geride bıraktıkları düzenli hayatlarını özlemekte dolayısıyla gelinen ülkenin şartlarına ve topluma uyum sağlama noktasında sıkıntılar yaşamaktadırlar (Buz, 2008). Porter ve Haslam (2005), göç sonrası sosyal ilişkilerin önemine vurgu yaparak gerekli görülen durumlarda önleme-müdahale çalışmalarının yapılması gerektiğini belirtmişlerdir. Hodes (2000)'in yapmış olduğu çalışmaya göre iltica süreci sonucunda ulaşılan ev sahibi ülkede, mültecilerde davranış problemleri, yetersiz öz düzenleme becerileri ve düşük benlik saygısı görülebilmektedir. Apak (2014)'e göre mülteciler iltica ettikleri ülkelerde kendilerini topluma kabul ettirmeye çalışmaktadır. Bu uyum sürecinde ekonomik zorluklar ve kültürel farklılıkların payı büyüktür. Güler (2012)'in yapmış olduğu çalışmaya göre özellikle çocuklar yaşadığı durumun farkına bile varamamakta ve farklı kültürler ile bir arada yaşamaya çalışırken hem aile içerisinde hem de toplumsal anlamda uyum sorunları yaşamaktadır. Aynı zamanda mültecilerin gelmiş oldukları bölgede yaşayan ev sahibi halkın tutumları da büyük önem taşımaktadır (Deniz ve Etlan, 2009).

Alanyazının incelenmesi sonucunda çeşitli kaynaklarda cinsiyet bakımından farklı sonuçlar elde edilmiştir. Cinsiyetin etkili olmasında kadınların daha duygusal olmasından kaynaklandığı düşünülebilir. Sonuç olarak İltica süreci kadınlar için erkeklere göre daha zorlu geçse de kadınların iltica ettikleri toplumlara uyum sağlamaları daha kolay olmaktadır. Kadınların annelik içgüdüleri ve ailelerini bir arada tutma çabası uyum süreçlerini kolaylaştırıcı etmenler olarak belirtilebilir.

5.2 TÜRK ÖĞRENCİLERİN CİNSİYET VE SINIF SEVİYELERİNE GÖRE MÜLTECİLERİ KABULLENME, AYRIŞMA, UYUM SAĞLAMA, DIŞLAMA DÜZEYLERİNE İLİŞKİN SONUÇ VE TARTIŞMA

Türk öğrencilerin cinsiyetlerine ve sınıf düzeylerine göre Türkiye’de yaşamış oldukları kültürlenme sürecinde; kabullenme, ayrışma, uyum sağlama ve dışlama düzeylerine ilişkin araştırma yapılmıştır.

Araştırmaya katılan Türk öğrencilerin cinsiyetlerine göre mültecileri kabullenme, ayrışma, uyum sağlama (entegrasyon) ve dışlama düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Elde edilen sonuçlara göre kadınların kabullenme, ayrışma ve uyum sağlama(entegrasyon) düzeyleri erkeklere göre daha yüksek bulunurken erkeklerin mültecileri dışlama düzeylerinin kadınlara göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Araştırmaya katılan Türk öğrencilerin sınıf düzeylerine göre mülteci öğrencileri kabullenme, ayrışma ve uyum sağlama (entegrasyon) düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Sonuçlar incelendiğinde sınıf seviyesi yükseldikçe kabullenme, ayrışma ve uyum sağlama(entegrasyon) düzeylerinin de arttığı gözlemlenmiştir. Araştırmaya katılan Türk öğrencilerin sınıf düzeyleri ile mülteci öğrencileri dışlama düzeyleri toplam puan ortalamaları karşılaştırıldığında arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır.

Alanyazın incelendiğinde yapılan çalışmanın sonuçlarıyla benzer sonuçlar göze çarpmaktadır. Erdoğan (2015) ve Karasu (2016) tarafından yapılan çalışmalara göre Türkiye’de özellikle Suriye’den göçün başladığı ilk yıllarda insanların bu durumu komşuluk, zor durumda olana yardım etme, din kardeşliği gibi temel değerler çerçevesinde değerlendirdiği ve Suriyeli mültecilere yönelik olumlu bir tutum içinde olduğu görülmektedir. Bununla birlikte Kaypak ve Bimay (2016) çalışmaları da dikkate alındığında Suriyeli mültecilerin Türkiye’de kalış süresinin uzaması, istihdam ve iş noktasında yaşanmaya başlayan sıkıntılar, çevre kirliliği ve salgın hastalıklar, ev fiyatları ve kiralardaki artışlar, mültecilere vatandaşlık verilmesi konusunun gündeme gelmesi ve bu bağlamda toplumun huzur ve düzeninin bozulma endişesi Suriyeli mültecilere bakış açısını olumsuz yönde etkilemeye başlamıştır. Bu sebeplerden dolayı Türk toplumunun mülteciler ile arasına mesafe koymaya

başlamıştır. Koyuncu (2014), toplumda Suriyelilerin hırsızlık, fuhuş, gasp ve kamu malına zarar verme suçlarını yaygın olarak işlediklerine dair bir kanı oluşmuştur.

Ülkemizde mültecilerden bahsederken misafir kavramı sıklıkla kullanılmaktadır. Bu kavram toplumsal kabul ve uyum bakımından oldukça önemli olmakla beraber iki farklı şekilde yorumlanabilir. Bu kavramla birlikte mültecilere yaşamış oldukları zorluklardan dolayı olumlu bakış açıları geliştirilmesi sonucuna ulaşılabileceği gibi bir misafirin haklarından öteye hak sahibi olamayacakları ve inisiyatifin ev sahibinde olduğu şeklinde bir sonuca da ulaşılabilir (Erdoğan, 2015).

Mültecilerin iltica ettikleri toplumun kültürüne ve sosyal hayatına kendi kültürlerini muhafaza ederek uyum sağlaması, ev sahibi toplumun ise sağlıklı bir uyum sürecinin gerçekleşebilmesi için uygun şartları oluşturması gerekmektedir. Aksi takdirde çok dilli ve kültürlü bir toplum oluşur ve bu da karmaşaya sebep olur. Toplumsal uyum ile gerçekleşecek bir bütünleşme ne sadece mültecilerin ne de sadece ev sahibi toplumun görevidir. Bu konuda tüm taraflar üzerlerine düşen sorumluluğu yerine getirmelidir. Bu sayede mültecilerde öz saygı düzeyi yükselecek ve sosyo-kültürel uyum süreçleri de kolaylaşacaktır (Yavuz, 2013). Bununla birlikte Suriyeli mülteciler halkın geneli tarafından savaştan kaçan ve zor durumda olan insanlar olarak görülmekte ancak “bizden birileri” olarak da sayılmamaktadırlar (Erdoğan, 2014).

5.3 GEÇİCİ EĞİTİM MERKEZİ MÜDÜRLERİNİN TÜRKİYE’DE YAŞAYAN MÜLTECİ ÖĞRENCİLERİN KÜLTÜRLENME SÜREÇLERİ VE EĞİTİM HAYATLARI BAĞLAMINDA GELECEK HEDEFLERİNE YÖNELİK GÖRÜŞLERİNE İLİŞKİN SONUÇ VE TARTIŞMA

Çalışmaya konu olan beşinci alt problemde Türkiye’de Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde faaliyet gösteren geçici eğitim merkezi müdürlerinin mülteci öğrencilerin eğitim süreçleri ve bu süreçlerin planlanması hakkındaki görüşleri araştırılmıştır.

Bu çalışmada görüşme yapılan geçici eğitim merkezi müdürlerinin kurumları bünyesinde eğitim gören mülteci öğrencilerin; Türkiye’ye iltica ettikten sonraki uyum sorunları hakkındaki görüşlerine, Türk okullarında Türk öğrencilerle ve geçici eğitim merkezlerinde sadece mülteci öğrencilerle birlikte eğitim almaları hususundaki görüşlerine, kurumları bünyesinde eğitim gören öğrenciler ile ilgili

gelecek hedefleri hakkındaki görüşlerine, örgün eğitim dışında kalan mülteciler hakkındaki görüşlerine ve Türkiye Cumhuriyeti'nin mülteciler konusunda uygulaması gereken eğitim politikası hususundaki görüşlerine yer verilmiştir.

Çalışma sonucunda elde edilen sonuçlara göre;

Katılımcılar tarafından mülteci öğrencilerin başat sorununun dil olduğu belirtilmiştir. Bu sorunu sırasıyla kültürel sorunlar, işsizlik ve geçim sıkıntısı, sosyal hayatta yaşanan sorunlar takip etmiştir. Mültecilerin dil sorunu çözülmeyen diğer sorunlar ile ilgili kendilerine ulaşamadığı dolayısıyla hepsinden önce mültecilerin Türkçeyi etkili ve verimli bir biçimde kullanmalarının sağlanması gerektiği vurgulanmıştır.

Mültecilerin kültürel kimlik karmaşası yaşadıkları, bu sorunun hem kendi kültürlerini koruma hem de Türk kültürüne uyum sağlama noktasında çözülebilmesi için teorik olarak planlanan etkinliklerden ziyade hayatın içinde ve mültecilerin yaşantılarına dokunabilecek çözüm yolları geliştirilmesi gerektiği fikri ön plana çıkmıştır. Kültürel uyum planlarının dil eğitimleri ile ilişkilendirilmesi gerektiği fikri ayrıca vurgulanmıştır.

Mültecilerin neredeyse tümünün işsizlik ve geçim sıkıntılarıyla karşı karşıya oldukları belirtilmiştir. Ailelerin yaşamış olduğu maddi sıkıntılar eğitim çağındaki çocukları çalışmaya zorlamakta ve okula devam etmelerine engel olmaktadır.

Katılımcılar mülteci öğrencilerin Türk okullarında Türk öğrencilerle birlikte örgün eğitime dahil edilmeden önce ön kurslarla mülteci öğrencilerin dil sorunları kesinlikle çözülmesi gerektiğini belirtmiştir. Aksi takdirde hem akademik başarı hem de uyum sorunları olumsuz yönde etkilenmektedir.

Ara sınıflarda Türk okullarına başlayan öğrencilerin birinci sınıftan itibaren Türk öğrencilerle birlikte eğitim gören mülteci öğrencilere göre daha fazla sorun yaşadığı gözlemlenmiştir. Aynı şekilde sadece Suriyeli öğrencilerin eğitim gördüğü herhangi bir kuruma başlamadan direkt Türk öğrenciler ile aynı ortamda eğitim görmeye başlayan öğrencilerin nispeten daha az sorun yaşadığı gözlemlenmiştir.

Son zamanlarda Türkiye'ye iltica etmiş veya Türkiye'de doğmuş mülteci öğrencilerin eski öğrencilere nazaran daha başarılı oldukları ve hem akademik anlamda hem de dil ve uyum sorunları noktasında daha az sorun yaşadığı belirtilmiştir.

Türk okullarında Türk ve mülteci öğrenciler arasında ortaya çıkan karşılıklı ırkçılık söylemleri her iki grubu da olumsuz etkilemektedir.

Mülteci ailelerin bir kısmı çocuklarının asimile olmaları ihtimali dolayısıyla Türk öğrenciler ile aynı kurumlarda eğitim almalarına soğuk bakmaktadır.

Mülteci öğrencilerin akademik başarılarının düşük olması ve okullarda bazı sıkıntılara sebep olmaları bazı okul yöneticileri tarafından mülteci öğrencilerin istenmemesine sebep olmaktadır.

Geçici eğitim merkezlerinde eğitimine devam eden mülteci öğrencilerin akademik başarıları göz önünde bulundurularak üniversitelere yönlendirilmeleri, üniversite eğitimi için uygun olmayanları yetenekleri ve birikimleri doğrultusunda mesleklere yönlendirilmeleri, üstün yetenekli ve özel eğitime muhtaç öğrencilerin belirlenerek kendilerine uygun eğitime tabi tutulmaları fikri ön plana çıkmıştır.

Örgün eğitim dışında kalan eğitim çağındaki mültecilerin tümünün bir şekilde eğitime dahil edilmeleri gerekliliği vurgulanmıştır. Bu konuda halk eğitim merkezlerinin önemi üzerinde durulmuş ve yaygın eğitim imkânlarının da kullanılabilmesi fikri ortaya çıkmıştır. Özellikle dil eğitiminin üzerinde durulmuş ve ailelerin çocuklarını eğitime dâhil etmeleri konusunda ikna edilmesi gerektiği söylenmiştir.

Katılımcılar devletin mülteci öğrencilerin eğitim alabilmesi için yukarıda da zikredilen sorunlara çözüm bulması gerektiği, sahadan gerçekçi veriler toplanarak uzun soluklu eğitim planlamalarının yapılması ve mülteci öğrencilere güven hissi verilmesi gerektiğini vurgulamışlardır.

Alanyazın incelendiğinde çalışmaya katılan geçici eğitim merkezi müdürlerinin fikirlerini destekleyen ve bu yönde öneriler sunan çalışmalar göze çarpmaktadır.

Apak (2014) Suriyeli mültecilerin yaşadıkları en temel sorunların başında dil problemi gelmektedir. Mülteci aileler ve çocukları kendilerine tanınan eğitim olanaklarını ve ev sahibi ülkenin dilini bilmedikleri için mülteci çocukların eğitime katılması sürecinde sıkıntılar yaşanmaktadır (Döner,2016).

Polat (2012) dil sorunu çözülmeyen mülteci çocukların sağlıklı iletişim kuramadıklarını ifade etmiştir. Yılmaz (2015) mülteci öğrencilerin arkadaşları ve öğretmenleri ile iletişim kurarken aradaki en büyük sıkıntılardan birisinin dil sorunu

olduğunu belirtmiştir. Uzun ve Bütün (2016) sınıf ortamında derslerin işlevsel bir şekilde işlenebilmesi için öncelikle mülteci öğrencilerin dil sorunlarının çözülmesi gerektiğini vurgulamıştır. Eğitim kurumlarında kullanılan dil ile evde kullanılan anadilin farklı olması sosyal sorunlara sebep olabilmektedir. Ayrıca çocuk kullanılan dili bilmediği için düşünme yetisi sınırlanmakta ve akademik olarak da başarısız olmaktadır. Çevresine karşı kendini ifade etme sorunu ile de yüz yüze gelmektedir (Han, 2010).

Dil sorunu okullarda mülteci çocukların diğer çocuklardan ayrışmalarına ve yalnız kalmalarına dolayısıyla kendilerini ifade edememeleri sebebi ile içlerine kapanmalarına ve saldırgan tutumlar içerisine girmelerine sebep olabilmektedir (Yohani, 2010). Kirmayer ve arkadaşları (2011) mülteci çocukların iltica süreci sonrasında yaşadıkları stres kaynaklarının en önemlilerinden birisini yeni bir dilde eğitim almak olarak belirlemişlerdir.

Türkiye’de yaşamlarını sürdüren Suriyeli mülteciler için Türkçe bilmek iş ve eğitim hayatlarına devam edebilmeleri için çok önemli bir araçtır (Seydi, 2014). AFAD (2013)’ın Suriyeli mülteciler üzerine yapmış olduğu bir saha araştırmasına göre katılımcıların %81,6’sı dil sorunu yaşamaktadır ve bu sorun mültecilerin en önemli sorunudur. Çalışmaya katılan mültecilerin %87’si Türkçe öğrenmek istediklerini belirtmişlerdir. Yine aynı çalışmanın sonuçlarına göre Suriyelilerin %58’i yalnızca Suriyelilerle görüşmektedir. Bu oranın yüksek çıkmasında da yine dil sorunu ön plandadır. Bununla paralel olarak AFAD (2014)’ın yapmış olduğu bir çalışmaya göre Suriyeli kadınların Türkçe öğrenme isteklerine bakıldığında bu oranın kamp dışında daha yüksek olduğu çünkü kamp içinde yaşayanların aynı dili konuşmasından dolayı Türkçe öğrenme ihtiyacının önemli ölçüde hissedilmediği gözlemlenmektedir. Akkaya (2013)’ün yapmış olduğu araştırmaya göre Türkçe eğitimi verilen mültecilerin %96,2’si olumlu dönütler verirken sadece %3,8’i olumsuz dönüt vermiştir. Bu araştırma ile dil eğitiminin önemi bir kez daha ortaya konulmuştur.

Suriye iç savaşı öncesindeki veriler incelendiğinde Suriye diğer Arap ülkelerine nazaran yüksek bir eğitim seviyesine sahiptir. 10 yaş üzeri nüfusun %76,9’u okuryazardır. Bu oran erkek nüfusta % 89,7 kadın nüfusta ise % 64 olarak belirlenmiştir (Paksoy ve Karadeniz, 2016). Güncel verilere bakıldığında ülkemizde 1.490.033 Suriyeli mülteci çocuk bulunmaktadır ve okula kayıtlı öğrenci sayısı 325.000’dir (UNICEF, 2016). Ayrıca Suriyeli mültecilerin gelmeye başladığı tarihten

itibaren ülkemizde 230.000 bebek dünyaya gelmiştir (Erdoğan, 2017). Çocuk ve gençler Suriye’de yaşanan iç savaştan en çok etkilenen kesimlerin başında gelmektedir. Ülke içerisindeki elverişsiz koşullar sebebi ile savaş başladığından bu yana iltica sürecinden önce dahi Suriye’de birçok okul kapanmış dolayısıyla çocuklar eğitim hayatından uzak kalmışlardır. Türkiye’ye gelmeden önce geçen bu süre ile birlikte mülteci sayısının ve Türkiye’de kalış süresinin öngörülenden çok daha fazla olması Türkiye’de mültecilere yönelik eğitim ihtiyacının önemini arttırmıştır(Seydi, 2014).

Suriyeli öğrencileri barındıran eğitim kurumları başta olmak üzere tüm eğitim kurumlarında farkındalık eğitimi verilmesi açık bir ihtiyaç olarak görülmektedir. Bu eğitimler ile birlikte toplumda bulunan ön yargı, hoşgörüsüzlük ve olumsuz bakış açılarının önlenmesine katkı sağlanarak toplumsal uyum sürecine katkı sağlanabilir. Eğitim çağındaki Suriyeli mülteciler için burs olanakları geliştirilmeli, bu ve benzeri yollarla çocukların işçi ve dilenci olarak çalıştırılması ve erken yaşta evlendirilmelerinin önüne geçilmesine katkı sağlanmalıdır. Çocukların eğitim imkânlarından faydalanabilmesi için bu konudaki bilimsel çalışmalar desteklenmelidir (Emin, 2016).

Gerek devletin gerekse sivil toplum kuruluşlarının göstermiş olduğu çabalara rağmen mülteci çocukların eğitim süreçleri ile alakalı birçok sorun yaşanmaktadır. Apak (2015)’in yapmış olduğu çalışmaya göre Suriyeli mülteci ebeveynler çocuklarının eğitim alamaması ve okula devam edememesinden dolayı endişe duymaktadırlar. Bununla birlikte okullar genellikle mültecilerin uyum sürecinde gruplaşma gerilimlerinin yaşandığı ve mülteci öğrencilerin çeşitli düzeylerde dışlanma ve ayrımcılığa maruz kaldıkları yerler olmaktadır (Baker, Varma, Tanaka, Sticks ve Stones, 2001). Ayrıca, devletin kendi bünyesinde kurmuş olduğu geçici eğitim merkezleri, Türk okullarında eğitim alma imkânı ve Suriyeli girişimciler tarafından kurulan özel okullara rağmen mülteci aileler ekonomik sebeplerden dolayı çocuklarının çalışmasını istemekte, çocuklar da yaşamış oldukları travmalar ve uzun süre okuldan ayrı kalmaları sebebi ile okula devam etmek istememektedirler. Bu çocukların çoğu çeşitli istismarlara maruz kalmış, aile ve akrabalarının görmüş olduğu şiddete ve ölümlerine tanık olmuşlardır (Yakmaz, 2014). Bu sebeplerden dolayı mülteci çocukların büyük bir çoğunluğu eğitim hayatlarına devam edememektedirler (Erdoğan,2015). Ancak İçli (1999), yapmış olduğu çalışmada

mülteci ailelerin çocukları için iyi bir eğitim hayatı hedefledikleri ve çocuklarının okula devamını önemsedikleri sonucuna ulaşmıştır.

UNICEF (2014) verileri dikkate alındığında dünyadaki çocukların %15'i eğitimlerine engel olacak ve gelişimlerini olumsuz etkileyecek çeşitli işlerde çalıştırılmaktadır. Karakaş ve Çevik (2016)'in vurguladığı rakamlara göre ise dünya genelinde 5-17 yaş grubunda 168 milyon çocuk çalışmakta ve çalışan çocuk nüfusunun %44'ünü 5-11 yaş grubu oluşturmaktadır. Çocukların eğitim hayatına dâhil olmak yerine çalışmak zorunda kalması yoksulluk döngüsünü de sürekli devam eder bir hale getirmektedir. İstanbul Bilgi Üniversitesi Çocuk Çalışmaları Birimi (2015)'in yapmış olduğu bir çalışmada okula devam etmeyen mülteci çocukların istismar ve kötü muamele riskiyle daha fazla karşı karşıya olduğu ve gelişimlerinin olumsuz yönde etkilendiği belirtilmiştir.

Özer ve Şirin (2013) tarafından yapılan çalışmaya göre Türkiye'deki kamplarda kalan Suriyeli çocukların % 49'unun depresyon ölçeğinden yüksek, % 36'sının ise klinik düzeyde depresyon puanı aldıkları, % 12,7 - 25,8'inin baş ağrısı, karın ağrısı, ellerde, kollarda ağrı gibi psikosomatik sorunlar yaşadıkları görülmüştür. Karasu(2016)'nın yapmış olduğu çalışmaya göre barınma beslenme ve toplumsal dışlanma ve buna bağlı olarak çocukların okula devam etmemesi de mültecilerin eğitimleri önündeki engeller arasındadır. Seydi (2014), yapmış olduğu çalışmasında özellikle kampların dışında kalan mültecilere yönelik eğitim faaliyetlerinin istenen ilerlemenin sağlanamadığını vurgulamıştır. Aynı çalışmasında eğitimin mülteciler için aynı zamanda bir korunma yöntemi olduğunu, eğer gerekli şartlar sağlanamazsa eğitimden mahrum kalacak mülteci çocukların gelecekte hem kendileri hem de yaşadıkları toplum için sıkıntılara sebep olabileceklerini belirtmiştir. Dolayısıyla bu alanda yapılacak akademik ve bilimsel çalışmalar ciddi manada desteklenmelidir.

Emin(2016) ve Sakız(2016) eğitim alan mülteci öğrencilerin dil sorunu başta olmak üzere bir takım sorunlar yaşadığını belirtmişlerdir. Yine aynı çalışmalar ile mülteci öğrencilerin Türk okullarında eğitim görmelerinin bu okullarda da bazı sıkıntılara yol açtığı belirlenmiştir. Özellikle son yıllarda artan mülteci sayısı ile birlikte Türk okullarına devam eden mülteci öğrenci sayısındaki artış okulların düzenini ve işleyişini bozmakta, öğrenciler arasında sıkıntılara sebep olmakta ve bazı kurum idarecileri ve öğretmenlerin mülteci öğrencilerin okullarında eğitime devam etmesine olumlu bakmadığı görülmektedir (Sakız, 2016). Yaşanan kitlesel iltica hareketleri ile

birlikte ev sahibi ülkelerde hem mülteciler hem de yerel halk açısından eğitim sistemini, öğrencileri ve öğretmenleri olumsuz etkilemektedir. Okulların fiziki olarak yetersiz kalması, sınıflara kapasitesinden fazla öğrenci alınmak zorunda kalınması, eğitim süreleri, yetersiz öğretmen ve öğretim elemanı sayısı ve mültecilerin ülke içerisindeki dengesiz dağılımı bir takım sorunlara sebep olmaktadır (Şahin, 2012).

Öğretmenler mülteci öğrencilerine gerek akademik gerekse psikolojik açıdan destek vermek isteseler de dil problemi ile karşı karşıya kalabilmektedir. Bununla birlikte mülteci öğrencilerin anadillerinde dahi okuryazarlık oranı düşük ve eğitimleri kesintiye uğradığı için akademik seviyeleri de çok aşağıdadır. Dolayısıyla bu öğrenciler ile verimli çalışmalar yapabilmek öğretmenler açısından da çok zor bir duruma dönüşmektedir (Miller, 2009). Bununla birlikte özellikle temel ihtiyaçları giderilemeyen mülteci öğrencilerin sınıf ortamında dışlandıkları, ailelerin çocuklarının mülteci öğrenciler ile aynı ortamda eğitim görmelerini istemedikleri, öğretmenlerin de mülteci öğrencileri kendi öğrencileri gibi benimsemedikleri ortaya çıkmıştır. (Mercan ve Bütün,2016). Öğretmen adayları arasında yapılan bir çalışmaya göre mültecilerin dilencilik yapmaları, çevreyi kirletmeleri, aşırı nüfusa sahip olmaları ve Türkiye'ye yük oldukları gibi gerekçelerle öğretmen adaylarının Suriyeli mültecilere karşı olumsuz tutumlar içerisinde olduğu belirlenmiştir (Kara, Yiğit ve Ağırman, 2016; Topkaya ve Akdağ, 2016). Topkaya ve Akdağ (2016) tarafından yapılan çalışmanın diğer bir sonucu ise öğretmen adaylarının %55'inin mülteciler ile aynı mahallede dahi yaşamak istemediklerini ortaya koymuştur. Bu durum mülteci öğrencilerin okula uyum süreçlerine etkisi bakımından dikkatle göz önüne alınmalıdır. Bununla birlikte Sleeter (2001), bazı öğretmenlerin hem mülteci öğrencilere hem de ailelerine destek vermeye çalışırken bazı öğretmenlerin ise mültecilerin iltica sürecinde yaşadıklarını görmezden geldiği ve onların bu özel durumlarını dikkate alma noktasında isteksiz olduğunu gözlemlemiştir. Ancak şu gerçek unutulmamalıdır ki öğretmenler mülteci öğrencilerin dil, kültür ve uyum süreçleri ile birlikte mülteci öğrencilerin topluma kazandırılmasında çok önemli bir role sahiptirler (Şeker ve Aslan, 2015). Karaca ve Doğan (2014)'a göre öğretmenler de tıpkı mülteci öğrenciler gibi uyum sorunları yaşarlar ve bu sorunlarla baş edebilmek için eğitim almaları gerekmektedir.

5.4 ÖNERİLER

5.4.1 Araştırma Sonuçlarına Dayalı Öneriler

Türkiye’de yaşayan mülteci öğrencilerin ve Türk öğrencilerin karşılıklı olarak karşılaşmış oldukları uyum sorunlarının cinsiyet ve sınıf düzeyi açısından incelenmesi ve geçici eğitim merkezi müdürlerinin mülteci öğrencilerin eğitim durumları hakkındaki fikirlerine yer verilen bu çalışmada elde edilen bulgular ve bu doğrultuda yapılan tartışmalar dikkate alınarak aşağıdaki sonuçlara ulaşılmış ve önerilere yer verilmiştir.

1. Etnik Kültürleşme Ölçeğinin Türkçeye ve Türk kültürüne uyumu güvenilirlik ve geçerlik değerleri açısından uygun bulunmuştur.
2. Mülteci öğrenciler Türk okullarına başlamadan önce dil eğitimine tabi tutulmalıdır.
3. Mülteci öğrencilerin eğitim hayatlarına devam edebilmeleri için aileler ile iletişim kurulmalı ve çocukların üzerindeki eğitim hayatı dışındaki sorumluluklar asgari düzeye indirilmelidir.
4. Toplumsal ve kültürel uyum sürecinin sağlıklı tamamlanabilmesi için mülteci öğrencilere ve ailelerine herhangi bir asimilasyon hedefi güdülmeyen noktasında güven hissi verilmelidir.
5. Mülteci öğrenciler ve aileleri eğitim gerekliliği konusunda ikna edilmelidir.
6. Türkiye’de eğitim görecektür tüm mülteci çocuklar kayıt altına alınmalı notları, okula devamları ve gelişimleri gerçekçi bir şekilde takip edilmelidir.
7. İlgili tüm bakanlıkların işbirliği içerisinde ve sahadan sürekli güncel ve gerçekçi veriler toplanarak mültecilere yönelik uzun soluklu ve verimli bir eğitim programı hazırlanmalıdır.

5.4.2 İleride Yapılabilecek Araştırmalara Yönelik Öneriler

Araştırmanın sonuçlarından yola çıkarak yapılacak uygulamalara, şu önerilerde bulunulabilir:

1. Mülteci kamplarında ve kamp dışında yaşamını sürdüren mülteciler arasındaki uyum düzeyleri ve eğitime katılım oranlarına ilişkin çalışmalar yapılabilir.
2. Türkiye’de dünyaya gelmiş mülteci çocuklar ile kendi ülkelerinde dünyaya gelmiş mülteci çocuklar arasındaki uyum düzeyleri ve eğitim durumlarına ilişkin çalışmalar yapılabilir.
3. Geçici eğitim merkezlerinde eğitim gören ve Türk okullarında eğitim gören Suriyeli mülteci öğrenciler arasındaki Türk toplumuna uyum düzeyleri ve eğitim durumlarına ilişkin araştırmalar yapılabilir.
4. Mülteci öğrencilerin Türkiye’de geçirmiş oldukları eğitim süreçleri boyunca göstermiş oldukları gelişmeler incelenebilir.
5. Mülteci öğrencilerin başarı durumlarını etkileyen faktörler incelenebilir.
6. Eğitim hayatına devam etmek istemeyen mültecilerin okuldan ayrılma sebepleri üzerine çalışmalar yapılabilir.
7. Öğretmenlerin mülteci öğrencilerin uyum sorunları ve eğitim durumlarına ilişkin görüşlerini inceleyen çalışmalar yapılabilir.

KAYNAKÇA

- AFAD (2013). *Türkiye'deki Suriyeli Sığınmacılar 2013 Saha Araştırması Sonuçları*, AFAD Yayını, Ankara.
- AFAD (2016). *Suriye raporları. T.C. Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı*. <https://www.afad.gov.tr/tr/2376/Suriye-Raporlari>. 15/05/2018 tarihinde erişildi.
- AFAD, (2014). *Suriye'den Türkiye'ye Nüfus Hareketleri, Kardeş Topraklarındaki Misafirlik*. <https://www.afad.gov.tr/Dokuman/TR/79-20140529153928-suriye'den-turkiye'ye-nufus-hareketleri,-kardestopraklarindaki-misafirlik,-2014.pdf>, 30/08/2014.
- Akalın, A. T. (2016). *Türkiye'ye Gelen Suriyeli Göçmen Çocukların Eğitim Sorunları*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Akıncı B. , Nergiz H. , Gedik A. (2015). Uyum Süreci Üzerine Bir Değerlendirme: Göç ve Toplumsal Kabul. *Göç Araştırmaları Dergisi The Journal of Migration Studies* 1 (2), 58-83
- Akkaya, A. (2013). Suriyeli Mültecilerin Türkçe Algıları. *EKEV Akademi Dergisi*, 17(56), 179 - 190.
- Akkoyunlu Ertan, K , Ertan, B . (2017). Türkiye'nin Göç Politikası. İktisat ve Sosyal Bilimlerde Güncel Araştırmalar, 1 (2), 7-39. <http://dergipark.gov.tr/conress/issue/35835/401581>
- Aksakal İ. (2017). Suriyeli Mülteci Öğrencilerin Türk Eğitim Sistemine Ve Sınıf Ortamına Uyum Sorunları (Kars İli Örneği). *TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi* 9 (36), 669-976
- Aksoy, Z. (2012), Uluslararası Göç ve Kültürlerarası İletişim, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt 5, Sayı 20, 292-303.
- Aksoy, Z. (2012), Uluslararası Göç ve Kültürlerarası İletişim, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt 5, Sayı 20, 292-303.
- Anderson, A. (2004). Issues of migration. In R. H. a. D. Moore (Ed.), *Educational Interventions for Refugee Children*. London and New York: Routledge

Falmer.

- Anderson, A., Hamilton, R., Moore, D., Loewen, S. & Frater-Mathieson, K. (2004). *Education of Refugee Children: Theoretical Perspectives and Best Practice*. In Hamilton, R. & Moore
- Angel, B., Hjern, A. ve Ingleby, D. (2001). Effects of War and Organized Violence on Children: A Study of Bosnian Refugees in Sweden. *American Journal of Orthopsychiatry*, 71(1), 4-15.
- Apak, H. (2014). *Suriyeli Göçmenlerin Kente Uyumları: Mardin örneği*. *Mukaddime*, 5(2), 53-70.
- Apak, H. (2015). Suriyeli Göçmenlerin Gelecek Beklentileri: Mardin Örneği. *Birey ve Toplum*, 5, 125-142.
- Ascher, C. (1989). Southeast Asian Adolescents: Identity and Adjustment. Clearinghouse on Urban Education Retrieved November 21, 2002, from http://www.ed.gov/databases/ERIC_Digests/ed306329.html. 13/03/2018 tarihinde erişildi.
- Attah-Poku, A. (1996). *The Socio-Cultural Adjustment Question: The Role of Ghanaian Immigrant Ethnic Associations in America*. Hants: Avebury.
- Axelson, J.A. (1993). *Counseling and Development in a Multicultural Society* (2nd ed.). California: Brooks/ Cole.
- Bačakova, M. (2011). Developing inclusive educational practices for refugee children in the Czech Republic. *Intercultural Education*, 22(2), 163–175. doi:10.1080/14675986.2011.567073
- Baker, C., Varma, M. ve Tanaka, C. (2001). Sticks and Stones: Racism as Experienced by Adolescents in New Brunswick. *The Canadian Journal of Nursing Research*, 33(3), 87-105.
- Balcılar, M. (2016). *Türkiye'deki Suriyeli Mültecilerin Sağlık Durumu Araştırması Türkiye'de Yaşayan Suriyeli Mültecilerde Bulaşıcı Olmayan Hastalık Risk Faktörleri Sıklığı*, AFAD, T.C.Sağlık Bakanlığı, World Health Organisation.

- Banks, J. (1992). Reducing Prejudice in Children. Guidelines Form Research. *Social Studies and the Young Learner*, 3-5.
- Banks, J.A., & Banks, CA.M. (1993). Multicultural Education: Issues and Perspectives (2nd ed.). Needham Heights, Massachusetts: Allyn and Bacon
- Barın, H.(2015). Türkiye’deki Suriyeli Kadınların Toplumsal Bağlamda Yaşadıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri, *Göç Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 1, Sayı: 2, Temmuz-Aralık 2015.
- Başak, C. (2011). *Mülteciler, Sığınmacılar ve Yasa Dışı Göçmenler*, İç İşleri Bakanlığı Genel Yayın No:686, Ankara.
- Behnia, B. (Winter 2001). Friends and Caring Professionals as Important for Survivors of War and Torture. *International Journal of Mental Health*, 30 (4). 3-19.
- BEKAM (Bilim Eğitim Kültür Araştırmaları Merkezi) (2015). Suriyeli Misafirlere Yönelik Sosyal Uyum Ve Eğitim Müfredatları Çalışmaları Raporu. <http://bulbulzade.org/indirilebilir/bekam-mufredat-raporu.pdf>. 11/04/2018 tarihinde erişildi.
- Berman, H. (2001). Children and War: Current Understandings and Future Directions. *Public Health Nursing*. 18 (4).
- Berry, J. (1980). Acculturation as Varieties of Adaptation. In A.M. Padilla (Ed.), *Acculturation: Theory, Models. And Some New Findings* (pp. 9-25). Boulder, CO: Westview Press.
- Berry, J. (1980). Acculturation as Varieties of Adaptation. In A. Padilla (Ed.), *Acculturation: Theories, Models, and Some New Findings*. Boulder, Co: Westview.
- Berry, J. W. (2001). A Psychology of Immigration. *Journal of Social Issues* (51), 615-631.
- Berry, J.W. (1997). Immigration, Acculturation, and Adaptation. *Applied Psychology: An International Review*, 46,62-68.
- Berry, J.W. (2003). Conceptual Approaches to Acculturation. In K. Chun, P. Balls-Organista, & G. Marin (Eds), *Acculturation: Advances in Theory*,

- Measurement and Applied Research (pp. 17-37). Washington, DC: APA Press.
- Berry, J.W., & Dasen, P.R. (1974). *Culture and Cognition*. London: Methuen.
- Berry, J.W., Kim, U., & Boski, P. (1987). Psychological Acculturation of Immigrants. In Y.Y. Kim & W. B. Gudykunst (Eds.), *Cross-Cultural Adaptation: Current Approach* (pp. 62-89). California: Sage.
- Berry, J.W., Trimble, J.E., & Olmedo, E.L. (1986). Assessment of Acculturation. In W.J. Lonner & J.W. Berry (Eds.), *Field Method in Cross-Cultural Research* (pp. 291-324). California: Sage.
- Beter, Ö. (2006). *Sınırlar Ötesi Umutlar*. Ankara: Sabev Yayınları.
- Boyden, J., de Berry, J., Feeny, T., & Hart, J. (2002). *Children affected by conflict in South Asia: A review of trends and issues identified through secondary research*. Refugee Studies Centre, RSC Working Paper No. 7, University of Oxford. Retrieved July 26, 2004 at <http://www.rsc.ox.ac.uk/PDFs/workingpaper7.pdf>. 11/02/2018 tarihinde erişildi.
- Boyraz, Z. (2015). Türkiye'de Göçmen Sorununa Örnek Suriyeli M/ülteciler Syrian Refugees in Turkey as an Example of Migrant Problem. *Zeitschrift für die Welt der Türken Journal of World of Turks* (7)2.
- Brilliant, J. J. (2000). Issues in Counseling Immigrant College Students. *Community College Journal of Research and Practice*, 24, 577-586.
- Brown, H. D. (1980). *Principles of Language Learning and Teaching*. Englewood Cliff, NJ: Prentice-Hall, Inc.
- Buckland, P. (2004). *Reshaping the Future: Education and Post-Conflict Reconstruction*. Washington: World Bank.
- Buz, S. (2008). Türkiye'deki Sığınmacıların Sosyal Profili. *Polis Bilimleri Dergisi*, 10 (4), 1-14.
- Campisi, P.J. (1947). A Scale for the Measurement of Acculturation. Unpublished doctoral dissertation, University of Chicago.

- Carter, R. T. (1991). Cultural Values: A Review of Empirical Research and Implications for Counseling. *Journal of Counseling & Development*, 70,164-174.
- Casimiro, S., Hancock, P., & Northcote, J. (2007). Isolation and Insecurity: Resettlement Issues Among Muslim Refugee Women in Perth, Western Australia. *Australian Journal of Social Issues (Australian Council of Social Service)*, 42(1), 55–69.
- Castles, S. (2003). Towards a Sociology of Forced Migration and Social Transformation. *Sociology*, 31(1), 13–34.
- Chao, R. K. (2000). Cultural Explanations for the Role of Parenting in the School Success of Asian-American Children. In R. D. Taylor, & M. C. Wang (Eds.), *Resilience across contexts: Family, work, culture and community* (pp. 333–364). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Chinoy, E. (1954). *Sociological Perspectives*. New York: Random House.
- Chud, G., & Fahlman, R. (1995). *Honoring Diversity within Child Care and Early Education: An Instructor of Guide, volume II* West coast Multicultural & Diversity Services.
- Conger, D., & Atwell, M. S. (2012). Immigrant Gateway Communities: Does Immigrant Student Achievement Vary By Location? In C. Garcia Coll, & A. K. Marks (Eds.), *The immigrant paradox in children and adolescents: Is becoming American a developmental risk?* (pp. 233–252). Washington, DC: American Psychological Association.
- Cortes, K. E. (2001). *Are Refugees Different from Economic Immigrants? Some Empirical Evidence on the Heterogeneity of Immigrant Groups in the United States*: Center For Labor Economics, University Of California, Berkeley.
- Cowart, M., & Cowart, R. (2002). *Invisible no More: Including the Refugee and Immigrant Experience in the Curriculum*. Paper presented at the meeting of the National Association of Multicultural Education, Washington, DC.
- Cuellar, I & Paniagua, F.A. (2000). Handbook of multicultural mental health (p. 47). San Diego, CA: Academic Press.D. (Eds.), *Educational Interventions for*

Refugee Children: Theoretical Perspectives and Implementing Best Practice (pp.1-11). New York, New York: Routledge Falmer.

Çakır, S. (2011), “Geleneksel Türk Kültüründe Göç ve Toplumsal Değişme”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı 24, Aralık 2011, 129-142.

Çetin, İ . (2016). Labor Force Participation of Syrian Refugees and Integration: Case of Adana and Mersin Cities. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 15 (4), 1001-1016. DOI: 10.21547/jss.265320

Demusz, K. (1998). From Relief to Development: Negotiating the Continuum on the Thai- Burmese Border. *Journal of Refugee Studies*, 11 (3), pp. 231 -244

Deniz, O. ve Etlan, E. (2009). Kırdan Kente Göç ve Göçmenlerin Uyum Süreci Üzerine Bir Çalışma: Van Örneği. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*. 6(2), 472- 498.

Deniz, T. (2014). Uluslararası Göç Sorunu Perspektifinde Türkiye, *TSA Dergisi*, 18 (1), 175-204.

Dewey, J. (1897). My Pedagogic Creed. *School journal*, 54, 77-80. Retrieved from <http://dewey.pragmatism.org/creed.htm> 14/01/2018 tarihinde erişildi.

Dinçer, Ö. (2012). Dinçer: Oyunun Kuralı Değişmemeli. Dünya bülteni. <http://www.dunyabulteni.net/servisler/haberYazdir/221066/haber>. 18/04/2018 tarihinde erişildi.

Döner, H. (2016). Suriyeli Göçmenlerle Yaşanan Sorunlar Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma: Hatay İli Örneği. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Düzkaya, H. (2016). Türkiye’deki Suriyeli Sığınmacıların Entegrasyonu ve İstihdam Politikaları. Yayımlanmamış Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Dybdahl, R. (2001). A psychosocial support program for children and mothers in war. *Clinical Child Psychology and Psychiatry*. 6(3), 425–437. doi:10.1177/1359104501006003010

- Emin, M. N. (2016). *Türkiye'deki Suriyeli Çocukların Eğitimi Temel Eğitim Politikaları*. Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı. İstanbul: Turkuvaz Yayıncılık
- Emin, M. N. (2016). *Türkiye'deki Suriyeli Çocukların Eğitimi Temel Eğitim Politikaları*. Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı. İstanbul: Turkuvaz Yayıncılık
- EMİN, M. N. (2016). Türkiye'deki Suriyeli Çocukların Eğitimi. Analiz. Ankara: Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı - SETA. http://file.setav.org/Files/Pdf/20160309195808_turkiyedeki_suriyeli_cocukların_egitimi_pdf.pdf adresinden 15 Temmuz 2016 tarihinde alınmıştır.
- Emin, M. N. (2016). *Türkiye'deki Suriyeli Çocukların Eğitimi Temel Eğitim Politikaları*, Seta Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı, Şubat 2016, Sayı:153.
- Erdoğan, M. M. (2015). *Türkiye'deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi Yayınları.
- Erdoğan, M. M. (2017). Urban Refugees From Detachment To Harmonization Syrian Refugees And Process Management Of Municipalities: The case of İstanbul. http://fs.hacettepe.edu.tr/hugo/MMU%20Urban%20Refugees%20Report%202017_en.pdf
- Erdoğan, M.M.,(2014). *Türkiye'deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum Araştırması*. Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi, Ankara
- Ergüven, N. ve Özturanlı, B. (2013) *Uluslararası Mülteci Hukuku ve Türkiye AÜHFD*, 62 (4): 1007-1061.
- Faist, T. (2003). *Uluslararası Göç ve Ulusaşırı Toplumsal Alanlar*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Feldman, SS., Mont-Reynaud, R., & Rosenthal, D.A. (1992). When East Moves West The Acculturation of Values of Chinese Adolescents in the US. and Australia. *Journal of Research on Adolescence*, 2,147-173.

- Force, R. T. T. (2005). Mental Health Interventions for Refugee Children in Resettlement. White Paper II National Child Traumatic Stress Network. http://www.nctsn.org/nctsn_assets/pdfs/materials_for_applicants/MH_Interventions_for_Refugee_Children.pdf 21/03/2018 tarihinde erişildi.
- Frater and Mathieson, K. (2004). "Refugee trauma, loss and grief: Implications for intervention" in Hamilton, R. & Moore, D. (Eds.), *Educational Interventions for Refugee Children: Theoretical perspectives and implementing best practice* (pp.12-34). London, England: Routledge Falmer.
- Fuhlhage, M. J. (2006). Refugee, Evacuee, or Something Else? *ETC: A Review of General Semantics*, 63(1), 113-115.
- Fuligni, A. J., Yip, T., & Tseng, V. (2002). The impact of family obligation on the Daily activities and psychological well-being of Chinese American adolescents. *Child Development*, 73, 302-314.
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM) (2017). Geçici Koruma. http://www.goc.gov.tr/icerik6/gecici-koruma_363_378_4713_icerik 25/04/2018 tarihinde erişildi.
- Griffiths, P. (2001). Counselling asylum seekers and refugees: A study of Kurds in early and later stages of exile. *European Journal of Psychotherapy, Counseling & Health*, 44(2), 293-313. doi:10.1080/13642530110073275
- Guttentag, M. (1970). Group Cohesiveness, Ethnic Origin, and Poverty. *Journal of Social Issues*, 26, 105-132.
- Güler, G. (2012). Çocuk Hakları Açısından Türkiye'deki Sığınmacı Çocuklar: Çeçen Çocukları Örneği. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Yalova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Güllüpnar, F. (2012), Göç Olgusunun Ekonomi-Politiği ve Uluslararası Göç Kuramları Üzerine Bir Değerlendirme, *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 53-85.
- Han, T. (2010). Göç Eden Ailelerin Çocuklarının Eğitim ve Öğretimde Karşılaştıkları Uyum Sorunları. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Herskovitz, M.J. (1954). *Acculturation: The Study of Culture Contact*. Gloucester, Mass.: Peter Smith.

Hodes, M. (2000). Psychologically distressed refugee children in the United Kingdom. *Child Psychology & Psychiatry Review*, 5(2), 57–68.

<http://dspace.marmara.edu.tr/bitstream/handle/11424/4159/GOC%20Kitab%20naki%20yaz%20m.pdf?sequence=1> 18/03/2018 tarihinde erişildi.

<http://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi> 21/05/2018 tarihinde erişildi.

http://www.goc.gov.tr/files/files/goc_kanun.pdf 22/04/2018 tarihinde erişildi.

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.55dc1e2be19586.57137973n 14/03/2018 tarihinde erişildi.

http://www.tusev.org.tr/usrfiles/files/Selen_Elif_Ay_Suriyeli_Multecilerin_Durumu.pdf 12/03/2018 tarihinde erişilmiştir.

<http://www.unhcr.org.tr/> 21/05/2018 tarihinde erişilmiştir.

<http://www.unhcr.org/tr/> 21/05/2018 tarihinde erişilmiştir.

<https://data2.unhcr.org/en/documents/download/60340> 21/04/2018 tarihinde erişilmiştir.

<https://data2.unhcr.org/en/situations/syria/location/113#category-5> 04/05/2018 tarihinde erişilmiştir.

Hyder, T. (1998). Supporting Refugee Children in the Early Years. In Rutter, J. & Jones, C. (Eds.), *Refugee Education: Mapping the Field* (pp.13-32). Staffordshire, England: Trentham Books.

İstanbul Bilgi Üniversitesi Çocuk Çalışmaları Birimi, 2015. <http://cocuk.bilgi.edu.tr/wpcontent/uploads/2015/09/Suriyeli-Cocuklar-Egitim-Sistemi-Politika-Notu.pdf>. 13/03/2018 tarihinde erişildi.

Jackson, A. P., & Meadows, F. B. Jr. (1991). Getting to the Bottom to Understand the top. *Journal of Counseling & Development*, 70, 72-78.

Jasinskaja-Lahti, I. (2000). Psychological Acculturation and Adaptation Among Russian-Speaking Immigrant Adolescents in Finland. Finland: Department of Social Psychology of the University of Helsinki.

- Kagan H., & Cohen, J. (1990). Cultural Adjustment of International Students. *Psychological Science*, 1 (2), 133-137.
- Kagawa, F. (2005). Emergency Education: A Critical Review of the Field. *Comparative Education*, 41(4), pp. 487-503.
- Kağnıcı, D. Y. (2017). Suriyeli Mülteci Çocukların Kültürel Uyum Sürecinde Okul Psikolojik Danışmanlarına Düşen Rol ve Sorumluluklar. *İlköğretim Online*, 16(4), 1768-1776.
- Kandiyoti, Deniz (2013). *Cariyeler, Bacılar, Yurttaşlar*. Metis Yayınları, İstanbul.
- Kaplan, M. & Marks, G. (1990). Adverse Effects of Acculturation: Psychological Distress Among Mexican American Young Adults. *Social Science and Medicine*. 31 (12): 1313- 1319.
- Kara, Ö. T., Yiğit, A. ve Ağırman, F. (2016). Çukurova Üniversitesi Türkçe Öğretmenliği Bölümünde Okuyan Öğrencilerin Suriyeli Mülteci Kavramına İlişkin Algılarının İncelenmesi. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 12(4), 945-961.
- Karaca, S. ve Doğan, U. (2014). *Suriyeli Göçmenlerin Sorunları Çalıştayı Sonuç Raporu*. Mersin Üniversitesi Bölgesel İzleme Uygulama Araştırma Merkezi.
- Karakaş, B. ve Çevik, C. Ö. (2016). Çocuk Refahı: Çocuk Hakları Perspektifinden Bir Değerlendirme. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 18(3), 887-906.
- Karasu, M. A. (2016). Şanlıurfa'da Yaşayan Suriyeli Sığınmacıların Kentle Uyum Sorunu. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 21, 995-1014.
- Kaypak Ş. (2014). *Kent Sosyolojisi*, Basılı Ders Notları, Antakya: MKÜ.
- Kaypak, Ş. ve Bimay, M. (2016). Suriye Savaşı Nedeniyle Yaşanan Göçün Ekonomik ve Sosyo-Kültürel Etkileri: Batman Örneği. *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*; 6, 84-110.
- Kim, Y. Y. (1988). *Communication and Cross-Cultural Adaptation*. Philadelphia, PA: Multilingual Matters.

- Kirmayer, L. J., Narasiah, L., Munoz, M., Rashid, M., Ryder, A. ve diğeri. (2011). Commonmental Health Problems in Immigrants and Refugees: General Approach in Primarycare. Canadian Guide lines for Immigrant Health. [http:// psychiatry.utoronto.ca/wp-content/uploads/2012/12/Kirmayer-et-al-2011-common-mental-health-problems-in-immigrants-and-refugees.pdf](http://psychiatry.utoronto.ca/wp-content/uploads/2012/12/Kirmayer-et-al-2011-common-mental-health-problems-in-immigrants-and-refugees.pdf) 03/04/2018 tarihinde erişildi.
- Koç, M., Görücü, İ. ve Akbıyık, N. (2015). Suriyeli Sığınmacılar ve İstihdam Problemleri. *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(1), 63-93.
- Kopala, M., Esquivel, G. ve Baptiste, L. (1994). Counseling Approaches for Immigrant Children: Facilitating the Acculturative Process. *The School Counselor*, 41, 352-359.
- Koyuncu, A. (2014). *Kentin Yeni Misafirleri Suriyeliler*, Çizgi Yayınları, Konya.
- Koyuncu, A. (2014). *Kentin Yeni Misafirleri: Suriyeliler Konya Örneği*. Konya: Çizgi.
- Kunz, E. F. (1973). The Refugee in Flight: Kinetic Models and Forms of Displacement. *International Migration Review*, 7, 125-246.
- Lee, S. (2001). More than "Model Minorities" or "Delinquents": A Look at Hmong American High School Students. *Harvard Educational Review*, 71(3), fall.
- Lennon, J.J. (1976). *A Comparative Study of the Patterns of Acculturation of Selected Puerto Rican Protestant and Roman Catholic Families in an Urban Metropolitan Area*. San Francisco: R & E Research Associates.
- Leong, F.T., & Chou, E. (1996). Counseling International Students. In P. B. Pedersen, J.G. Draguns, W.J. Lonner, & J.E. Trimble (Eds.), *Counseling Across Cultures* (4th ed.) (pp.210-242). Thousand Oaks, California: Sage.
- Lesser, A. (1933). *The Pawnee Ghost Dance Hand Game, a Study of Cultural Change*. Columbia University Contributions to Anthropology, XVI, New York: Columbia University Press.
- LeVine, R.A. (1984). Properties of culture: An ethnographic view. In R A. Sweder & R.A. LeVine (Eds.), *Culture theory: Essays on mind: Self and emotion* (pp. 67-87). Cambridge, England: Cambridge University Press.

- Luthra, R. R. & Soehl, T. (2015). From parent to child? Transmission of Educational Attainment Within Immigrant Families: Methodological Considerations. *Demography* 52, 543-567. doi: 10.1007/s13524-015-0376-3
- Machel, G. (2001). *The Impact of War on Children*. London: Hurst & Co.
- Marcia, J. (1980). Identity in adolescence. In J. Adelson (Ed.), *Handbook of adolescent psychology* (pp. 159-187). New York: Wiley.
- Masten, A. S., & Powell, J. L. (2003). A resilience framework for research, policy, and practice. In S. S. Luthar (Ed.), *Resilience and vulnerability: Adaptation in the context of childhood adversities* (pp. 1-15). Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Mawani, F. N. (2014). Social determinants of refugee mental health. In L. Simich, & L. Andermann (Eds.), *Refuge and resilience: Promoting resilience and mental health among resettled refugees and forced migrants* (pp. 27-50). New York, NY: Springer. doi: 10.1007/978-94-007-7923-5_3
- McBrien, J. L. (2005). Educational Needs and Barriers for Refugee Students in the United States: A review of the literature. *Review of Educational Research*, 75(3), 329-364.
- McCall, A. L. & Vang, B. (2012). Preparing preservice teachers to meet the needs of Hmong refugee students. *Multicultural Perspectives*, 14(1), 32-37. doi:10.1080/15210960.2012.646847
- MEB (Milli Eğitim Bakanlığı) (2014). Yabancılara yönelik eğitim-öğretim hizmetleri. <http://mevzuat.meb.gov.tr>.
- MEB. (2016). Suriyeli Öğrenciler Türk Eğitim Sistemine Entegre Edilecek. [http://www.meb.gov.tr/suriyeli - ogrenciler - turk - egitim - sistemine - entegre - edilecek/haber/ 11815/tr](http://www.meb.gov.tr/suriyeli-ogrenciler-turk-egitim-sistemine-entegre-edilecek/haber/11815/tr)
- Mercan Uzun, E , Bütün, E . (2016). Okul Öncesi Eğitim Kurumlarındaki Suriyeli Sığınmacı Çocukların Karşılaştıkları Sorunlar Hakkında Öğretmen Görüşleri. *Uluslararası Erken Çocukluk Eğitimi Çalışmaları Dergisi*, 1 (1), 72-83. <http://dergipark.gov.tr/ijeces/issue/22947/175325>
- Mercan Uzun, E. ve Bütün, E. (2016). Okul Öncesi Eğitim Kurumlarındaki Suriyeli Sığınmacı Çocukların Karşılaştıkları Sorunlar Hakkında Öğretmen

Görüşleri. *Uluslararası Erken Çocukluk Eğitimi Çalışmaları Dergisi*, 1,1, 72-83.

Miller, J. (2009). Teaching Refugee Learners With Interrupted Education In Science: Vocabulary, Literacy and Pedagogy. *International Journal of Science Education*. 31(4), 571-592.

Miller, K. (1992). Guidelines for helping non-English speaking students adjust and communicate. In Neugebauer, B. (Ed.), *Alike and Different: Exploring our Humanity with Young Children*. Washington, DC: NAEYC.

Miller, K. E., Worthington, G. J., Muzurovic, J., Tipping, S., & Goldman, A. (July, 2002). Bosnian refugees and the stressors of exile: A narrative study. *American Journal of Psychiatry*, 72(3). 341-354.

Milli Eğitim Bakanlığı (2014). Yabancılara Yönelik Eğitim-Öğretim Hizmetleri. http://mevzuat.meb.gov.tr/html/yabyonegiogr_1/yabyonegiogr_1.html

Montgomery, E. (1998). Refugee children from the Middle East. *Scandinavian Journal of Social Medicine (Suppl 54)*, 10152-.

Mosselson, J. (2006). Masks of achievement: An experimental study of Bosnian female refugees in New York City schools. *Comparative Education Review*, 51(1), 1–24. doi:10.1086/508637

Nar, B. (2008). Göçün Eğitime ve Eğitim Yönetimine Etkileri (Dilovası Örneği). Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Negy, C., & Woods, D. J. (1992). A Note On The Relationship Between Acculturation and Socioeconomic Status. *Hispanic Journal of Behavioral Sciences*, 14(2), 248- 251.

Nurdoğan, A , Dur, A , Öztürk, M . (2017). Türkiye'nin Mülteci Sorunu ve Suriye Krizinin Mülteci Sorununa Etkileri. *İş ve Hayat*, 2 (4), 217-238. <http://dergipark.gov.tr/isvehayat/issue/29036/310478>

Orend, Brian. *Human Rights: Concept and Context*. Mississauga, Canada: Broadview Press, 2002. Print.

- Ökmen, Ö. (2010), Yabancılar Hukukunda Göçmenler, Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Öngör, Ş. (1980). Coğrafya Terimleri Sözlüğü, Türk Dil Kurumu Yayınları. Erişim Tarihi 22.04.2011 <http://tdkterim.gov.tr>, , Ankara.
- Özdamar, K. (2004). *Paket Programlar ile İstatistiksel Veri Analizi (Çok Değişkenli Analizler)*. Eskişehir: Kaan.
- Özer, S. ve Şirin, S. R. (2013). Suriyeli Mülteci Çocuklar-Saha Araştırması Sonuç Raporu. www.gib.icisleri.gov.tr/default_B0.aspx?id=180 adresinden ulaşılmıştır.
- Özyakışır, D. (2013). Göç Kuram ve Bölgesel Bir Uygulama. Ankara: Nobel Yayın.
- Padilla, A. (1980). The Role of Cultural Awareness and Ethnic Loyalty in Acculturation. In A. Padilla (Ed.) *Acculturation: Theory, models, and Some New Findings*. Boulder: Westview Press.
- Paksoy, S ve Karadeniz,M.(2016). “ Kiliste Çalışan Suriyeli Sığınmacıların Sosyo-Ekonomik Yapısı Üzerine Bir Araştırma”, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi* , Yaz-2016 Cilt:15 Sayı:58.
- Papadopoulos, R. K. & Hildebrand, J. (1997). Is Home Where the Heart is? Narratives of Oppositional Discourses in Refugee Families. In R. K. Papadopoulos & J. Byng-Hall (Eds.). *Multiple voices: Narrative in systemic family psychotherapy* (pp.206–236). New York, NY: Routledge.
- Parrado, Emilio A. ve Chenoa A. Flippen (2005). Migration And Gender Among Mexican Women. *American Sociological Review*, 606-632.
- Phinney, J.S. (1990). Ethnic Identity in Adolescents and Adults: Review and Research. *Psychological Bulletin*, 108 (2), 499-519.
- Pinney, J. (2003). Ethnic identity and acculturation. In K. Chun, P. Balls-Organista, & G. Marin (Eds), *Acculturation: Advances in theory, measurement and applied research* (pp. 63-81). Washington, DC: APA Press.Seth, M. (1997). The immigrants from India: Who are they? In B. Khare (Ed.), *Asian Indian immigrants: Motifs in ethnicity and gender*, Dubuque, Iowa: Kendal Hunt.

- Pipher, M. (2002). *The middle of everywhere: Helping refugees enter the American community*. New York, NY: Harcourt.
- Polat, F. (2012). Türkiye’de Öğrenim Gören Yabancı Uyraklı İlköğretim Öğrencilerinin Karşılaştıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- Pong, S., & Zeiser, K. L. (2012). Student engagement, school climate, and academic achievement of immigrants’ children. In C. Garcia Coll, & A. K. Marks (Eds.), *The immigrant paradox in children and adolescents: Is becoming American a developmental risk?* (pp. 209-232). Washington, DC: American Psychological Association.
- Porter, M. ve Haslam, N. (2005). Predisplacement and Postdisplacement Factors Associated With Mental Health Of Refugees and Internally Displaced Persons: A meta-analysis. *Jama*, 294(5), 602-612.
- Psacharopoulos, G. (1987). *Economics of Education: Research and Studies*. Oxford: Pergamon Press.
- Redfield, R., Linton, R., & Herskovits, M.J. (1936). Memorandum for The Study of Acculturation. *American Anthropologist*, 38,149-152.
- Renner W, Salem I (2009) Post-Traumatic Stress in Asylum Seekers and Refugees from Chechnya, Afghanistan, and West-Africa: Gender Differences in Symptomatology and Coping. *Int J Soc Psychiatry*, 55: 99-108.
- Roebbers, C.M., & Schneider, W. (1999). Self-Concept and Anxiety in Immigrant Children. *International Journal of Behavioral Development*, 23(1), 125-147.
- Roebbers, C.M., & Schneider, W. (1999). Self-Concept and Anxiety in Immigrant Children. *International Journal of Behavioral Development*, 23(1), 125-147.
- Rong, X. L., & Preissle, J. (1998). *Educating immigrant students: What we need to know to meet the challenges*. Thousand Oaks, CA: Corwin Press.
- Rousseau, C. ve Drapeau, A. (2004). Premigration Exposure To Political Violence Among Independent Immigrants and Its Association With Emotional Distress. *The Journal of Nervous and Mental Disease*, 192(12), 852–856.

- Rousseau, C. ve Guzder, J. (2008). School-Based Prevention Programs For Refugee Children. *Child Adolesce Psychiatric Clinics of North America*, 17, 533–549.
- Rutter, J. (1994). *Refugee children in the classroom* Staffordshire, England: Trentham Books Limited.
- Rutter, J. (1998). Refugees in Today's World. In Rutter, J. (Ed.). *Refugee Education: Mapping the Field* (pp.13-32). Staffordshire, England: Trentham Books.
- Sakız, H. (2016). Göçmen Çocuklar Ve Okul Kültürleri. *Göç Dergisi*, 2, 65-81.
- Sam, D. L. (2006). Acculturation: Conceptual Background And Core Components. In J. W. Berry, & D. L. Sam, *The Cambridge Handbook of Acculturation Psychology*, pp. 11-26. Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- SAM, David L. (2006). Acculturation of Immigrant Children Island Women. David L. SAM ve John W.Berry İçinde, *Acculturation Psychology* (s. 403-418). Cambridge University Press, Cambridge
- Sam, L.D. (2006). Acculturation: Conceptual Background and Core Components. In D.L Sam & J.W. Berry (Eds), *Handbook of Acculturation Psychology* (pp. 11-26). Cambridge, U.K: Cambridge University Press.
- Schmid, C. L. (2001). Educational achievement, language-minority students, and the new second generation. In *Sociology of Education, Supplement: Currents of Thought: Sociology of Education at the Dawn of the 21st Century* (pp. 71-87).
- Seydi, A.R. (2014). Türkiye'nin Suriyeli Sığınmacıların Eğitim Sorununun Çözümüne Yönelik İzlediği Politikalar, *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Nisan 2014, Sayı: 31.
- Sinclair, M. (2002). *Planning Education In and After Emergencies*. Paris: IIEP UNESCO.
- Sleeter, C. E. (2001). Preparing Teachers for Culturally Diverse Schools: Research and the Overwhelming Presence of Whiteness. *Journal of Teacher Education* 52(2), 94–106.

- Smith, A. and Vaux, T. (2003). *Education, Conflict and International Development*. London: Department of International Development.
- Stocking, G.W., Jr., (1966). Frank Boas and the culture concept in historical perspective. *American Anthropologist*. 68, 867-882.
- Strekalova, E. and Hoot, J.L. (2008). What is special about special needs of refugee children? Guidelines for teachers. *Multicultural Education*, 16 (1), 21-26.
- Sue D.W., & Sue, D. (1990). *Counseling the Culturally Different* (2nd ed.). New York: John Wiley.
- Sürüel, T. (2008). Göç ve Sosyal Dışlanma İlişkisinin Sosyal Politika Açısından Analizi: İstanbul Sultanbeyli Örneği. Yüksek lisans tezi. Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Szente, J., Hoot, J. and Taylor, D. (2006). Responding to the Special Needs of Refugee Children: Practical Ideas for Teachers. *Early Childhood Education Journal*, 34 (1), 15-20.
- Şahin, M. (2012). Eğitimi ve Okulu Etkileyen Bazı Sosyal Değişimlerin Kavramsal Çözümlemesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 41(194), 132-147.
- Şeker, B. D. ve Aslan, Z. (2015). Refugee Children in the Educational Process: A Social Psychological Assessment. *Kuramsal Eğitim Bilim Dergisi*, 8(1), 86-105.
- Taştan, N. (2014). Suriye'den Gelen Sığınmacılar Bakımından Türkiye'de Durum. <http://tr.boell.org/tr/2014/06/16/suriyeden-gelen-siginmacilar>.
- TDK, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.58f1054af35e31.90898750
- Thomas, W. P., & Collier, V. (1997). School Effectiveness For Language Minority Students. In *NCBE Resources collection series* (pp. 48-64).
- Tollefson, J. (1989). *Alien winds: The reeducation of America's Indochinese refugees*. New York: Praeger.
- Topkaya, Y. ve Akdağ, H. (2016). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Suriyeli sığınmacılar hakkındaki görüşleri (Kilis 7 Aralık Üniversitesi örneği).

Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 7(1), 767-786.

- Toros, A. (2008), *Sorunlu Bölgelerde Göç*, Global Strateji Enstitüsü, Ankara.
- Tropp, L.R., Erkut, S., Coll, C.G., Alarcon, O., & Vazquez Garcia, H.A. (1999). Psychological Acculturation: Development of a New Measure for Puerto Ricans on the U.S. Mainland. *Educational and Psychological Measurement*, 59(2), 351-367.
- Tunç, İ. (2013), “Uluslararası Göç ve Göçmenlerin Sosyo-kültürel Uyum Sorunları”, https://www.academia.edu/5875594/Uluslararası_Göç_ve_Göçmenlerin_Sosyo-kültürel_Uyum_Sorunları, 21/02/2018 tarihinde erişildi.
- Tunç, Ş. (2015). Turkish Journal of TESAM Academy Ayşe Şebnem TUNÇ / Temmuz - July *Tesam Akademi Dergisi* 2015. 2 (2). 29 – 63
- UNHCR Convention Relating to the Status of Refugees*, www.unhcr.ch/cgi-bin/, 1951.
- UNHCR, (2017). Türkiye’deki Suriyeli Mülteciler Sıkça Sorulan Sorular, [http://www.unhcr.org/turkey/uploads/root/faq_for_syrians_\(turkish\)_0203201.pdf](http://www.unhcr.org/turkey/uploads/root/faq_for_syrians_(turkish)_0203201.pdf) 18/03/2018 tarihinde erişildi.
- UNHRC. (2016). Türkiye’deki Suriyeli Mülteciler Hakkında Sık Sorulan Sorular. <http://www.unhcr.org/turkey/home.php?content=525>
- UNICEF (2014). Sayılarla Dünya Çocuklarının Durumu. <http://www.unicef.org.tr/files/bilgimerkezi/doc/Unicef%20SOWC%202014%20web.pdf>
- UNICEF (2016). Türkiye’deki Suriyeli çocuklar bilgi notu. http://unicef.org.tr/files/bilgimerkezi/doc/T%C3%BCrkiyedeki%20Suriyeli%20%C3%87ocuklar_Bilgi%20Notu%20Nisan%202016_1.pdf
- UNICEF (2016). Türkiye’deki Suriyeli çocuklar bilgi notu. http://unicef.org.tr/files/bilgimerkezi/doc/T%C3%BCrkiyedeki%20Suriyeli%20%C3%87ocuklar_Bilgi%20Notu%20Nisan%202016_1.pdf adresinden ulaşılmıştır.
- UNICEF. (2013). Suriyeli Gençler Kayıp Kuşak Olmamak İçin Türkçe Öğreniyor. <http://unicef.org.tr/basinmerkezidetay.aspx?id=2388>

- United Nations (1965). *International Convention on the Elimination of all Forms of Racial Discrimination*. Retrieved November 30, 2003 from <http://www.umn.edu/humanrts/instreet/dlcerd.html>.
- United Nations Commission on Refugees (2000). *The UNHCR global report 1999*. New York: Oxford University Press.
- United Nations. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization. World Declaration on Education for All and Framework for Action to Meet Basic Learning Needs. Jomtien, Thailand: 1999. Web. July 2012.
- Uzun, E. M. ve Bütün, E. (2016). Okul Öncesi Eğitim Kurumlarındaki Suriyeli Sığınmacı Çocukların Karşılaştıkları Sorunlar Hakkında Öğretmen Görüşleri. *Uluslararası Erken Çocukluk Eğitimi Çalışmaları Dergisi*, 1(1), 72-83.
- Vontress, C.E. (1986). Social and cultural foundations. In M.D. Lewis, P. Hayer, & J.A. Lewis (Eds.), *An Introduction To The Counseling Profession* (pp. 215-250). Itasca, IL: Peacock.
- Ward, C. (2001). The ABCs of acculturation. In D. Matsumoto (ed.), *Handbook of culture and psychology* (pp. 411-455). New York: Oxford University Press
- Warfa N, Curtis S, Watters C, ve ark (2012) Migration Experiences, Employment Status and Psychological Distress among Somali Immigrants: A Mixed-Method International Study. *BMC Public Health*, 12:1- 12.
- Wells, K., Golding, J., Hough, R., Burnam, A., & Karno, M. (1989) . Acculturation and the Probability of Use of Health Services by Mexican Americans. *HSR: Health Services. Research*, 24, (2) .
- Westermeyer, J., & Wahmanholm, K. (1996). Refugee children. In R. J. Apfel & B. Simon (Eds.), *Minefields in Their Hearts: The Mental Health of Children in War and Communal Violence* (pp. 75-103). New Haven: Yale University Press.
- Wlodkowski, R.J. & Ginsberg, M.B. (1995). A Framework for Culturally Responsive Teaching. *Educational Leadership*, 53 (1), 17-21.
- Yakmaz, E. (2014, Şubat). Statü Belirleme Sürecinde Türkiye’de Bulunan Refakatsiz Sığınmacı Çocukların Durumu. *Uluslararası Ortadoğu Barış Araştırmaları*

Merkezi (IMPR),21. <http://imprhumanitarian.org/tr/wpcontent/uploads/RAPOR-1ID.pdf>

- Yalçın, C. (2002). Çok Kültürcülük Bağlamında Türkiye’den batı Avrupa Ülkelerine Göç. *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 26(1). 45-60.
- Yaman, H, Kut A, Yaman A, ve ark. (2002) Health Problems among UN Refugees at a Family Medical Centre in Ankara, Turkey. *Scand J Prim Health Care*, 20: 85-87.
- Yavuz, S. (2013),“Göç, Entegrasyon ve Din: Avrupa’da Yaşayan Türkler Bağlamında Bir Değerlendirme”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt 6, Sayı 26, 610-623.
- Yavuz, S. (2013),“Göç, Entegrasyon ve Din: Avrupa’da Yaşayan Türkler Bağlamında Bir Değerlendirme”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt 6, Sayı 26, 610-623.
- Yıldırım, A., H. Şimşek. (2005). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. (Genişletilmiş 5. Baskı) Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, A. (2015). Uluslararası Göç ve Türkiye: Türkiye’deki Çocuk Göçmen ve Sığınmacı Ailelere Tanınan Haklar ve Daha İyi Uygulamalar İçin Öneriler. *Akademik Bakış Dergisi*, 49, 475-493.
- Yohani, S. (2010). Nurturing hope in refugee children during early years of post-war adjustment. *Children and Youth Services Review*, 32(6), 865-873.
- YTB. (2015). Milletimiz Çok Büyük Özveride Bulunuyor. https://www.ytb.gov.tr/haber_detay.php?detay=4405
- Yule, W. (1998). The Psychological Adaptation of Refugee Children. In Rutter, J. & Jones, C. (Eds.), *Refugee Education: Mapping the Field* (pp.75-92). Staffordshire, England: Trentham Books.
- Yüceşahin, Mustafa M. ve Özgür, E. Murat (2006). Türkiye’nin Güneydoğusunda Nüfusun Zorunlu Yerinden Oluşu: Süreçler ve Mekânsal Örüntü. *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 4 (2), 15-35.

Zhou, M. (2001). Straddling different worlds: The acculturation of Vietnamese Refugee Children. In R. G. Rumbaut & A. Protes (Eds.), *Ethnicities* (pp. 187-225). New York: Russell Sage Foundation.

Zhou, M. (2001). Straddling different worlds: The acculturation of Vietnamese Refugee Children. In R. G. Rumbaut & A. Protes (Eds.), *Ethnicities* (pp. 187-225). New York: Russell Sage Foundation.

EKLER

EK-1. YÖNERGE

Sevgili Öğrenciler;

Bu ölçekte “Türkiye’de Yaşamını Sürdüren Suriyeli Mülteci Öğrencilerin Toplumsal Uyum Süreçleri” belirlemeyi amaçlayan sorular yer almaktadır. Elde edilen bilgiler bilimsel amaçlara uygun olarak topluca değerlendirilerek, eğitimin geliştirilmesi yönünde önerilerde bulunulacaktır. Bu nedenle ankete adınızı, soyadınızı yazmanıza gerek yoktur. Araştırmanın geçerliliği açısından lütfen bütün soruları okuyunuz ve mutlaka her soruyu cevaplandırınız. Size en doğru olan seçeneği mutlaka doğru yere işaretlemeye dikkat ediniz. Zaman ayırdığınız için teşekkür ediyorum.

Yunus AKDENİZ

EK-2. KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Kişisel Bilgi Formu

Bilimsel bir araştırmada kullanılmak üzere hazırlanan bu kısa formda çeşitli sorular bulunmaktadır. Formda yer alan tüm soruları doğru ve samimi bir şekilde cevaplandırmanız rica olunur.

Katkılarınızdan dolayı teşekkürler.

- 1) Cinsiyet   ♀ Kız ( )   ♂ Erkek ( )
- 2) Sınıf düzeyiniz   9. Sınıf ( )   10. Sınıf ( )   11. Sınıf ( )   12. Sınıf ( )

**EK-3. ETNİK KÜLTÜRLENME ÖLÇEĞİ – 1 (MÜLTECİ ÖĞRENCİ
FORMU)**

Türkler ile birlikteyken kendimi rahat hissedirim	1	2	3	4	5	6	7
Türkler 'in bana değer verdiğini düşünürüm	1	2	3	4	5	6	7
Anavatanı Türkiye olan arkadaşlara sahibim	1	2	3	4	5	6	7
Türkler'in Arapça'yı iyi kullandığını düşünürüm	1	2	3	4	5	6	7
Türkler ile şakalaşabilirim	1	2	3	4	5	6	7
Türkler ile sosyal ilişkiler kurmakta genellikle problem yaşamam	1	2	3	4	5	6	7
Türkler' in beni sevdiğini düşünürüm	1	2	3	4	5	6	7
Türkler' in genellikle hislerimi ve düşüncelerimi anladığını düşünürüm	1	2	3	4	5	6	7
Türkler ile arkadaşlık kurmayı kolay bulurum	1	2	3	4	5	6	7
Türkler' in benimle birlikte yaşamayı kabullendiğini düşünürüm	1	2	3	4	5	6	7
Türlere karşı davranışlarımda kendimi rahat hissedirim	1	2	3	4	5	6	7
Türkler' in hislerini ve davranışlarını anlamakta zorluk yaşamadığımı düşünürüm	1	2	3	4	5	6	7
Türkler' in davranışlarını anlamakta zorluk yaşamadığını düşünürüm	1	2	3	4	5	6	7
Türk komşum olmasını isterim	1	2	3	4	5	6	7
Türkçe'yi öğrenmek isterim	1	2	3	4	5	6	7
Türkler ile iyi geçinirim	1	2	3	4	5	6	7
Türkler' in beni iyi anladığını hissediyorum	1	2	3	4	5	6	7
Hislerimi Türkler ile rahatça paylaşabilirim	1	2	3	4	5	6	7
Türkler ile vakit geçirirken kendimi rahat hissedirim	1	2	3	4	5	6	7
Benim en yakın arkadaşlarımla mültecidir	1	2	3	4	5	6	7
Mültecilerin daha fazla bulunduğu sosyal ortamlara girmeyi tercih ederim	1	2	3	4	5	6	7
Mültecilerin bana daha yakın davrandığını hissedirim	1	2	3	4	5	6	7
Mülteciler ile dışarı çıkmayı Türkler ile çıkmaya tercih ederim	1	2	3	4	5	6	7
Bir mülteci ile birlikteyken anavatanı Türkiye olan biri ile birlikte olduğumdan daha rahat hissedirim	1	2	3	4	5	6	7
Mültecilerin, anavatanı Türkiye olanlar ile görüşmesi gerektiğini düşünürüm	1	2	3	4	5	6	7

EK-4. ETNİK KÜLTÜRLENME ÖLÇEĞİ – 2 (TÜRK ÖĞRENCİ FORMU)

Mültecilerle birlikteyken kendimi rahat hissedirim	1	2	3	4	5	6	7
Mültecilerin bana değer verdiğini düşünürüm	1	2	3	4	5	6	7
Mülteci arkadaşlara sahibim	1	2	3	4	5	6	7
Mültecilerin Türkçeyi iyi kullandığını düşünürüm	1	2	3	4	5	6	7
Mülteciler ile şakalaşabilirim	1	2	3	4	5	6	7
Mülteciler ile sosyal ilişkiler kurmakta genellikle problem yaşamam	1	2	3	4	5	6	7
Mültecilerin beni sevdiğini düşünürüm	1	2	3	4	5	6	7
Mültecilerin genellikle hislerimi ve düşüncelerimi anladığını düşünürüm	1	2	3	4	5	6	7
Mülteciler ile iletişim kurmayı kolay bulurum	1	2	3	4	5	6	7
Mülteciler ile arkadaşlık kurmayı kolay bulurum	1	2	3	4	5	6	7
Mültecilerin benimle birlikte yaşamayı kabullendiğini düşünürüm	1	2	3	4	5	6	7
Mültecilere karşı davranışlarımda zorluk yaşamam	1	2	3	4	5	6	7
Mültecilerin hislerini ve davranışlarını anlamakta zorluk yaşamadığımı düşünürüm	1	2	3	4	5	6	7
Mültecilerin davranışlarını anlamakta zorluk yaşamadığımı düşünürüm	1	2	3	4	5	6	7
Mülteci komşum olmasını isterim	1	2	3	4	5	6	7
Mültecilerin anadilini öğrenmek isterim	1	2	3	4	5	6	7
Mülteciler ile iyi geçinirim	1	2	3	4	5	6	7
Mültecilerin beni iyi anladığını hissediyorum	1	2	3	4	5	6	7
Hislerimi mülteciler ile rahatça paylaşabilirim	1	2	3	4	5	6	7
Mülteciler ile vakit geçirirken kendimi rahat hissedirim	1	2	3	4	5	6	7
Benim en yakın arkadaşlarımdan Türk'tür	1	2	3	4	5	6	7
Türklerin daha fazla bulunduğu sosyal ortamlara girmeyi tercih ederim	1	2	3	4	5	6	7
Türklerin bana daha yakın davrandığını hissedirim	1	2	3	4	5	6	7
Bir Türk ile birlikteyken bir mülteci ile birlikte olduğumdan daha rahat hissedirim	1	2	3	4	5	6	7
Türklerin mülteciler ile görüşmesi gerektiğini düşünürüm	1	2	3	4	5	6	7

**EK-5. GEÇİCİ EĞİTİM MERKEZİ MÜDÜRLERİNE UYGULANAN
GÖRÜŞME FORMU**

**GEÇİCİ EĞİTİM MERKEZİ MÜDÜRLERİNİN SURİYELİ
MÜLTECİLERİN UYUM SORUNLARI ve EĞİTİM PROGRAMLARI
HAKKINDAKİ GÖRÜŞME SORULARI**

Bu çalışmada Suriyeli mülteci öğrencilerin Türkiye’de yaşamış oldukları uyum süreçlerinin incelenmesi ve eğitim-öğretim hayatlarının daha verimli bir şekilde düzenlenebilmesi için geçici eğitim merkezi müdürlerinin görüşlerine başvurulmak istenmiştir. Sakarya Üniversitesi Eğitim Programı ve Öğretimi alanında yapılan yüksek lisans tezine katkınız olacaktır. Zaman ayırdığınız için çok teşekkür ederim.

Yaşınız:

Cinsiyetiniz:

Görev Yaptığınız İl:

- 1) Öğrencilerinizin Türkiye’ye uyum sürecinde yaşadığı sorunlar nelerdir?
- 2) Mülteci öğrencilerin Türk okullarında eğitim alması konusunda düşünceleriniz nelerdir?
- 3) Çalıştığınız kurumdan mezun olacak öğrenciler ile ilgili gelecek hedefleriniz nelerdir?
- 4) Örgün eğitimin dışında kalan mültecilerle ilgili görüş ve önerileriniz nelerdir?
- 5) Sizce mültecilerin eğitimleri konusunda Türkiye’nin izlemesi gereken politikayı belirlerken dikkat edilmesi gereken hususlar nelerdir ?

EK-6. ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ

1-Öğrencilerinizin Türkiye'ye uyum sürecinde yaşadığı sorunlar nelerdir?

“Bu süreçte öğrencilerimizde en fazla iletişim sorunu ile karşılaşılıyor. Dilimizi bilmedikleri için iletişim kurmakta güçlük çekiyorlar. Tabi bu onların kültürel olarak bize alışmasında da sıkıntılara sebep oluyor. Ben en önemli sorun olarak bu ikisini görüyorum. Bunları çözmeden diğer sorunlarla ilgilenmek pek mümkün değil.” (K1)

“Çocukların uyumla ilgili ciddi problemleri var. Türkiye'nin ortamına ayak uyduramıyorlar. Bunda yaşamış oldukları travmalar etkili olabilir. Dil de ayrı bir sorun tabi. Birbirimizle konuşmadan nasıl anlaşabiliriz ki?” (K2)

“Dil bizim öğrencilerimizde gördüğümüz en büyük sıkıntı. Türkçeyi çocukların çoğu bilmiyor. Aslında bilenlerde konuşmak istemiyor. Bize karşı kendilerini açmıyorlar. Üzerlerinde sürekli bir tedirginlik var. Ama bunu kullanan öğrenciler de yok değil. Yani ilk önce dil ve bu yolla da kültürel anlamda uyum problemlerimizin çözülmesi gerek. Bu ikisi birlikte yürütülebilir.” (K3)

“Öğrencilerimizin neredeyse tamamı barınma ile ilgili sıkıntı yaşıyor. Çoğunun düzgün bir evi yok. Olanlarda başka aileler ile birlikte yaşamak zorunda. Maddi olarak da çok yetersizler. Bazı aileler çocukları okumak yerine çalıştırmak istiyor. Bence bunlar en önemli nokta. Dil sorunu da yaşıyoruz. Ama sonuçta o da bir eğitim işi. Bu problemleri çözmeden dil eğitimi de verilmiyor.” (K4)

“Geçim sıkıntıları çok fazla. Türkçeyi de bilmiyor çoğu. Bunların çözülmesi lazım.” (K5)

“Kültürlerimiz birbirine çok uyuşmuyor. Burada da hep kendi aralarında. Dolayısıyla dışarda sorun yaşıyorlar. Türkçe de bilmeyince birçok sorun ortaya çıkıyor” (K6).

“Öncelikle dil sorununu çözmemiz lazım. Sonra ailelerin geçim sıkıntıları aşılmalı ki çocukları rahat bıraksınlar. Bir de kültür farkı var tabi. Bunların çözülmesi lazım.” (K7)

“Dil problemi çözülmeden hiçbir şeyi çözmek mümkün değil.” (K8)

“Dilimiz farklı. Kültürler benzeşmiyor. Anlaşmada sıkıntılar yaşıyoruz. Bizi çok fazla kabullenemediler ama Türkçe bilmedikleri için konuşmuyorlar da.” (K9)

“ Bence en önemli sorunlar Türkçe ve kültürümüzü tanımamaları ” (K10)

“ Örfümüze yabancılar. Bazen bize çok ilginç gelen hareketler yapıyorlar. Bizim hareketlerimiz de onlara garip geliyor. Türkçe sorunu halledilmeli. Aksi takdirde iletişim kurmak mümkün değil. ” (K11)

“Türkçeyi öğrenmeleri lazım öncelikle. Sonra da kültürel olarak hangi noktalarda buluşabiliriz buna bakmak lazım. Diğerleri halledir.”(K12)

“Türkçe bilmemeleri her şeyin önünü tıkiyor. Öncelikle bunun üzerine gidilmeli.”(K13)

“Türkçe bilmiyorlar. Dolayısıyla iletişim kurmak çok zor. Çocuklar da kendilerini kapatıyor bir süre sonra. Burada da hep Suriyelilerle oldukları için ihtiyaç da hissetmiyorlar. İşsizlik de çok önemli bir problem. Geçim sıkıntısı olan yerde aileler okulu umursamıyor, çocuklarda devam etmekte zorlanıyor.” (K14)

“ Öğrencilerimin ailelerinde iş ve geçim sıkıntısı var . Biz yardım etmeye çalışıyoruz ama hem yetmiyor hem de sürekli olmuyor. İnsanın önce karnı doymalı. Bu olmayınca adaptasyon da olmuyor. Bir de dil faktörü var. Türkçeyi mutlaka öğrenmeleri gerek.” (K15)

2-Mülteci öğrencilerin Türk okullarında eğitim alması konusunda düşünceleriniz nelerdir?

“İlk günden itibaren karma eğitim almalıydılar Türklerle. Burada şimdi alıştılar. Artık göndersek de sıkıntı yaşarlar diye düşünüyorum.” (K1)

“Bence öyle olmalı ama uyum süreci iyi takip edilmeli. Gerekli destek verilmesi lazım. Okullarda Suriyeli-Türk şeklinde gruplaşmalar olabilir bu çok tehlikeli” (K2)

“Bence mültecilerin topluma katılması açısından önemli ve destekliyorum. Ancak okullar ırkçı söylemlerin oluşmaması için çok ciddi mücadele vermeli.” (K3)

“Bence tamamen doğru bir uygulama olur. Bu şekilde olması lazım. Ayrı tutmak doğru değil. Sonuçta dışarıda beraberiz aynı mahallelerde yaşıyoruz.” (K4)

“Doğru bir karar ama biraz plansız yapıldı. Sürece yayılmalı böyle şeyler. Yani 9. Sınıf çağındaki bir çocuğı alıp direk liseye koyarsanız olmuyor. Ön eğitimlerden geçirilmeli. Okulun düzeni bozuluyor yoksa. Okulları da düşünmek lazım” (K5)

“Olumlu bir uygulama olduğunu düşünüyorum. Ufak tefek sıkıntılar çıkabilir ama aşılr.” (K6)

“Bu mültecilerin dil öğrenmesini ve topluma uyum sağlamasını kolaylaştırır. Planlı yapılırsa iyi sonuçlar getirebilir.” (K7)

“Olur ama öncelikle iyi bir Türkçe eğitimi verilmeli. Yoksa akademik başarı mümkün değil” (K8)

“Okulların düzeni bozulabilir. Dengeli ve planlı bir şekilde olmalı.” (K9)

“Türkçeyi iyi bir şekilde öğrenmeden okullara uyum sağlayamazlar. Karma eğitim olsun ama önce sağlam bir dil eğitimi verilsin.” (K10)

“Okula direk Türk okullarında başlamaları lazım. Ara sınıflarda gidince büyük sorunlar oluyor, verimsiz oluyor.” (K11)

“Türkçe dil eğitimi almadan Türk okuluna gitmesi sonucunda, özellikle ara sınıflarda ciddi problem yaşanmaktadır. 1-Türk okullarına adapte olmakta zorlanan öğrencilerin çoğunluğu okullardan kopup, devamsız durumuna düşmektedir. 2- Orta ve lisede okuyan Suriyeli öğrenciler aşırı milliyetçilik düşüncesinin sosyal medyada yaydıkları olumsuz paylaşımlar nedeniyle Türk öğrencilerin sataşmalarına maruz kalmaktadırlar. Bu da Suriyeli öğrencilerin korunma refleksi ile okulda ve dışarıda gruplaşma sonucunu doğurmaktadır. 3- Suriye'ye dönme düşüncesinde olan aileler çocuklarının Türk okullarında Arapçayı unutmalarından endişe etmektedirler. 4- Geçici Eğitim Merkezinde bir arada okuyan öğrenciler Türk okullarına kıyasla kendilerini daha güvende ve mutlu hissetmektedirler. 5- Türk okulları müdürlerinin bir kısmı Suriyeli öğrencileri akademik ve disiplini sağlama açısından okullarında bir problem olarak görmekte, uyum sağlayamadığından devamsız duruma düşen öğrencilerin yeniden okula kazandırılmasına dönük bir çalışma yapılmamaktadır. 6- Suriyeli öğrencilerin Türk okullarında okumalarının sıkıntılarına rağmen uyum ve adaptasyon için de bunun bir zorunluluk olduğunu unutmamalı, mevcut durumun iyileşmesi yönünde çaba harcanmalıdır. “ (K12)

“ Türkçeyi iyi öğrenmeliler önce. Dil kurslarından sonra gönderilmeli. Ayrıca ailelerin bir de asimilasyon endişesi var, karşı çıkanlar çok oluyor, göndermek istemiyorlar.” (K13)

“Mültecilerin Türk kültürüne adapte olması için en iyi yol.” (K14)

“Devamların takip edilmesi lazım. Asimilasyon endişesi giderilmeli. Türkçe için de ister okulda ister dışarda özel programlar düzenlenmeli” (K15)

3-Çalıştığınız kurumdan mezun olacak öğrenciler ile ilgili gelecek hedefleriniz nelerdir?

“Üniversiteye kadar devam etmelerini istiyorum. Bu kapasitede öğrenciler var ve bence desteklenmeli” (K1)

“Düzenli bir eğitim hayatı olunca uyum süreci de daha kolay geçer. Çok özel bir hedefimiz yok. Uyum içerisinde Türkiye’de yaşasınlar. Tabi yetenekli olanların devam etmesini istiyoruz. Çocuğun durumuna bağlı biraz da.” (K2)

“Üniversiteye yerleştirmek ve nitelikli bir meslek sahibi yapmak. Buna Suriye’de çok ihtiyaç olacak” (K3)

“Üniversite okumalarını hedefliyoruz. Meslek sahibi olsunlar. Hem Türkiye hem de özellikle Suriye için önemli nitelikli eleman yetişmesi.” (K4)

“Gerekenleri özel eğitime yönlendirmek hedefimiz. Mümkün olanlara meslek edindirmek. Topluma uyum sağlasınlar, birinci amacımız bu.”(K5)

“İyi ve ahlaklı bireyler olarak yetişmelerini istiyoruz. Mesleğe ciddi yönlendirmemiz var. Suriye’nin geleceği için önemli. Planları ileri dönük yapmak lazım” (K6)

“Türk eğitim sistemine entegre olarak eğitim hayatlarına devam etmelerini hedefliyorum.” (K7)

“Sonraki kuşaklar ilklerine göre daha verimli. Mesleğe yönlendirmek bence önemli. Kapasite olanların okumaya devam etmeleri lazım tabi.” (K8)

“Eğitim hayatlarına sorunsuzca devam etmeleri. Özel eğitim ihtiyacı olanları yönlendirmeye çalışıyoruz. Hem gelişimsel problemleri olanları hem de üstün zekalıları.” (K9)

“Üniversite için çalışıyoruz.” (K10)

“İyi bir üniversiteye yerleşerek eğitim hayatlarına devam etmelerini amaçlıyoruz.” (K11)

“Suriye’ye dönebileceklerini hayal edemedikleri için planlarını Türk okulları üzerinde yapıyorlar. Hayalleri bizim Türk çocuklarınınkinden farklı değil. Hızlı bir şekilde Türkçeyi öğreterek, Türk okullarında daha iyi bir akademik eğitim almalarını

hedefliyoruz. Yaş itibarı ile eğitimleri geri kalmış çocukları Mesleki okullara yönlendirilmeyi hedefliyoruz.” (K12)

“Mesleğe yönlendirme birinci önceliğimiz. İş sahibi olmaları önemli çünkü bu sorunla karşı karşıya kalacak çoğu. İmkânı olanları eğitime yönlendiriyoruz.” (K13)

“Yetenekli öğrencileri keşfederek güzel eğitim almaları hedefimiz. Genel olarak da sorunsuz uyum içerisinde bir hayat geçirmelerini istiyoruz.” (K14)

“Meslek sahibi olmaları. İster okuyarak ister çalışarak bir meslek sahibi olmaları gerekli. Yeteneklerine göre yönlendirmeye çalışıyoruz.” (K15)

4-Örgün eğitimin dışında kalan mültecilerle ilgili görüş ve önerileriniz nelerdir?

“Örgün eğitime dahil edilmeyen mülteciler hem kendileri hem de toplum için ciddi tehlike ifade ediyor. Bu çocukların bir şekilde mutlaka eğitime dahil edilmeleri lazım. Bu okullarda veya kurslarda olabilir.” (K1)

“İlgili kurumlarca tespitleri yapıp kayıt altına alınmalı. Aha sonra da mutlaka planlı bir eğitim programına alınmalı. Yoksa geç kalınabilir. Belli yaştan sonra tutmak mümkün olmuyor.” (K2)

“Eğer imkânı yoksa yaygın eğitime de dâhil edilebilir bence. Zaten tüm mültecileri planlı bir eğitimden geçirmek siz de takdir edersiniz ki mümkün değil. Sayılar, oranlar da ortada. Ama mutlaka kayıt altına alınmalı ve mümkün olduğu kadar eğitimden geçirilmeliler.” (K3)

“Bir kere Türkçe çok önemli mutlaka öğretilmeli. Bunun dışında yaşlarına ve durumlarına göre meslek liselerine ya da çıraklık eğitim merkezlerine yönlendirilebilirler.” (K4)

“Eğitime katmalıyız bu çocukları. Eğitime katmalı ve eğitimin önemini onlara anlatmalıyız. Ben kötü gözle akıyorum. Çok zor günler geçiriyorlar.” (K5)

“Mutlaka okullaştırılmalılar. Aksi takdirde kısa zamanda büyük sorunlarla karşılaşacağız.” (K6)

“Kesinlikle tespit edilip uygun eğitim kurumlarına dahil edilmeliler. Bu mümkün değilse yani yaştan falan dolayı o zaman bir meslek edindirme kursu olabilir.” (K7)

“Zaten okula gelmiyorsa meslek edindirilmeleri bence en doğru hareket olur” (K8)

“En azından halk eğitim bünyelerinde zorunlu kurslara tabi tutulmalılar. Temel kurlar olabilir dil kursu gibi. Toplumun temel değer yargılarının da kazandırılması lazım.” (K9)

“Mümkünse örgün eğitim değilse halk eğitim merkezleri ve meslek kursları. Kesinlikle bir şekilde eğitime dâhil edilmeli.” (K10)

“Eğitime katılmalılar. Türkçe öğretilmeli mutlaka. Yoksa gerçekten ciddi problemler yaşıyoruz. Hem bizim açımızdan hem kendi açılarından.” (K11)

“Ailelerin önceliği barınma ve geçim olduğu için eğitim durumu gündemlerinin en sonlarında yer alıyor. Göç idaresi ile koordineli bir şekilde Aile Sosyal ve Politikalar Bakanlığı il müdürlükleri ve Milli Eğitim Müdürlükleri genel bir tarama yapıp, genel durumu tespit etmelidirler. Eğitim dışı kalan Suriyeli çocukların mevcuduna göre İl Milli Eğitim Müdürlükleri bir planlama yapmalıdır. (Taşınmalı eğitim, aileye sosyal destek vs.)” (K12)

“Tespit edildikten sonra aileler ziyaret edilebilir uzman ve yetkili kişiler tarafından. Bence en önemli faktör aile. Çünkü genellikle aileler göndermek istemiyor iş vesaire sebeplerden dolayı. Hâlbuki bir çocuğun yeri okuldur. Yaşça büyük olanlarda meslek kurslarına yönlendirilebilir.” (K13)

“Açık öğretim üzerinden takip edilebilir. Ama tabii ki ilk öncelik örgün bir eğitim kurumu. Yoksa çok da bir önemi yok. Örgün eğitim kurumlarından başka bir şeyin çok verimli olacağını zannetmiyorum.” (K14)

“Tespitleri yapıp eğitime dâhil edilmeli. Bunu ilgili kurumlar görüşmeli. Ciddi bir kopukluk var maalesef. Ama eğitim dışında kalan her bir mülteci hem kayıp hem de bir tehlikedir. Kendi hayatı için de toplum için de.” (K15)

5-Sizce mültecilerin eğitimleri konusunda Türkiye'nin izlemesi gereken politikayı belirlerken dikkat edilmesi gereken hususlar nelerdir?

“Öncelikli olarak mültecilerin dil ve uyum sorunlarını çözecek politikalar gerekli. Kâğıt üzerindeki veriler ile sahadaki veriler farklılık gösterebiliyor. Hatta çoğunlukla öyle oluyor. Devlet sahanın sesine kulak vermeli. İş biz yapıyoruz. Bu oran istatistik meselesi değil. Görünen ihtiyaçlar ile gerçek ihtiyaçlar çok farklı olabiliyor. Günü kurtarmak değil uzun soluklu planlar yapmak zorundayız.” (K1)

“Türk milli eğitimi ile paralel olmalıdır. Çocuklar uyum içerisinde ve çok yönlü yetiştirilmeli. Gerçekçi olmak lazım. Gerçek veri toplamak çok zor ama çok önemli. Bir de sayı için rapor için değil samimiyetle bu işin üzerine gitmek gerekiyor. Bana kalırsa okula kayıt yaptığımız mülteci sayısından ziyade eğitim verebildiğimiz sayı daha önemli. Yani biz gerçekten kaç çocuğun hayatına dokunabiliyoruz?” (K2)

“Bu noktada devlet tavrını net koymalıdır. İstatistikler veriler çok önemli. Geleceği öngörebilmemiz lazım. Yani bu çocuklar kalacak mı dönecek mi vs. Ona göre uzun vadeli planlar yapmalıyız. Gerçekçi davranmak zorundayız. Kaybedecek vaktimiz yok.” (K3)

“Dil öğretimine önem verilmeli bence. Her şey bu temelde başlıyor. Politika yapıcılar ile uygulayıcılar işbirliği içinde çalışmalı.” (K4)

“Öğrencilere verilen eğitimle onları asimile etmeye çalışmadığımızı anlatmamız lazım. Bize güvenmeliler yoksa bu işin altından kalkamayız. Gerekli yerlerde özellikle lise çağındaki çocukların üzerinden iş yükünü alıcı yardımlarda bulunulmalı. Devlet mutlaka sahaya inmeli.” (K5)

“Mülteci öğrencileri Türk eğitim sistemine entegre etmeliyiz. İkilik olmamalı. Doğru veriler kullanarak kısa orta ve uzun vadeli planlar yapmalıyız. Ve bu planlar uygulanabilir olmalı. Birinci hedef mümkün olduğu kadar fazla sayıda öğrenciye ulaşmak olmalı. Tabii niteliği de düşürmemek lazım.” (K6)

“Bence tüm mültecilerin Türk okullarında eğitim alması lazım. Ben de bir geçici eğitim merkezinde çalışıyorum ama çok da faydalı olduğumu düşünmüyorum. Çocuklar burada sanki Suriye’de gibiler. Tamam, okulda iyi ama bu çocuklar dışarı çıktığı zaman ne olacak. İki farklı hayat yaşıyorlar. Bunun düzenlenmesi lazım. Ama bizim kendi arkadaşlarımızla konuşurken her zaman söylediğimiz bir konu da şu ki ne yapıyorsak gerçekçi olalım. Kâğıt üstünde olmasın yani işler gerçek verilere dayandırılmalı.” (K7)

“Dil eğitiminin kaliteli olması lazım. Öncelikle bunun üzerine düşünmeli. Çünkü tüm mültecilere Arapça eğitim vermek mümkün değil. Bilmedikleri bir dilde eğitim verip akademik başarı beklemek de mümkün değil. Bunun aşılması lazım. Ayrıca iyi bir planlamaya ihtiyacımız var. Yani politika diyorsak eğer bunun planlı ve uzun vadeli olması gerekir diye düşünüyorum.” (K8)

“Tüm mültecileri kapsayacak planlı bir eğitime ihtiyaç var. Yoksa zaten şuan da gördüğümüz gibi eğitimsiz olanlar sıkıntı yaşıyor. Hem onlar hem de biz. Yani eğitim politikası geliştirilecekse eğer bunun kapsayıcı olması lazım. Gerçekçi olması lazım. Ama çok da zor bir süreç tabii. Bilimsel çalışmalar ve veriler bence önemli.” (K9)

“Geçici eğitim merkezleri bir basamak olarak kullanılabilir. Buralarda verilecek kaliteli bir Türkçe eğitiminin ardından çocuklar uygun Türk okullarına yerleştirilebilir. Dikkat edin yine dil üzerinde kilitleniyor her şey. Yani eğitim politikasının ana omurgasını dil öğretimi oluşturmalı. Kapsayıcı olmalı, herkese ulaşılmalı. Ve ayırıştırılmamalı yani bence Türkler ve mülteciler aynı ortamda eğitim görmeli. Mülteciler için ek faaliyetler de düzenlenebilir.” (K10)

“Bizim kurumlarımıza işini bilen Türkçe öğretmenleri göndersinler. Dil çözülmeden eğitim politikası belirlenmez. Her şeyden önce dil çözülmeli. Daha sonra öğrenciler yönlendirilebilir. Geçici eğitim merkezlerinin şu andaki hali zaten tartışma konusu. Gerçekçi bir planlamayla tüm mültecileri kapsayan bir politika izlensin.” (K11)

“1- Türk okullarında okuyan öğrencilerin uyum sürecinin asimilasyon sürecine dönmemesine dikkat edilmelidir. Kendi dillerini ve kültürlerinin korumalarına önem verilmelidir. 2- Suriyeli öğrencilerin bir gün ülkelerine dönüp, oraların kalkındırılmasına katkı sağlamaları gerektiği bilinci verilmeli, Türkiye’de kalma şeklinde bir düşünceye yönelmemelerine dikkat edilmelidir. Misafir öğrenci kavramı canlı tutulmalıdır. 3- Bir gün ülkelerine dönen öğrencilerin doğal kültür elçisi gibi bir misyon üstlenmelerine yönelik çalışmaların yapılması gerekmektedir. 4- Mültecilere dönük yapılan çalışmalarda batı tarzı bir kâr-zarar mantığından uzak durulmalı, kardeşlik ruhu üzerinden çalışmalar devam edilmelidir. 5- Suriye’den gelen bir çok kişinin Arapça, Türkçe ve İngilizce bilen üç dilli kişiler olduğu göz ardı edilmemeli, bu yönde bu kişilerden fayda sağlamaya dönük politikalar üretilmelidir. 6- Türkiye’deki işsizlik oranları göz ardı edilmemeli, Suriyelilere iş ve eğitim sağlama pozisyonlarında kamuoyu dengesi gözetilerek Suriyelilere olumsuz bir düşünce oluşmasının önüne geçilmelidir. 7- Türk okullarında eğitim gören Suriyeli öğrencilerin durumları ile ilgili sahadan sürekli canlı bilgi toplanmalı, politikalar sadece masa başında geliştirilmemelidir.” (K12)

“Ben en önemli olan şeyin daha önceden de söylediğim gibi dil olduğunu düşünüyorum. Politikanın temeli bu olmalı. Geçici eğitim merkezleri bunun için iyi

bir fırsat. Daha sonra yönlendirme yapılır. Mesleğe veya üniversiteye yönlendirme ya da rehabilitasyon merkezleri gibi. Uyum da önemli. Planlı bir şekilde yürümeliyiz. Yoksa emeklerimiz boşa çıkabilir.” (K13)

“Hali hazırda bir eğitim sistemi oluşturulmuş durumda. Bence bunun üzerinden gidilebilir. Yani geçici eğitim merkezleri mesela bir basamak olarak kullanılabilir. Oradan Türk okullarına geçersin. Ama gelişigüzel olmaz, çok karmaşa olur. Düzenli bir şekilde yapmak lazım. Sonuçta ulaşabildiğimiz kadar mülteciye ulaşmalı ve mümkünse ortak eğitim ortamları oluşturmalıyız.” (K14)

“Burada kurumların işbirliği çok önemli. Devlet kurumları birbirinden haberdar olmalı, verileri paylaşmalı, ortak planlar çıkarmalı. Yani bu sadece milli eğitimin işi değil. Sivil toplum kuruluşları bile dâhil edilebilir. Sonuç da onlar da sahada çalışıyor. Tabii devlet kurumları birinci planda olmak zorunda. Gerçek veri doğru planlama ve uzun süreç. Bence bunlar anahtar noktalar. Şu çok önemli hata payımız da yok. Sanki biraz da geç kalıyor gibiyiz.” (K15)

ÖZGEÇMİŞ VE İLETİŞİM BİLGİSİ

Yunus AKDENİZ, 1990 yılında Kocaeli’nde doğdu. Lise öğrenimini 2008 yılında Kocaeli Muammer Dereli Anadolu Öğretmen Lisesi’nde tamamladı. Lisans eğitimine 2008-2012 yılları arasında Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi İngilizce Öğretmenliğinde devam etti. Lisansüstü öğrenimine 2016 güz yarıyılında Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim dalı Eğitim Programları ve Öğretimi Bilim dalında başladı. 2013 yılından bu yana Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı bir okulda Kocaeli’nde görev yapmaktadır.

Eposta: yunusakdenizz@gmail.com